

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της

ΑΙΜΙΛΙΑΣΙ. ΖΟΥΜΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. ΓΚΟΥΜΑΣ

Ακαδημαϊκό Έτος 2017-2018

«Κοίτα δάσκαλε, αν νομίζεις ότι ήρθες εδώ για να μας διδάξεις πώς να κόψουμε το δέντρο, τότε δεν μας είσαι ιδιαίτερα χρήσιμος γιατί αυτό το ξέρουμε ήδη. Αυτό που χρειαζόμαστε να μάθουμε από σένα είναι αν θα είσαι μαζί μας όταν το δέντρο θα πέφτει».

(Από ένα παράδειγμα του Πάολο Φρέιρε για το ρόλο του εκπαιδευτή σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες)

“Είναι το μόνο μέρος που δεν ακούω τη λέξη φυλακή, που οι λέξεις δεν με προσβάλλουν.... Πριν πάω σχολείο έβλεπα μόνο τοίχους, σίδερα κι ένα μικρό κομμάτι ουρανό. Το μάτι μου είχε συνηθίσει να βλέπει κοντά, γιατί κάθε φορά που προσπαθούσα να κοιτάζω μακριά, συναντούσα τείχη. Την προοπτική μου την έδωσε το σχολείο. Ξαφνικά μεγάλωσε για μένα ο ανοιχτός χώρος κι ας είναι μόνο στο μυαλό μου!”

Γλίρ(ένας μαθητής)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
-----------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Διατύπωση και Οριοθέτηση Προβλήματος	9
--	----------

1.1 Η Επιστήμη των Οικονομικών	9
1.2 Η Φύση της Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων	11
1.3 Η οικονομική της εκπαίδευσης	12
1.4 Η Συμβολή της Οικονομικής Επιστήμης στην Εκπαίδευση	14
1.5 Μέση εκπαίδευση	16
1.6 Η Τεχνική Εκπαίδευση ως μέσω Επαγγελματικής αποκατάστασης των των Κοινωνικά Ευάλωτων Ομάδων	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Θεωρητική Θεμελίωση του Προβλήματος	20
---	-----------

2.1 Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την επιτυχία μιας διδασκαλίας	20
2.2 Σύγχρονες μέθοδοι και τεχνικές διδασκαλίας	22
2.3 Η Διδακτική των Οικονομικών	23
2.3.1 Οι Εκπαιδευτικές Τεχνικές Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων	23
2.3.2 Η Εφαρμογή των Νέων Τεχνολογιών και Χρήση των Λογισμικών στην Διδασκαλία των Οικονομικών Μαθημάτων	24
2.3.3 Διδακτικά Παιχνίδια με Οικονομικό Περιεχόμενο	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	27
--	-----------

3.1 Η εκπαίδευση και κατάρτιση στις ευρωπαϊκές φυλακές	27
3.1.1 Η σημασία και ο σκοπός της εκπαίδευσης στις φυλακές	28
3.1.2 Το Δικαίωμα Πρόσβασης στην Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Κρατουμένων	29
3.1.3 Μείωση του κόστους του εγκλήματος	30
3.1.4 Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην προώθηση της αποκατάστασης	31
3.1.5 Εκπαιδευτικό / Δεξιότητων προφίλ του πληθυσμού των φυλακών	32

3.1.6 Εκπαίδευση και κατάρτιση για την απασχολησιμότητα	33
3.2 Η Συμβολή των Πρωτοβουλιών της Ε.Ε στην Εκπαίδευση και κατάρτιση των κρατουμένων	34
3.2.1 Ευρωπαϊκές Εκπαιδευτικές Πολιτικές Σχετικές με την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση των Φυλακών	34
3.2.2 Σωκράτης, LeonardodaVinci και Προγράμματα διά βίου μάθησης	37
3.2.3. Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL- Community Initiative	40
3.2.4 Άλλες πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	40
3.3 Οι Κρατούμενοι σε ένα Μαθησιακό Περιβάλλον: Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων	41
3.3.1 Η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Πλειονότητα των Ευρωπαϊκών Χωρών	42
3.3.2 Ένα ευρύ πρόγραμμα σπουδών	43
3.3.3 Εκπαίδευση και κατάρτιση για την απασχολησιμότητα των Νέων	44
3.3.4 Τέχνες και πολιτιστικές δραστηριότητες	48
3.3.5 Μια εξατομικευμένη προσέγγιση στη μάθηση	49
3.3.6 Ηλεκτρονική μάθηση και εξ αποστάσεως εκπαίδευση	50
3.4 Η ιδιαιτερότητα των Νεανικών Κρατουμένων	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Μεθοδολογία Έρευνας και Παρουσίαση Δεδομένων	55
4.1 Μεθοδολογική Προσέγγιση	55
4.1.1 Συνέντευξη –Ερωτηματολόγιο	55
4.2 Βιβλιογραφική Έρευνα	57
4.2.1 Η Διαφορετικότητα του Μαθητικού Πληθυσμού των Φυλακών	57
4.2.2 Η Εκπαίδευση των αλλοδαπών κρατουμένων μαθητών σωφρονιστικών καταστημάτων	57
4.2.2.1 Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής	58
4.2.2.2 Η Διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα	61
4.2.2.3 Διδακτικές Προσεγγίσεις σε Διαπολιτισμικές τάξεις	61
4.2.2.4 Στρατηγικές καλλιέργειας φιλικού κλίματος στην διαπολιτισμική τάξη	62
4.2.2.5 Οικονομική Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Διδακτικές Οικονομικές Προσεγγίσεις	63
4.2.3 Η Εκπαίδευση Ανηλίκων Εγκλειστων, Τροφίμων στις Φυλακές	64
4.2.3.1 Οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες της ομάδας κρατουμένων	64

4.2.3.2 Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στις φυλακές και τα ευεργετήματα της διδακτικής των οικονομικών	65
4.2.4 Η Εκπαίδευση των μαθητών Ρομά στην Ελληνική Πραγματικότητα	67
4.2.5 Ειδικά Καταστήματα Νέων - Ο Σωφρονιστικός Νόμος	69
4.2.6 Προσδιορισμός, Αιτία και Συνέπειες των Κοινωνικών Προβλημάτων	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Συμπεράσματα και Προτάσεις	75
5.1 Συμπεράσματα	75
5.2 Προτεινόμενη Μέθοδος Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων	78
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	81
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	82
ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	83

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπαίδευση των κρατουμένων συναντά ιδιαίτερες δυσκολίες καθώς λαμβάνει χώρα σε ένα ίδρυμα ολοκληρωτικού χαρακτήρα (Goffman, 1961). Ο ιδιαίτερος υποπολιτισμός της φυλακής, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, τα υψηλά ποσοστά ψυχικής ασθένειας, ο φόβος και η ανασφάλεια, ο νεκρός χρόνος και η αποκοπή από το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ο ιδρυματισμός, η απόσυρση και η αποπροσωποποίηση, δηλαδή τα «δεινά του εγκλεισμού» (Toch, 1975), δυσχεραίνουν εξαιρετικά κάθε προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών κράτησης, της εκπαίδευσης και της επανένταξης των κρατουμένων στην εκάστοτε κοινωνία. Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία, οι έγκλειστοι παρουσίασαν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο υψηλό ποσοστό σχολικής διαρροής, λόγω της πρώιμης εμπλοκής τους στα δίκτυα της παραβατικότητας του ποινικού μηχανισμού (Harlow, 2003). Αναπόφευκτο αποτέλεσμα είναι η αποτυχία ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Vacca, 2004). Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία το 79 % εγκαταλείπει το σχολείο πρόωρα (Stephens, 1990). Η πλειοψηφία επίσης των εγκλείστων παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες οι οποίες δεν είχαν διαγνωστεί κατά τη διάρκεια της φοίτησης στο σχολείο (Mears & Aron, 2003). Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η πλειοψηφία των νέων μαθητών εγκλείστων να αποτελείται από αλλοδαπούς και Ρομά.

Εύλογα προκύπτουν τα εξής ερωτήματα: Τι μπορεί να προσφέρει η εκπαίδευση στην ιδιαίτερη αυτή ομάδα πληθυσμού; Γιατί είναι αναγκαία η εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού και ειδικότερα η Διδασκαλία των Οικονομικών μαθημάτων; Η δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου, η επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία, η απόκτηση νέων και βιωματικών δεξιοτήτων, η επαφή και η συνεργασία με εκπαιδευτές και συγκρατούμενους τους, αποφέρει θετικά αποτελέσματα στην κοινωνική ενσωματώσή τους και στην ίαση των περισσότερων μελανών στοιχείων της προσωπικότητας των εγκλείστων. Το σύνολο των ερευνών τονίζει και η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει πως η μείωση της υποτροπής συνδέεται άρρηκτα με εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών αλλά και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων, που βοηθούν στη διαχείριση κρίσεων και στην επίλυση προβλημάτων, που προάγουν την κριτική σκέψη και τον έλλογο νου (Ripley, 1993). Η προσπάθεια εισαγωγής προγραμμάτων εκπαίδευσης στις φυλακές στον Ελλαδικό και διεθνές χώρο έχουν ξεκινήσει πολλά χρόνια. Η Σωφρονιστική οδός των εγκλείστων πρέπει να καθιστά την εκπαίδευση στις φυλακές αποτελεσματική, να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κρατουμένων, να διασφαλίζει τη συνέχεια της μαθησιακής διαδικασίας καθώς και τη δυνατότητα της συμμετοχής του συνόλου των κρατουμένων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η Διδασκαλία των οικονομικών συνεπώς μπορεί να βοηθήσει στην ενοποίηση και την πρακτική εφαρμογή των επιμέρους μαθημάτων που διδάσκονται, να αξιοποιήσει τον ρόλο των γονέων και των συμμαθητών σαν συνεργατών της σχολικής πράξης και να δώσει νέες διαστάσεις στη μορφωτική αποτελεσματικότητα, ως εργαλείο της μελλοντικής επαγγελματικής αποκατάστασης. Η ομαδική και κοινή δράση αποτελούν τα χαρακτηριστικά της βιωματικής επικοινωνιακής διδασκαλίας και ενισχύουν τα προσδοκώμενα οφέλη της Διδασκαλίας των Οικονομικών, που εκτός

των άλλων πρέπει να αποσκοπούν σε μία μεταβατική εξελισιμότητα των κρατουμένων.

Λέξεις Κλειδιά: Διδακτική Οικονομική, Απασχολησιμότητα, Επανένταξη, Διαφορετικότητα, Διαπολιτισμική τάξη ,εξατομικευμένη μάθηση.

ABSTRACT

The training of detainees encounters particular difficulties as it takes place in an institution of totalitarian character (Goffman, 1961). The particular subculture of the prison, the problem of overpopulation, the high rates of mental illness, fear and insecurity, dead time and the cut off from the family and the wider social environment, the establishment, the withdrawal and the depersonalization, (Toch, 1975), make every effort to improve the conditions of detention, education and reintegration of detainees into society. According to research data, the prisoners showed high school leakage during their school attendance due to their early involvement in the criminality offending networks (Harlow, 2003). The inevitable result is the failure to complete compulsory education (Vacca, 2004). According to research data, 79% leave school prematurely (Stephens, 1990). The majority of prisoners also have learning difficulties that were not diagnosed during school attendance (Mears & Aron, 2003). The last few years have seen the majority of young schoolchildren being made up of foreigners and Roma.

The following questions arise reasonably: What can education offer to this particular population group? Why is it necessary to train during the imprisonment and in particular the Teaching of Economic Courses? Creative coverage of dead time, reconnection with the educational process, the acquisition of new and experiential skills, contact with and co-operation with educators and retainers, has a positive effect on their social integration and the curing of most of the black elements of the personality of the inmates . All research has been highlighted and international experience shows that the reduction of recidivism is inextricably linked to educational interventions that contribute to the development of social and artistic skills that help in crisis management and problem solving that promote the critical thinking and the sensible (Ripley, 1993). The effort to introduce training programs in prisons in Greece and abroad has started many years ago. Prison Corps should make prison education effective, respond to the needs of detainees, ensure the continuity of the learning process and the possibility of involving all prisoners in the educational process.

The teaching of economics can therefore help integrate and practice the individual lessons taught, exploit the role of parents and classmates as collaborators of school practice, and give new dimensions to educational effectiveness as a tool for future professional rehabilitation. Group and joint action are the characteristics of experiential communication teaching and enhance the anticipated benefits of Finance Teaching, which, among other things, should aim at a transient evolution of detainees.

Keywords: Teaching Economics, Employability, Reintegration, Diversity, Intercultural classroom, personalized learning

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις από καρδιάς ευχαριστίες μου, στον επιβλέποντα Καθηγητή μου, κ. Γκούμα Σπυρίδωνα, για τις συμβουλές του, τις γνώσεις του και τη αμέριστη βοήθεια που μου παρείχε, όπως επίσης και για την γλυκύτερη υπομονή που επέδειξε κατά την εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου εργασίας.

Ακόμη ευχαριστώ όλους τους εξαιρετους καθηγητές και τις καθηγήτριες που με δίδαξαν στα μαθήματα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, αφού μου έδωσαν τα κατάλληλα κίνητρα και τις απαραίτητες γνώσεις για να φθάσω σε αυτό το στάδιο εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φίλους και την οικογένεια μου για τη στήριξη τους σε όλη την διάρκεια των σπουδών μου. Ιδιαίτερως θέλω να ευχαριστήσω για την πολύτιμη βοήθειά του τον *Dr. Deon Barrett PhD. MBA. MSc. (cantab) ImechE. CEng. MIRTE. MSOE. MM.DSO*

Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω τις ευχαριστίες μου στα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, οι οποίοι ευγενικά αφιέρωσαν τον πολύτιμο χρόνο τους στην αξιολόγηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική σκέψη γεννιέται από την στιγμή που ο άνθρωπος εγκαταλείπει την άγρια ζωή και ζητά την συνεργασία του συνανθρώπου του για την κοινή αντιμετώπιση των βιοτικών του αναγκών.

Η οικονομική σκέψη προηγήθηκε της ανακάλυψης των αριθμών και της γραφής. Η εξέλιξη των οικονομικών ιδεών και σκέψης δεν προχωρά ομαλά, αλλά με άλματα μέσα από διαδοχικές οικονομικές επαναστάσεις και συγκρότησης νέων ιδεών.

Η εξέλιξη της οικονομικής σκέψης επηρεάστηκε από τις κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες στις οποίες εμφανίζονταν κάθε φορά και το πολιτιστικό-εκπαιδευτικό υπόβαθρο της κοινωνίας. Είναι αναπόφευκτο η εκπαίδευση να συνδέεται με την οικονομική σκέψη.

Πολλοί οικονομολόγοι από την δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα έχουν καταβάλει προσπάθειες για να προσδιορίσουν την επίδραση της εκπαίδευσης στην οικονομική σκέψη και ανάπτυξη των διαφόρων χωρών και να μετρήσουν την οικονομική συνεισφορά της. Μία αναδρομή στη διεθνή βιβλιογραφία είναι αρκετή για να διαπιστώσουμε πως αποτελεί κοινή παραδοχή η άποψη, ότι ο στόχος της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην οικονομική σκέψη και ανάπτυξη έχει μελετηθεί από τους οικονομολόγους τόσο σε μικρό-οικονομικό όσο και σε μακρό-οικονομικό επίπεδο. Οι περισσότερες μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου μιας κοινωνίας σχετίζεται θετικά με την οικονομική σκέψη και ανάπτυξη, ιδιαίτερα σε χώρες με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης ή χαμηλό επίπεδο παραγωγικότητας, σε χώρες με διευρυμένες ομάδες, μέλη με κοινωνικά προβλήματα κλπ.

Οι διάφορες μελέτες, κατέληξαν ότι η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσα από ένα προοδευμένο, σύγχρονο και οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα με την αντίστοιχη διδασκαλία. Στη σύγχρονη εποχή, η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού έχει μεγάλη σημασία για τη διαρκή προσαρμογή του στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος. Η δημιουργία και η συσσώρευση του ανθρώπινου κεφαλαίου, με την απόκτηση γνώσεων και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, πραγματοποιείται κυρίως στα πλαίσια ενός εκπαιδευτικού συστήματος. Με τα δεδομένα της σύγχρονης τεχνολογίας και διδασκαλίας, τροφοδοτείται ένα υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης, που σημαίνει καλύτερο επίπεδο ανθρώπινου κεφαλαίου, καλύτερες προϋποθέσεις υποδοχής και απορρόφησης της τεχνολογίας, συρρίκνωση των κοινωνικών προβλημάτων και συνεπώς μεγαλύτερες δυνατότητες αύξησης του παραγομένου προϊόντος και εξυπηρέτηση του στόχου της οικονομικής ανάπτυξης και σκέψης.

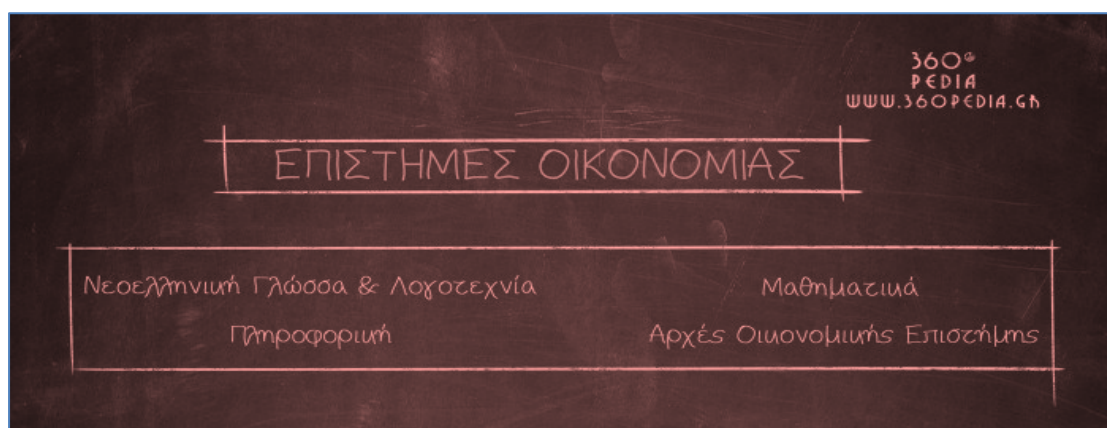
Για την καλύτερη προσέγγιση του Θέματος η δομή της εργασίας παραθέτετε πιο κάτω στα επόμενα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παραθέτουμε Διατύπωση και Οριοθέτηση Προβλήματος, στο δεύτερο κεφάλαιο την Θεωρητική Θεμελίωση του Προβλήματος στο τρίτο την Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στο τέταρτο την Μεθοδολογία Έρευνας και Παρουσίαση Δεδομένων και τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο Συμπεράσματα και Προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Διατύπωση και Οριοθέτηση Προβλήματος

Η Επιστήμη των Οικονομικών και η Φύση της διδασκαλίας τους ως συμβολή στην Οικονομική Επιστήμη και στην εξέλιξη του αντικειμένου της. Η Χρησιμότητα των Οικονομικών στον τομέα της Εκπαίδευσης και της κοινωνικό οικονομικής μετάβαση τους των μαθητών και μαθητών ευάλωτων ομάδων σε Οικονομούντα άτομα.

1.1 Η Επιστήμη των Οικονομικών

Το αντικείμενο της επιστήμης.

Η οικονομική είναι η επιστήμη που ασχολείται με την κατανομή των περιουσιακών πόρων που χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση των απεριόριστων ανθρωπίνων αναγκών. Οι ανθρώπινες ανάγκες ικανοποιούνται με τα αγαθά και τις υπηρεσίες που επιθυμούν τα άτομα, όπως τροφή, η ένδυση, η κατοικία και οτιδήποτε άλλο προάγει την ποιότητα ζωής. Επειδή μπορούμε πάντα να σκεφτούμε τρόπους για να βελτιώσουμε την ευημερία μας με περισσότερα ή καλύτερα αγαθά και υπηρεσίες, οι ανάγκες και συνεπώς οι επιθυμίες μας είναι απεριόριστες.

Όμως, για να παράγουμε αγαθά και υπηρεσίες χρειαζόμαστε πόρους, που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την εργασία, το διοικητικό ταλέντο, το κεφάλαιο και τις πρώτες ύλες. Οι πόροι λέμε ότι είναι σπάνιοι επειδή η ποσότητα τους είναι περιορισμένη. Η σπανιότητα των πόρων σημαίνει ότι είναι περιορισμένες οι επιλογές που μπορούμε να κάνουμε σχετικά με τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγουμε και συνεπώς το ίδιο συμβαίνει και με τις ανθρώπινες ανάγκες που τελικά θα ικανοποιήσουμε. Για αυτόν το λόγο συχνά η Οικονομική αποκαλείται η επιστήμη της επιλογής υπό περιορισμούς.

Σε γενικές γραμμές η Οικονομική αποτελείται από δύο κλάδους, τη Μικροοικονομική και τη Μακροοικονομική.

Η Μικροοικονομική μελετάει τις οικονομικές αποφάσεις οικονομικών μονάδων, όπως είναι ο καταναλωτής, ο εργάτης, η επιχείρηση ή ο μάνατζερ. Αναλύει επίσης τη συμπεριφορά των μεμονωμένων νοικοκυριών, των κλάδων, των αγορών, των εργατικών σωματείων ή των εμπορικών συλλόγων.

Η Μακροοικονομική αναλύει πώς λειτουργεί η συνολική εθνική οικονομία. Το

μάθημα της Μακροοικονομικής εξετάζει το συνολικό επίπεδο του εισοδήματος και της απασχόλησης, τα επίπεδα των επιτοκίων και των τιμών, το ποσοστό πληθωρισμού και τη φύση των επιχειρηματικών κύκλων σε μια εθνική οικονομία.

Η επιλογή υπό περιορισμούς είναι σημαντική και στη Μακροοικονομική και στη Μικροοικονομική. Για παράδειγμα, στη Μακροοικονομική θα βλέπαμε ότι μια κοινωνία σε πλήρη απασχόληση θα μπορούσε να επιλέξει να παράγει περισσότερα αγαθά για την εθνική άμυνα, αλλά ταυτόχρονα θα εξαναγκαζόταν να παράγει λιγότερα καταναλωτικά αγαθά για τον πληθυσμό. Η κοινωνία αυτή θα μπορούσε να επιλέξει να χρησιμοποιήσει περισσότερους από τους μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους της, όπως το φυσικό αέριο, ο άνθρακας και το πετρέλαιο, για την παραγωγή αγαθών σήμερα οπότε αναγκαστικά θα διατηρούσε μικρότερη ποσότητα από αυτούς τους πόρους για το μέλλον.

Σε ένα μικροοικονομικό περιβάλλον, ο καταναλωτής μπορεί να αποφασίσει να καταναείμει περισσότερο χρόνο στην εργασία αλλά τότε θα είχε λιγότερο διαθέσιμο χρόνο σχόλης. Ένας μάνατζερ θα μπορούσε να αποφασίσει να δαπανήσει περισσότερους από τους πόρους μιας επιχείρησης για διαφημίσεις, αλλά με αυτόν τον τρόπο θα είχε λιγότερους πόρους διαθέσιμους για έρευνα και ανάπτυξη.

Κάθε κοινωνία έχει το δικό της τρόπο να αποφασίζει πώς να καταναείμει τους σπάνιους πόρους της. Ανεξάρτητα από το σύστημα οργάνωσης της αγοράς που εφαρμόζει, κάθε κοινωνία πρέπει να απαντήσει στα εξής ερωτήματα:

- Ποια αγαθά και υπηρεσίες θα παραχθούν και σε ποιες ποσότητες.
- Ποιος θα παράγει τα αγαθά και τις υπηρεσίες και πώς.
- Πώς θα διανεμηθούν τα αγαθά και οι υπηρεσίες.
- Το πρόβλημα της πιο αποδοτικής χρησιμοποίησης των διαθέσιμων παραγωγικών μέσων
- Η πλήρης απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών.
- Το πρόβλημα της οικονομικής ανάπτυξης.

Άλλοι κλάδοι της οικονομίας είναι:

Η Θετική ή οντολογική (positive economics), όπου εξετάζονται οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων οικονομικών μεγεθών ή τομέων και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτές.

Η Δεοντολογική (normative economics) όπου εξετάζονται θέματα που έχουν σχέση με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, με το τι θα πρέπει να γίνει για να διορθωθούν προβλήματα, ή να μεταβληθούν ορισμένα οικονομικά μεγέθη.

Η Περιγραφική (descriptive economics) όπου ασχολείται με τη συλλογή στοιχείων και δεδομένων για διάφορα προβλήματα ή τομείς της οικονομίας, την ταξινόμηση και επεξεργασία τους και την επακόλουθη ερμηνεία διαφόρων καταστάσεων.

Η Θεωρητική ή οικονομική (Economic theory) όπου ασχολείται με την ερμηνεία των διαφόρων οικονομικών φαινομένων και τη διατύπωση νόμων, αρχών ή θεωριών καθώς και υποδειγμάτων που βασίζονται σε γενικεύσεις για την οικονομική συμπεριφορά των καταναλωτών, των παραγωγών, των επενδυτών και άλλων πρωταγωνιστών της οικονομικής ζωής.

Η Εφαρμοσμένη (applied Economics) όπου χρησιμοποιούνται οι οικονομικές αρχές που έχουν διατυπωθεί από τη θεωρητική οικονομική για τη διερεύνηση του επιθυμητού ή μη ορισμένων καταστάσεων ή γεγονότων και εξετάζεται ο τρόπος που, με την άσκηση οικονομικής πολιτικής, μπορεί να επιδιωχθεί ο επηρεασμός ή ο έλεγχος της οικονομικής συμπεριφοράς ή των συνεπειών της.

1.2 ΗΦύση της Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων

Ένα σημαντικό ερώτημα, είναι η σωστή ηλικία στην οποία τα παιδιά μαθησιακά θα μπορούν να παρακολουθήσουν μαθήματα οικονομικής εκπαίδευσης. Φαίνεται ότι ιδιαίτερα αποτελεσματική βαθμίδα εκπαίδευσης για την επίτευξη των στόχων τέτοιων μαθημάτων είναι η δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή η βαθμίδα εκπαίδευσης, την οποία τα παιδιά ξεκινούν να παρακολουθούν έχοντας συμπληρώσει το δωδέκατο έτος της ηλικίας τους (KaufmanCentreStaff, 2000).

Οι σοβαρότεροι λόγοι για τους οποίους προκρίνεται η ηλικία μετά τα δώδεκα για να εισαχθεί η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας είναι οι ακόλουθοι:

- Το πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει μια σειρά μαθημάτων από πολλούς θεματικούς τομείς που επιτρέπουν στα παιδιά να κατανοήσουν την έννοια του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, στο πλαίσιο του οποίου εντάσσεται η έννοια της επιχείρησης και της οικονομίας (BestProcedureonEducationandTrainingforEntrepreneurshipinEurope, FinalReport, EuropeanCommission, 2002).
- Έχει παρατηρηθεί ότι από αυτή την ηλικία και μετά τα παιδιά εκφράζουν ανησυχίες για τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.
- Πολλά από τα παιδιά σε αυτή την ηλικία αρχίζουν να εξοικειώνονται με την έννοια της οικονομίας και της επιχείρησης, δουλεύοντας με μερική απασχόληση είτε στην οικογενειακή επιχείρηση είτε εποχικά. (Charney, Liebecap, 2000).
- Λόγω των παραπάνω μπορούν να συμμετάσχουν και να αξιοποιήσουν σε παράπλευρες δράσεις που ενισχύουν την οικονομική εκπαίδευση, όπως Διαγωνισμούς Επιχειρηματικού Σχεδίου (BusinessPlanCompetitions), Παιχνίδια με Εικονικές Επιχειρήσεις 'Virtual Market Games', Επισκέψεις σε Επιχειρήσεις, συνδυάζοντας τα θεωρητικά μαθήματα στην τάξη με πρακτικές γνώσεις και εικόνες από το επιχειρηματικό περιβάλλον (Levie, 2000).

Υπάρχουν προσεγγίσεις, οι οποίες προτείνουν την εισαγωγή μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπου τα παιδιά βρίσκονται στην ηλικία των 8-11 ετών. Με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία, θα πρέπει να τονιστεί ότι χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή η προώθηση οικονομικών εννοιών σε αυτές τις ηλικίες. Τα παιδιά αρέσκονται να παίζουν ρόλους και όχι να αναλαμβάνουν ευθύνες. Συνεπώς η όποια προσέγγιση θα πρέπει να περιλαμβάνει δραστηριότητες ενεργού συμμετοχής των παιδιών στο πλαίσιο ενός παιχνιδιού (Levie 2000).

Συμπερασματικά, θα πρέπει να επιχειρηθεί οι εκπαιδευόμενοι στα οικονομικά να καταστούν όχι μόνο αποδέκτες γνώσης, αλλά και παραγωγοί αυτής και στη διαδικασία εκπαίδευσής τους να ακολουθηθούν τα κοινά σημεία των θεωριών μάθησης. Τα στοιχεία, λοιπόν, που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη μάθηση και τους εκπαιδευόμενους σε ένα μάθημα οικονομικών είναι τα παρακάτω:

1. Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να θεωρηθούν ως δημιουργοί της γνώσης στο πλαίσιο μιας συνεχούς διαδικασίας μάθησης.
2. Η μάθηση δεν μπορεί να είναι μια μηχανιστική διαδικασία υιοθέτησης των σχετικών πληροφοριών.

3. Η μάθηση είναι μια ενεργητική ατομική, αλλά και κοινωνική διαδικασία που πραγματοποιείται λόγω της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο και το κοινωνικό περιβάλλον.
4. Η μάθηση είναι μια ανταλλαγή μεταξύ γνωστικών διαδικασιών και συναισθημάτων.

Κατά συνέπεια, οι στόχοι του προγράμματος διδασκαλίας των οικονομικών μαθημάτων θα πρέπει να είναι:

1. Η μετάδοση γνώσεων στους μαθητές που αφορούν έννοιες, αρχές καθώς και την αξιωματική θεμελίωση των οικονομικών επιστημών. Οι μαθητές, επίσης, θα πρέπει να έχουν μάθει να συσχετίζουν αυτές τις έννοιες μεταξύ τους, καθώς και να τις εφαρμόζουν σε πραγματικά προβλήματα.
2. Η εφαρμογή από τους μαθητές κατάλληλων διαδικασιών για να επιλύουν προβλήματα, τον έλεγχο των υποθέσεων τους κατά την επίλυση ενός προβλήματος και γενικά την καλλιέργεια κατά τη διαδικασία του μαθήματος της επιστημονικής διαδικασίας.
3. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με τις οικονομικές επιστήμες στο πλαίσιο της συνεργατικής μάθησης για την επίλυση προβλημάτων.
4. Η ανάπτυξη της έννοιας του δημοκρατικού και ενεργού Ευρωπαίου πολίτη.
5. Η εμπλοκή των μαθητών σε διαδικασίες που αφορούν αυθεντικά προβλήματα μάθησης μέσα από την καθημερινή ζωή καθώς και τη χρήση των οικονομικών εννοιών σε περιπτώσεις μελέτης (casestudies).

1.3 Η οικονομική της εκπαίδευσης

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης ασχολείται με την κατανομή των οικονομικών πόρων στην εκπαίδευση. Δηλαδή ασχολείται:

- με την μελέτη των τρόπων παραγωγής του εκπαιδευτικού έργου
- την κατανομή του εκπαιδευτικού έργου μεταξύ των ατόμων
- τις οικονομικές επιπτώσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα άτομα, στις επιχειρήσεις και στην κοινωνία.

Η διεπιστημονική προσέγγιση των Θεμάτων που αφορούν την Οικονομική Εκπαίδευση συμβάλλει ώστε να προσεγγίζεται από άλλες επιστήμες, όπως το management, η παιδαγωγική κοινωνιολογία, η ψυχολογία κ.λπ. Τα τελευταία χρόνια οι βασικές αρχές της Οικονομικής Επιστήμης έχουν συμβάλλει αποφασιστικά και καθοριστικά στην διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πολιτικών και την αξιολόγηση τους.

Στις σύγχρονες κοινωνίες η οικονομική επιστήμη θεωρείται θεμέλιος λίθος στη διαμόρφωση της ατομικής κοινωνικής ευημερίας. Βοηθάει τα άτομα να αποκτήσουν αυξημένα επίπεδα κοινωνικής συνείδησης και συνοχής ώστε να αναπτύξουν εκείνους τους αμυντικούς μηχανισμούς που αποτρέπουν την εμφάνιση παραβατικής και εγκληματικής συμπεριφοράς.

Η οικονομική της εκπαίδευσης θεωρεί ως επίκεντρο της θεωρίας της το ανθρώπινο κεφάλαιο (humancapital) και πιστεύει ότι η εκπαίδευση αποτελεί επένδυση στην γνώση και τις δεξιότητες των ατόμων.

Από την οικονομική άποψη αυτή το πιο σημαντικό όφελος της επένδυσης σε ανθρώπινο κεφάλαιο είναι:

- η αύξηση της παραγωγικότητας του ατόμου στη διάρκεια της ωφέλιμης ζωής του
- η ανάπτυξη νέων ιδεών ,καινοτομιών με αποτέλεσμα την έρευνα και ανάπτυξη και τεχνολογικών επιτευγμάτων
- η κατάρτιση και η βελτίωση της προσαρμοστικότητας των ατόμων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας.
- Η συμβολή της οικονομικής μεγέθυνσης(economicgrowth).

Η οικονομική επιστήμη έχει αναπτύξει δύο μεθόδους αξιολόγησης των επενδυτικών εκπαιδευτικών σχεδίων: α. Η ανάλυση κόστους-αποτελεσματικότητας (cost-efficiencyanalysis, CEA).Η μέθοδος CEA συγκρίνει το κόστος επίτευξης με το επιδιωκόμενο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα, β. Η ανάλυση κόστους-ωφέλειας (cost-benefitanalysis, CBA).Η μέθοδος CBA απαιτεί ακριβή στοιχεία κόστους σε ένα εκπαιδευτικό επενδυτικό σχέδιο σε σχέση με τα οφέλη που συνεπάγονται από αυτό.

Στην Οικονομική Εκπαίδευση υπάρχουν τρία διαφορετικούς τύπους εκπαιδευτικών προγραμμάτων:

1. Τα γενικά εκπαιδευτικά προγράμματα που αναφέρονται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες της δια βίου μάθησης
2. Τα ειδικά προγράμματα που απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού π.χ. άτομα με ειδικές ανάγκες, ανήλικους κρατούμενους κτλ
3. Τις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που οδηγούν σε συγκεκριμένες τροποποιήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας όπως η εισαγωγή ΤΠΕ κτλ

Η Οικονομική Επιστήμη ανακαλύπτει νέες εκπαιδευτικές προοπτικές στην παιδαγωγική επιστήμη. Τα Οικονομικά της Εκπαίδευσης δίνουν νέα διάσταση στην κατανόηση και ανάλυση ενός εκπαιδευτικού προβλήματος μάθησης.Το κύριο πρόβλημα για τον παιδαγωγό πριν την αρχή της εκπαίδευσης ενός μαθητή είναι πώς να γίνει η επιλογή των πιο ικανών μαθητών. Αντίθετα ο ρόλος των οικονομικών της εκπαίδευσης είναι ο προσδιορισμός και η ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της επιλογής των μαθητών σύμφωνα με τις ικανότητες τους. Η θεώρηση αυτή των οικονομικών της εκπαίδευσης αποτελεί μέρος της επίπτωσης του κόστους και των ωφελειών. Κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης των μαθητών,το βασικό ζητούμενο για τον παιδαγωγό είναι να βρει τον κατάλληλο τρόπο μετάδοσης στον μαθητή του γνωστικού αντικειμένου.Το οποίο και θεωρείται κριτήριο της ποιότητας της εκπαίδευσης, δηλαδή το αποτέλεσμα της μαθητικής επίδοσης στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου. Για τον οικονομολόγο όμως το ζητούμενο είναι ο προσδιορισμός του κόστους του τρόπου μετάδοσης στον μαθητή του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου. Η θεώρηση αυτή βασίζεται στην ανάλυση κόστους-αποτελεσματικότητας.

Τέλος μετά το σχολείο, ο ρόλος του παιδαγωγού σταματάει με την έξοδο του μαθητή από την συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης. Ο ρόλος των οικονομικών της εκπαίδευσης είναι για θέματα επαγγελματικής σταδιοδρομίας μετά την έξοδο του από την εκπαιδευτική του κύκλο, να συγκρίνει τα εισοδήματα του μαθητή ,να συγκρίνει τα εισοδήματα των αποφοίτων και των μη απόφοιτων, το κόστος σπουδών τους. Η θεώρηση αυτή οδηγεί στην ανάλυση του κόστους-ωφέλειας .

Η οικονομική της εκπαίδευσης εμβαθύνει στην κατανόηση, του "πώς" και "γιατί" οι άνθρωποι αποφασίζουν να επενδύσουν σε εκπαίδευση, της μακροχρόνιας επίδρασης της εκπαίδευσης σε διάφορα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα, της συμπεριφοράς των οργανισμών που "παράγουν" εκπαίδευση καθώς και του τρόπου με τον οποίο ο αποτελεσματικός σχεδιασμός και εφαρμογή δημόσιων πολιτικών

παρέμβασης επηρεάζει την "παραγωγή" εκπαίδευσης και την αποτελεσματική κατανομή των εκπαιδευτικών πόρων. Η χρήση των αναλυτικών εργαλείων της Μικροοικονομικής αποτελεί το βασικό εργαλείο ανάλυσης της αξιολόγησης εκπαιδευτικών πολιτικών, στη χρηματοδότηση της βασικής εκπαίδευσης, στην επιλογή του αντικειμένου σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση και στην αναζήτηση πόρων για τη χρηματοδότηση της επένδυσης σε εκπαίδευση.(Γιαννακόπουλος, Ντεμούσης ,Οικονομική της Εκπαίδευσης ,2015)

1.4 Η Συμβολή της Οικονομικής Επιστήμης στην Εκπαίδευση

Με τη διαμόρφωση του συστήματος της αγοράς εμφανίστηκε το πρόβλημα ερμηνείας της λειτουργίας του. Το πρόβλημα αυτό καλείται να αντιμετωπίσει η οικονομική επιστήμη. Η οικονομική επιστήμη όπως είναι γνωστό, μελετά, εξηγεί, και προσπαθεί να επηρεάσει τα οικονομικά προβλήματα της οικονομίας.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο σκοπός κάθε οργανωμένης κοινωνίας είναι η ευημερία των μελών της. Στο μέτρο που ικανοποιείται ο στόχος αυτός μιλάμε για ανάπτυξη της κοινωνίας. Η οικονομική ανάπτυξη αναφέρεται στην παραγωγή οικονομικών αγαθών και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων μιας χώρας.

Με τον όρο ανάπτυξη δεν εννοούμε μόνο την ικανότητα μιας χώρας για αυξανόμενη παραγωγή αλλά μια σειρά διαρθρωτικών μεταβολών και θεσμικών αλλαγών του πλαισίου που προσδιορίζει τους τρόπους παραγωγής και δύναμης του εισοδήματος.

Ο όρος ανάπτυξη αναφέρεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο της κοινωνικής ,οικονομικής, πολιτισμικής και τεχνολογικής ζωής του πληθυσμού. Η βασική αρχή της κοινωνικής ανάπτυξης είναι ότι η γνώση αποτελεί προϋπόθεση για την ενεργητική συμμετοχή του πολίτη στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή και στοχεύει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου μέσα στις ραγδαίες διεθνείς κοινωνικό-οικονομικές, επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις, στην ανάπτυξη της συμμετοχής των πολιτών σε δραστηριότητες που τους αφορούν, στη συμβολή στην αντιμετώπιση προσωπικών, οικογενειακών και κοινωνικών προβλημάτων, στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, στη συμμετοχή στη δημιουργία πολιτιστικών αγαθών, στη συμβολή στην κοινωνική πρόοδο και στην αντιμετώπιση των κάθε μορφής διακρίσεων και ανισοτήτων.

Η Οικονομική της Εκπαίδευσης είναι ένας σχετικά νέος κλάδος της οικονομικής επιστήμης. Η θεωρητική βάση της σύγχρονης οικονομικής της εκπαίδευσης αναφέρεται από τον AdamSmith στο βιβλίο του «Ο Πλούτος των Εθνών», όπου ανέφερε ότι η μόρφωση ή η κατάρτιση ενός εργαζομένου για να γίνει ειδικευμένος στοιχίζει στον εργαζόμενο ή την επιχείρηση ένα ποσό χρημάτων, αλλά αυτά τα χρήματα ανακάμπτονται , διότι ο ειδικευμένος εργάτης γίνεται περισσότερο παραγωγικός. Με άλλα λόγια, οι δαπάνες για εκπαίδευση αποτελούν μία επένδυση που δημιουργεί ανθρώπινο κεφάλαιο, το οποίο έχει μια αποδοτικότητα συναφή με αυτή των επενδύσεων σε υλικό κεφάλαιο.

Οι παράγοντες που θεωρήθηκαν δημιουργοί της αυξήσεως της παραγωγής είναι:

- Η βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού.
- Η μεταβολή της κατανομής του εργατικού δυναμικού κατά ηλικιακή ομάδα, φύλο και εμπειρία.
- Η βελτίωση των μεθόδων παραγωγής.
- Ο εκσυγχρονισμός της οργάνωσης της παραγωγής.
- Οι οικονομίες κλίμακος παραγωγής.

Η μεταβολή της απασχόλησης στο εσωτερικό των επιχειρήσεων (ενδοεπιχειρησιακά), στο εσωτερικό των κλάδων της παραγωγής (ενδοκλαδικά) και στο σύνολο των κλάδων παραγωγής (διακλαδική μεταβολή του εργατικού δυναμικού).

Στις σύγχρονες κοινωνίες η εκπαίδευση συντελεί στη διαμόρφωση του κοινωνικού ατόμου, στη βελτίωση του νοητικού επιπέδου και της ικανότητάς του να κατανοεί τον κόσμο και να λαμβάνει τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις για τη ζωή του, να μεταφέρει στις νεότερες γενιές γνώσεις και ικανότητες που τους παρέχουν τη δυνατότητα να ζουν αποτελεσματικά, προετοιμάζοντας τες για την επαγγελματική τους ζωή, βοηθώντας τους να αυξήσουν την οικονομική τους αξία. Η εκπαίδευση λοιπόν δεν έχει μόνο κοινωνικό και πολιτιστικό σκοπό αλλά και οικονομική αξία, αφού όπως αναφέραμε έχει σημαντική συμβολή στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και της παραγωγής. Η εκπαίδευση αποτελεί μια δραστηριότητα με κόστος στο παρόν και απόδοση στο μέλλον. Έχει δηλαδή μελλοντική απόδοση γιατί αυξάνει και βελτιώνει τις γνώσεις και τις ικανότητες του ατόμου και δίνει ευκαιρίες στο άτομο να προσφέρει υπηρεσίες στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα, που θα επιφέρουν οικονομικές και όχι μόνο ωφέλειες.

Το κόστος εκπαίδευσης διακρίνεται α)σε ιδιωτικό, το οποίο αφορά το κόστος που πληρώνουν τα άτομα και β)σε κοινωνικό, το οποίο αφορά το κόστος της πολιτείας για την εκπαίδευση.

Οι ωφέλειες που προκύπτουν από την εκπαίδευση επίσης μπορούν να χωριστούν σε ιδιωτικές και κοινωνικές και παίρνουν τη μορφή οικονομικών και μη οικονομικών ωφελειών, ατομικών και κοινωνικών. Από την παρεχόμενη εκπαίδευση ωφελούνται περισσότερο τα νέα άτομα, τα άτομα που έχουν κάποια επαγγελματική σχέση με τον εκπαιδευόμενο, εκείνοι που προσφέρουν τις υπηρεσίες της στα σχολεία καθώς και τα μέλη της κοινωνίας, αφού η άνοδος της ποιοτικής τους στάθμης παρέχει τα πλαίσια και τις δυνατότητες για κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη. Όσον αφορά λοιπόν τα άτομα, η εκπαίδευση είναι μια ασφαλής επένδυση (Ετήσια Έκθεση ΟΟΣΑ, 2006). Ανάλογα ωφελείται και η κοινωνία, από τη μεγαλύτερη παραγωγή και το καλύτερο βιοτικό επίπεδο, από μια αυξημένη παροχή αποτελεσματικής ηγεσίας σε κάθε επίπεδο και από τον εμπλουτισμό του πολιτισμού της μέσα από την απελευθέρωση μεγαλύτερης δημιουργικότητας από περισσότερους ανθρώπους (Σαΐτη, 2000).

Οι χώρες που επενδύουν ορθολογικά στην εκπαίδευση και το ανθρώπινο κεφάλαιο, επιτυγχάνουν μεσομακροπρόθεσμα μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η αύξηση των δαπανών για την Παιδεία, θα δώσει τη δυνατότητα στο εκπαιδευτικό μας σύστημα να αντιμετωπίσει χρόνιες αδυναμίες και ανεπάρκειες, να υποστηρίξει αποτελεσματικά όλους τους μαθητές μας, ιδιαίτερα εκείνους που έχουν περισσότερο την ανάγκη, όπως μαθητές που προέρχονται από οικογένειες με χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, μαθητές που χρειάζονται περισσότερο την αποτελεσματική λειτουργία υποστηρικτικών θεσμών (μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, αλλοδαποί μαθητές, ρομά, κρατούμενοι σωφρονιστικών καταστημάτων κ.τ.λ.), μαθητές, ομάδες ,μέλη ,με κοινωνικά προβλήματα.

1.5 Μέση εκπαίδευση

Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Με την αριθ. Φ.908/18254/Η (ΦΕΚ 372Β'/20-02-2012) πράξη της Υπουργού Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων διαπιστώνεται η παύση λειτουργίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και η έναρξη λειτουργίας του ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Ι.Ε.Π.) από 24-02-2012, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 33 του άρθρου 20 σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 21 του Ν. 3966 (ΦΕΚ 118^Α/24-05-2011).

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), είναι ΝΠΔ το οποίο λειτουργεί προς ικανοποίηση του δημόσιου συμφέροντος, εδρεύει στην Αθήνα και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

1.6 ΗΤεχνική Εκπαίδευση Ως μέσω Επαγγελματικής Αποκατάστασης σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες

Η Μονάδα Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης γνωμοδοτεί και εισηγείται στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ι.Ε.Π. για όλα τα ζητήματα που αφορούν τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Α.) και το «Μεταλυκειακό έτος-τάξη Μαθητείας». Χρησιμοποιώντας κριτήρια επιστημονικά και παιδαγωγικά, η Μονάδα Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης εισηγείται για τον καθορισμό τομέων και ειδικοτήτων των ΕΠΑ.Α., τα ωρολόγια προγράμματα, τα προγράμματα σπουδών, τις αναθέσεις μαθημάτων σε κλάδους εκπαιδευτικών, τα διδακτικά εγχειρίδια και το λοιπό εκπαιδευτικό υλικό για την επαγγελματική εκπαίδευση, την υλοποίηση ερευνών σε δομές της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και για άλλα ζητήματα συναφούς περιεχομένου.

Οι μαθητές και μαθήτριες που ολοκληρώνουν επιτυχώς τη φοίτηση στο ΕΠΑ.Α. λαμβάνουν Απολυτήριο Λυκείου και πτυχίο Ειδικότητας επιπέδου 4 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Επίσης, όσοι και όσες το επιθυμούν, δύνανται να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο «Μεταλυκειακό έτος-τάξη μαθητείας», με την επιτυχή ολοκλήρωση του οποίου και κατόπιν επιτυχούς συμμετοχής σε εξετάσεις πιστοποίησης λαμβάνουν πτυχίο επιπέδου 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Κατά

τη συμμετοχή τους στο «Μεταλυκειακό έτος-τάξη μαθητείας», το οποίο διαρκεί εννέα (9) μήνες, οι μαθητευόμενοι/ες λαμβάνουν ημερήσια αποζημίωση, η οποία έχει καθοριστεί στο εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) επί του νόμιμου, νομοθετημένου, κατώτατου ορίου του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη.

Σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ. 1567, τ.Β', 2-6-2016 τα μαθήματα Τομέα που παρακολουθούν οι μαθητές και μαθήτριες του Τομέα Διοίκησης και Οικονομίας στη Β' τάξη του Ημερησίου ΕΠΑ.Λ. έχουν ως εξής:

	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ
1.	Αρχές Λογιστικής	3Θ+3 ^E
2.	Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ	2Θ
3.	Θεωρία Τουρισμού και Εφαρμογές	3E
4.	Εισαγωγή στην Εφοδιαστική (Logistics)	2Θ
5.	Χρηματοπιστωτικές Συναλλαγές – Λογιστικά Φύλλα (EXCEL)	2 ^E
6.	Στοιχεία Δικαίου (Αστικό- Εμπορικό – Εργατικό- Τουριστικό)	4Θ
7.	Οικονομικά Μαθηματικά & Στατιστική	2Θ
8.	Αγγλικά Τομέα	2Θ
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ:		23 ΩΡΕΣ

Θ: Θεωρία E: Εργαστήριο

Σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ. 1426, τ.Β', 26-4-2017 τα μαθήματα Ειδικότητας που παρακολουθούν οι μαθητές και μαθήτριες του Τομέα Διοίκησης και Οικονομίας στη Γ' τάξη του Ημερησίου ΕΠΑ.Λ. έχουν ως εξής:

Ειδικότητα: Υπάλληλος Διοίκησης και Οικονομικών Υπηρεσιών

	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ
1.	Αρχές Οικονομικής Θεωρίας	3Θ
2.	Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης	3Θ
3.	Σύγχρονο Περιβάλλον Γραφείου	2Θ+2 ^E
4.	Φορολογική Πρακτική	2Θ+4 ^E
5.	Λογιστικές Εφαρμογές	5 ^E
6.	Επικοινωνία και Δημόσιες Σχέσεις	2Θ
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ:		23 ΩΡΕΣ

Θ: Θεωρία E: Εργαστήριο

Ειδικότητα: Υπάλληλος Τουριστικών Επιχειρήσεων

	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ
1.	Αρχές Οικονομικής Θεωρίας	3Θ
2.	Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης	3Θ
3.	Οργάνωση και Λειτουργία Τουριστικών Επιχειρήσεων	2Θ+2 ^E
4.	Οργάνωση και Λειτουργία Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων	2Θ+2 ^E
5.	Γεωγραφία Τουρισμού	2 ^E
6.	Εφαρμογές στον Τουρισμό	3 ^E
7.	Αγγλικά Ειδικότητας	2Θ
8.	Γαλλικά ή Γερμανικά	2Θ
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ:		23 ΩΡΕΣ

Θ: Θεωρία Ε: Εργαστήριο

ΩΡΟΛΟΓΙΟ Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ 2017-2018

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	ΩΡΕΣ
1 Θρησκευτικά	1
2 Νεοελληνική Γλώσσα	2
3 Νεοελληνική Λογοτεχνία	1
4 Ιστορία	2
5 Μαθηματικά και Στοιχεία Στατιστικής	2
6 Βιολογία	2
7 Ιστορία Κοινωνικών Επιστημών	1

8 Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά ή Γαλλικά ή Γερμανικά)	2
9 Φυσική Αγωγή	2
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	15

Σύμφωνα με το Νόμο 4327, ΦΕΚ 50/τ.Α'/14-5-2015

Τα Οικονομικά μαθήματα στη Μέση Εκπαίδευση και Τεχνική Εκπαίδευση

Τα μαθήματα που διδάσκονται μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες.

- Σε μαθήματα με θετικό προσανατολισμό, που από την φύση τους περιλαμβάνουν μεγάλο όγκο υπολογισμών, πράξεων, λογιστικών εγγραφών και εφαρμόζουν μαθηματικά μοντέλα.
- Σε μαθήματα με κοινωνιολογικό προσανατολισμό, που προσανατολίζονται περισσότερο στην μελέτη των οικονομικών ατομικών και κοινωνικών συμπεριφορών
- Σε μικτά μαθήματα που κατά ένα μέρος απαιτούν υπολογισμούς, δεδομένα και εφαρμογή μαθηματικών μεθόδων και κατά το υπόλοιπο βασίζονται στην μελέτη της συμπεριφοράς των ατόμων (Τυροβούζης & Μπούσιου, 2002).

Για τα μαθήματα με θετικό προσανατολισμό χρειάζεται η γνώση λογισμικού με υπολογιστικές και σχεδιαστικές δυνατότητες, όπως τα υπολογιστικά φύλλα, τα προγράμματα κατασκευής γραφικών, τα λογιστικά πακέτα, οι βάσεις δεδομένων, κ.λπ.

Για τα μαθήματα με κοινωνιολογικό προσανατολισμό χρειάζονται λογισμικά ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες με τα οποία ο καθηγητής θα μπορεί να αναδείξει τις σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ ανθρώπων, θεσμών, κοινωνικού, φυσικού και πολιτικού περιβάλλοντος.

Για τα μαθήματα με μικτό προσανατολισμό, είναι φυσικό να περιμένουμε την χρήση διδακτικών τεχνικών και από τις δυο προηγούμενες κατηγορίες (Τυροβούζης & Μπούσιου, 2002).

(ΦΕΚ 932/τ.Β'/14-04-2016)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Θεωρητική θεμελίωση του προβλήματος

Η Διδακτική των Οικονομικών, τις Έννοιες της Διδακτικής, της Μάθησης, της Διδασκαλίας. Σύγχρονες μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων, Εφαρμογή Νέων Τεχνολογιών στη Διδασκαλία των Οικονομικών.

Οικονομικά

«Η εκπαίδευση των οικονομολόγων πρέπει να χάσει τον τεχνοκρατικό της χαρακτήρα και την ψευδαίσθηση της μηχανικής παρέμβασης στην οικονομική ζωή, να εμπλουτισθεί με μαθήματα φιλοσοφίας, μεθοδολογίας και ιστορίας που δημιουργούν κριτική στάση για τις προϋποθέσεις της οικονομικής γνώσης, να επαναφέρει τους θεσμούς της οικονομικής έρευνας και να παύσει να ασχολείται με εμπειρικές ασημαντότητες και αναλυτικό-μαθηματικά αινίγματαενός τεχνικού κόσμου μαθηματικών υποδειγμάτων». (Γέμπτος 1991, 115).

2.1 Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την επιτυχία μιας διδασκαλίας

Οι δάσκαλοι δεν πρέπει να ξεχνούν ότι:

- Το να παρουσιάζει μια ύλη δεν είναι διδασκαλία
- Όπου γίνεται διδασκαλία δεν επιτυγχάνεται αναγκαστικά και μάθηση
- Το να απομνημονεύουν οι μαθητές ορισμούς ,κανόνες ,κείμενα τύπους, νόμους δεν είναι μάθηση.

Η διδασκαλία των διαφόρων διδακτικών αντικειμένων(μαθημάτων)πρέπει να έχει ως κύριο σκοπό:

- Να δώσει στους μαθητές τα απαραίτητα εφόδια(γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις) για να αντιμετωπίζουν και να χαίρονται τη ζωή, ενεργώντας, συμμετέχοντας, αλληλοεπιδρώντας και συμβιώνοντας αρμονικά με τα άλλα μέλη της κοινωνίας, μέσα σε ανθρωπιστικό και δημοκρατικό πλαίσιο.
- Την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης/δημιουργικής σκέψης των μαθητών.

- Την πολύπλευρη ανάπτυξη τους στο πλαίσιο των ατομικών τους δυνατοτήτων και σε συνδυασμό με τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις εμπειρίες τους, μέσα σε μια κοινωνία η οποία συνεχώς μεταβάλλεται.
- Να μάθουν οι μαθητές να μαθαίνουν, να ξεμαθαίνουν, να ενεργούν, να υπάρχουν και να συνυπάρχουν.

Η επιτυχία μιας διδασκαλίας κρίνεται από τα μαθησιακά της αποτελέσματα και καθορίζεται από τους εξής κυρίως παράγοντες:

1. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα (ή Πρόγραμμα σπουδών) περιλαμβάνει-καθορίζει τα διδασκόμενα μαθήματα με το περιεχόμενο τους (διδασκτέα ύλη), τις αντίστοιχες ώρες διδασκαλίας καθώς και τους σκοπούς στόχους που επιδιώκει η διδασκαλία των μαθημάτων αυτών.

2. Το Σχολικό Εγχειρίδιο

Με τον όρο σχολικό εγχειρίδιο εννοούμε το διδακτικό σύγγραμμα το οποίο αποτελεί βασικό και επίσημο όργανο υλοποίησης(κατοχυρώνεται νομικά και θεσμικά μέσω έγκρισης από το κράτος), μέσω μίας εύχρηστης μορφής, των σκοπών ,των στόχων, των κύριων αρχών και των βασικών γνώσεων που απαιτούνται και ορίζονται για κάθε γνωστικό αντικείμενο από το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Το Σχολικό Εγχειρίδιο(βιβλίο μαθητή):

Έχει κύριο σκοπό να καταστήσει την γνώση προσιτή για τον μαθητή.

Αποτελεί βασικό βοήθημα και εργαλείο του μαθητή στην προσπάθειά του να κατακτήσει τα γνωστικά αντικείμενα ,να αναπτύξει δημιουργικές ικανότητες και να αποκτήσει στάσεις ,συμπεριφορές που θα συμβάλλουν στην πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

3. Τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο : είναι η ποσότητα του χρόνου δηλαδή πόσες ώρες είναι διατίθενται για τη διδασκαλία του μαθήματος χ, και η ένταση του χρόνου δηλαδή η συχνότητα επαφής του μαθητή με το μάθημα χ, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για αποτελεσματική μάθηση.
4. Τα μέσα διδασκαλίας/εποπτικά μέσα (προβολέας διαφανειών, προβολέας δεδομένων, η τηλεόραση, το video, ο Η/Υ, τα multi-media ,τα email, το internet,το wordwideweb κτλ.), οι νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για την αποτελεσματική απόκτηση γνώσης, διεγείρουν το ενδιαφέρον του μαθητή, κάνουν τη διδασκαλία επίκαιρη με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων πληροφοριών ,αλλά και στοιχείων από την καθημερινή ζωή ,προάγουν την εξατομικευμένη εκπαίδευση και την εξασφάλιση της δια βίου μάθησης και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ο μαθητής πρέπει να μάθει να προσεγγίζει κριτικά τόσο την «κοινωνία της πληροφορίας» όσο και στην «κοινωνία της γνώσης» .Απαιτείται η εφαρμογή νέας παιδαγωγικής στρατηγικής που να μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη κατάλληλων προγραμμάτων πληροφορικής για την εφαρμογή όλων των γνωστικών αντικειμένων και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας τους.

2.2 Σύγχρονες μέθοδοι και τεχνικές διδασκαλίας

Διαλογικές

Ο δάσκαλος επιχειρεί με ερωτήσεις και απαντήσεις να καθοδηγήσει τους μαθητές στην επίτευξη των στόχων της διδασκαλίας μέσω προβληματισμού ως παρώθηση για σκέψη. Τέτοιες είναι:

1. Ο διάλογος
2. Η μαιευτική (Σωκρατικός διάλογος – κατευθύνεται από το δάσκαλο)
3. Οι ερωταποκρίσεις (ερωτήσεις – απαντήσεις)
4. Η συζήτηση (ο ελεύθερος διάλογος, το στρογγυλό τραπέζι – το πάνελ).
5. Η ιδεοθύελλα – καταιγισμός ιδεών (brainstorming). Συνίσταται στην πολυεπίπεδη εξέταση μιας ιδέας ή ενός ζητήματος, μέσω της υποκίνησης των μαθητών να προβούν σε ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση ιδεών.

Διερευνητικές –Ενεργητικές -Συμμετοχικές

1.Διερευνητική/Επιστημονική μέθοδος: α) Μελέτη περίπτωσης και προσδιορισμός του προβλήματος (ανάλυση εκπαιδευτικού περιστατικού), β) Συλλογή στοιχείων-Ταξινόμηση γ)Σχεδιασμός δραστηριοτήτων δ) Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων έρευνας και λήψη απόφασης. Βοηθάει τον μαθητή να αξιοποιεί την βιωματική του εμπειρία ,διατηρώντας αμείωτο το ενδιαφέρον του. ,Φτάνει ο ίδιος στην γνώση και το πώς να μαθαίνει αυτήν αποκτώντας ικανότητα επίλυσης προβλημάτων.Στην διερευνητική μορφή διδασκαλίας απαιτείται περισσότερος διδακτικός χρόνος και λιγότερη διδακτέα ύλη

2.Σχέδια εργασίας (μέθοδος Project). Ομαδική μεγάλης διάρκειας εργασία για την παραγωγή αποτελέσματος που αξιολογείται από τα μέλη της ομάδας .Οι μαθητές μελετούν/ερευνούν, ένα θέμα το οποίο έχει νόημα ενδιαφέρον πρακτικό και δίνει την δυνατότητα για πολύπλευρη προσέγγιση της γνώσης.Ακολουθείται μια συνεργατική διαδικασία προσεγγίζοντας μέσω διαφόρων επιστημονικών πρακτικών την πολύπλευρη προσέγγιση της γνώσης.

3.Ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Οι ομάδες εργασίας των μαθητών συμμετέχουν σε συλλογικές δραστηριότητες, συνεργάζονται στην συνεπεξεργασία κειμένων, εικόνων, ντοκουμέντων, στην κοινή επίλυση προβλημάτων, διαμοίραση ψηφιακών πόρων, παιχνίδια ρόλων, συλλογικών κατασκευών, συμμετοχή σε κοινότητες, ιστολόγια, wikis, ασύγχρονη επικοινωνία.

4.Η Προσομοίωση. Η προσομοίωση (simulation) ως τεχνική μίμησης της συμπεριφοράς ενός συστήματος από ένα άλλο σύστημα, καταλαμβάνει περίοπτη θέση στα πλαίσια των εκπαιδευτικών εφαρμογών των ΤΠΕ. Μπορούμε να ορίσουμε την προσομοίωση ως μια μέθοδο μελέτης ενός συστήματος (ενός αντικειμένου, ενός φαινομένου, μιας δραστηριότητας, μιας διαδικασίας) με τη βοήθεια ενός άλλου συστήματος.. Το σύστημα προσομοίωσης στις περισσότερες περιπτώσεις σήμερα είναι ένα μοντέλο που «εκτελείται» σε έναν υπολογιστή.

5.Η Πειραματική – εργαστηριακή μέθοδος (φυσικές επιστήμες)

Το πείραμα αποτελεί σημαντικό κομμάτι της διδακτικής πράξης. Ο μαθητής κατά την διάρκεια του πειράματος παρατηρεί αναλύει επεξεργάζεται μαθαίνει και χαίρεται από το αποτέλεσμα.

6.Τα Παιχνίδια ρόλων.

Ο καθηγητής δημιουργεί μια ιστορία. Οι συμμετέχοντες καλούνται να επιλέξουν

ποιους ρόλους θα παίξουν. Οι παίκτες υποδύονται πλέον τους ρόλους. Η «θεατρική παράσταση» θα ολοκληρωθεί μέχρι το εξεταζόμενο θέμα να βρει λύση. Στο τελευταίο στάδιο οι συμμετέχοντες «βγαίνουν» από τους ρόλους τους και μπορούν να σχολιάσουν την εμπειρία και τα βιώματα τους.

7. Η διδασκαλία με πολυμέσα ηλεκτρονικής τεχνολογίας. Η συμβολή των ΤΠΕ έγκειται:

- Σε επίπεδο περιεχομένου ,αφορά το υλικό που οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν, να ελέγξουν, να συνδυάσουν για την επίλυση κάποιου προβλήματος .Επεξεργάζονται τις πληροφορίες και μεγιστοποιούν τις πληροφοριακές πηγές.
- Σε επίπεδο διεκπεραίωσης και οργάνωσης δεδομένων για ένα θέμα , μπορεί να γίνει online συζήτηση, ή να οργανωθεί ένα φόρουμ, να γίνει χρήση ενός blog αν πρόκειται να γίνουν σχόλια ή η χρήση ενός wiki αν πρόκειται για ένα ομαδοσυνεργατικό project.
- Σε επίπεδο προέκτασης των πρακτικών αυτών, μπορεί να γίνει για παράδειγμα προέκταση των webQuests είναι τα Webjects που είναι projects σχετικά μεγάλης διάρκειας.

8. Θεατροκεντρικές μέθοδοι:Η θεατρική παράσταση,η δραματοποίηση με βάση συγκεκριμένο λογοτεχνικό κείμενο ή με βάση ελεύθερο κείμενο.

9. Οι ομάδες συνάντησης – Η Συμβουλευτική

Ο σύμβουλος μπορεί να παρέχει ατομική ή ομαδική συμβουλευτική ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Οι βασικοί ρόλοι που μπορεί να αναλάβει ο σύμβουλος είναι κυρίως τρεις: προληπτικός, θεραπευτικός και εκπαιδευτικός/εξελικτικός.

2.3 Η Διδακτική των Οικονομικών

2.3.1 Οι Εκπαιδευτικές Τεχνικές Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων

Η έρευνα για την εισαγωγή των Οικονομικών μαθημάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ξεκίνησε τη δεκαετία του '60 και εστίασε στα εξής (Φραγκούλη, 2006):

- Ανάπτυξη κατάλληλων Αναλυτικών Προγραμμάτων για το περιεχόμενο των Οικονομικών μαθημάτων.
- Εναλλακτικές στρατηγικές διδασκαλίας.
- Σκοποί και στόχοι των Οικονομικών μαθημάτων.
- Μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί και τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν.
- Μορφή της αξιολόγησης στα Οικονομικά μαθήματα.
- Συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στα Οικονομικά μαθήματα

Τα βασικά συμπεράσματα των ερευνών γύρω από τη διδασκαλία των Οικονομικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση δείχνουν ότι συνεισφέρει στη μάθηση βασικών οικονομικών εννοιών (Whitehead & Μπούσιου, 2000).

Η συνεισφορά των οικονομικών μαθημάτων θεωρείται αρωγός που βοηθά την μετάβαση των μαθητών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στις σπουδές στα Οικονομικά στα εξής:

- Η γνώση των Οικονομικών εννοιών έχει μεγάλη διάρκεια.
- Η χρήση κατάλληλων διδακτικών πακέτων για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Οικονομικά έχει θετική επίδραση στη διδασκαλία των Οικονομικών.
- Τα σχολικά εγχειρίδια (και για τα Οικονομικά μαθήματα) έχουν βελτιωθεί, αλλά συνεχίζοντας να έχουν ατέλειες.

Τα Οικονομικά μαθήματα επίσης βοηθούν τους μαθητές να αποκτήσουν αίσθηση του μεγάλου φάσματος των οικονομικών αποφάσεων που χρειάζεται να λαμβάνουν, όταν θα γίνουν καταναλωτές ή παραγωγοί, καθώς και να αντιμετωπίζουν κριτικά τις αποφάσεις των κυβερνήσεων. Η μελέτη των Οικονομικών μαθημάτων συνεισφέρει (Φραγκούλη, 2006):

- Στην κατανόηση πνευματικών, εθνικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δεδομένων.
- Στην ανάπτυξη των ατόμων, καθιστώντας το άτομο ενεργό πολίτη.
- Στην ενημέρωση του πολίτη για θέματα περιβάλλοντος, υγείας και ασφάλειας.

Ο όρος Μάθηση στα Οικονομικά είναι η απόκτηση οικονομικής γνώσης, η οποία θα διατηρηθεί και θα χρησιμοποιηθεί σε νέες δραστηριότητες ως εργαλείο επίλυσης προβλημάτων. Η ουσιαστική μάθηση, δηλαδή η μάθηση που δίνει έμφαση στη σωστή κατανόηση (απόκτηση, διατήρηση και μεταβίβαση γνώσης) απαιτεί ενεργό συμμετοχή του μαθητή (Μπούσιου & Τσόπογλου, 2001). Οι καθηγητές των Οικονομικών μαθημάτων, κυρίως στο Επαγγελματικό Λύκειο θα πρέπει να κάνουν χρήση όλου του φάσματος των διαθέσιμων μέσων και διδακτικών μεθόδων με σκοπό την προάσπιση της ενεργητικής μάθησης. Η Οικονομική Εκπαίδευση στηρίζεται σε ποσοτικές αναλύσεις, γραφήματα και προσομοιώσεις. Οι βασικοί τρόποι κατηγοριοποίησης των εκπαιδευτικών τεχνικών είναι:

- Τεχνικές εκπαίδευσης πάνω στη δουλειά,
- Τεχνικές για μαθήματα σε αίθουσες διδασκαλίας,
- Τεχνικές εκπαίδευσης από απόσταση και Τεχνικές αυτοεκπαίδευσης.

Οι σημαντικότερες εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται και στη Δευτεροβάθμια Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση είναι (Whitehead & Μπούσιου, 2000): Διάλεξη, Διατύπωση Ερωτήσεων και Καταιγισμός ιδεών, Ομαδική Εργασία, Συζήτηση και Λεκτικές Αντιπαραθέσεις, Εξατομικευμένη και Προγραμματισμένη Μάθηση, Μελέτες Περιπτώσεων, Ρόλοι και Προσομοιώσεις, Ερευνητικές Εργασίες, Χρήση Επισκεπτών-Ομιλητών και Σχολικά Συνέδρια, Χρήση Εγχειριδίων και άλλων Γραπτών μέσων, Σύνδεση με τον Επιχειρηματικό κόσμο, Χρήση Επισκέψεων σε εργοστάσια και Έρευνες πεδίου. Παρά την ύπαρξη πολλών μεθόδων και τεχνικών για τη διδασκαλία των Οικονομικών μαθημάτων, στην πράξη η διδασκαλία των Οικονομικών μαθημάτων κυριαρχείται από την μέθοδο της διάλεξης, την οποία χρησιμοποιούν οι περισσότεροι Οικονομολόγοι καθηγητές. Οι υπόλοιπες μέθοδοι εφαρμόζονται περιστασιακά (Μπούσιου & Τυροβούζης, 2002).

2.3.2 Η Εφαρμογή των Νέων Τεχνολογιών και Χρήση των Λογισμικών στην Διδασκαλία των Οικονομικών Μαθημάτων

Η εκπαιδευτική τεχνολογία με τη σημερινή της μορφή ως Τεχνολογία της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας παρέχει ευκαιρίες για τη βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης.

Οι υπολογιστές στην Οικονομική Εκπαίδευση παρέχουν τα εξής σημαντικά πλεονεκτήματα (Lumsed & Scott, 1988):

- Δημιουργία μοντέλων προσομοίωσης, δηλαδή μπορούν να μας δείξουν ταπιθανά αποτελέσματα μιας μεταβολής ή μιας απόφασης.
- Επεξεργασία, αποθήκευση πληροφοριών και διαχείριση μεγάλης ποσότηταςαριθμητικών ή άλλων δεδομένων.
- Εγχειρίδια σε ηλεκτρονική μορφή, βάσεις δεδομένων και ερωτήσεις πολλαπλήςεπιλογής, μετατοπίσεις γραφικών παραστάσεων στην οθόνη.

Το Διαδίκτυο αποτελεί το μεγαλύτερο ακαδημαϊκό και ερευνητικό δίκτυο και ορόλος του υπολογιστή ως εκπαιδευτικό εργαλείο αναβαθμίζεται συνεχώς. Το διαδίκτυοαποτελεί ισχυρότατη πηγή γνώσης και έρευνας για τους Οικονομολόγουςεκπαιδευτικούς. Απαιτούνται συνεχείςπροσπάθειες για ενοποίηση της διδασκαλίας μέσα στη τάξη, την εξ αποστάσεωςεκπαίδευση και τη χρήση νέων σχολικών βιβλιοθηκών.Συνεπώς ηπαρουσία και χρήση των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών αποτελεί επανάσταση και στοντομέα της Οικονομικής Εκπαίδευσης, οι σύγχρονες τεχνολογίες της πληροφορίας καιτης επικοινωνίας υποστηρίζουν την ενεργό μαθητεία και τη συνεργατική μάθηση. Ητεχνολογία, ωστόσο, δεν αντικαθιστά τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, απλάτον συμπληρώνει με αξιώσεις (Μπούσιου & Τσόπογλου, 2001).

Οι γνώσεις και δεξιότητες που πρέπει να αποκτηθούν από τους Οικονομολόγουςκαθηγητές αφορούν τον εξοπλισμό (hardware), το λογισμικό (software) και τις δικτυακές υπηρεσίες. Στον τομέα του λογισμικού οι δεξιότητες που πρέπει νααποκτηθούν αφορούν το λογισμικό παραγωγικότητας (productive software) και το λογισμικό ειδικότητας (Μπούσιου & Τυροβούζης, 2002). Λογισμικό παραγωγικότηταςαποτελεί το λογισμικό εκείνο που μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά για τους καθηγητές όλων των ειδικοτήτων σε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων τους καιστην καθημερινή λειτουργία του σχολείου. Λογισμικό ειδικότητας είναι εκείνο το λογισμικό το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την διδασκαλίασυγκεκριμένων μαθημάτων.

Οι Agarwal & Day (1998) έδειξαν ότι οι μαθητές, που παρακολούθησαν μαθήματαστα οποία είχαν ενσωματωθεί τεχνολογίες του διαδικτύου «...ανέφεραν μεγαλύτεροενδιαφέρον, καλύτερη χρήση του χρόνου της τάξης και διάχυση των ιδεών καιβαθμολόγησαν θετικότερα το ενδιαφέρον και την επανατροφοδότηση του διδάσκοντακαθηγητή προς τους μαθητές...»Οι δεξιότητες σε Λογισμικό και οι Δικτυακές υπηρεσίες ειδικότητας για τονΟικονομολόγο καθηγητή στο Επαγγελματικό Λύκειο αναφέρονται στα παρακάτωσημεία (Μπούσιου & Τυροβούζης, 2002): Λογισμικά μαθημάτων, Λογιστικά Πακέτα,Λογισμικά κατασκευής προγραμμάτων Μάρκετινγκ, Λογισμικά κατασκευήςεπιχειρηματικών σχεδίων, Υπολογιστικά Φύλλα, Δικτυακοί τόποι Οικονομικώνδεδομένων, Εργαλεία κατασκευής διαγραμμάτων, Προσομοιώσεις-Εικονικοί κόσμοι.

2.3.3 Διδακτικά Παιχνίδια με Οικονομικό Περιεχόμενο

Οι Gremmen&Potters (1997) εντόπισαν θετική συσχέτιση μεταξύ οικονομικούπαιχνιδιού και επίδοσης στα Οικονομικά μαθήματα. Παιχνίδια με οικονομικόπεριεχόμενο υπάρχουν ήδη στην αγορά και μάλιστα πολλά απ' αυτά σημειώνουν εμπορική επιτυχία. Η αποδοχή τους από τους μαθητές θεωρείταιαιδεδομένη λόγω και του διασκεδαστικού τους χαρακτήρα. Η χρήση τους για τηδιδασκαλία των Οικονομικών μαθημάτων, κυρίως στο Επαγγελματικό Λύκειο, θαπρέπει να συνδράμουν , ώστε να αποδίδουν παιδαγωγικά καιμαθησιακά. Μπορούν να χρησιμεύσουν για την απόκτηση ενός επιπέδου γνώσεων από τους μαθητές, ώστε

στην συνέχεια ο εκπαιδευτικός να χρησιμοποιήσει αυτό το επίπεδο για την εξέλιξη του μαθήματος.

Για παράδειγμα παίζοντας οι μαθητές ένα παιχνίδι που έχει θέμα την ίδρυση και τη λειτουργία μιας επιχείρησης αποκτούν όλοι εξοικείωση με την σχετική ορολογία και τις σχετικές διαδικασίες όσων αφορά στην επιχείρηση και όσων ακολουθούν σε σχέση με αυτή.

Τα παιχνίδια μπορούν να βοηθήσουν στην εννοποίηση και την πρακτική εφαρμογή των οικονομικών γνώσεων που λαμβάνονται από κάθε επί μέρους οικονομικό μάθημα. Ο προσανατολισμός σε παιχνίδια με οικονομικό περιεχόμενο θα μπορούσε να συμβάλλει στην επέκταση της παροχής οικονομικών γνώσεων και πέρα από τα χρονικά όρια του μαθήματος, αφού είναι βέβαιο ότι οι μαθητές ασχολούνται με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και μάλιστα είναι από τις δραστηριότητες που μονοπωλούν τον ελεύθερο χρόνο τους (Μπούσιου & Τυροβούζης, 2002). Παιχνίδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία των μαθημάτων με κοινωνικό προσανατολισμό, όπως Αρχές Οικονομίας, Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης, στο μάθημα Αρχές Μάρκετινγκ. Παιγνιώδης διδασκαλία ουσιαστικά σημαίνει (Μαγουλά, 2006):

- Ενσωμάτωση παιχνιδιού ως μέσου διδασκαλίας.
- Διδασκαλία παιχνιδιών (αποτελεί περιεχόμενο και στόχο της μαθησιακής διαδικασίας).
- Διεξαγωγή μαθήματος σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού

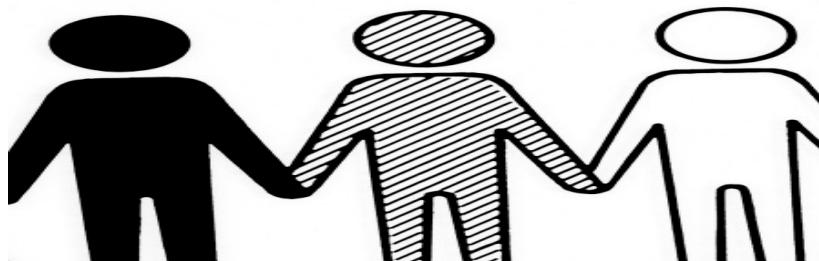
Μια προτεινόμενη δομή παιγνιώδους διδασκαλίας θα μπορούσε να περιλαμβάνει (Μαγουλά, 2006):

1. Εισαγωγή, θεματοποίηση (Ο εκπαιδευτικός περιγράφει με σαφήνεια τους ρόλους).
2. Επεξεργασία, προσέγγιση (Οι παρατηρητές καταγράφουν τις συμπεριφορές των παικτών - μαθητών. Απαιτείται επανάληψη του ρόλου από διάφορες ομάδες μαθητών).
3. Αξιολόγηση, διασφάλιση του αποτελέσματος (Τα κριτήρια ορίζονται στην αρχή: Για παράδειγμα ποιες λύσεις βρήκαν οι παίκτες μαθητές; Σε ποιο βαθμό έπαιξαν ρεαλιστικά; Ποιες οι σχέσεις των παικτών - μαθητών;)
4. Αξιοποίηση αποτελέσματος – Μεταγνωστική θεώρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο ψήφισμα του Συμβουλίου του Νοεμβρίου 2011 σχετικά με την ανανεωμένη ευρωπαϊκή ατζέντα για τη μάθηση ενηλίκων και ανηλίκων στις Ευρωπαϊκές φυλακές. Το μαθησιακό περιβάλλον στα ειδικά καταστήματα νέων και την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών.

3.1 Η εκπαίδευση και κατάρτιση στις ευρωπαϊκές φυλακές

Το ψήφισμα του Συμβουλίου του Νοεμβρίου 2011 σχετικά με την ανανεωμένη ευρωπαϊκή ατζέντα για τη μάθηση ενηλίκων θέτει ως τομέα προτεραιότητας «προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά μέσω της εκπαίδευσης ενηλίκων», σύμφωνα με το συνολικό στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης «ET2020». Στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας, τα κράτη μέλη καλούνται να εστιάσουν, μεταξύ άλλων, στην «αντιμετώπιση των μαθησιακών αναγκών των ανθρώπων [...] σε συγκεκριμένες καταστάσεις αποκλεισμού από τη μάθηση, όπως σε νοσοκομεία, νοσοκομεία και φυλακές, παρέχοντάς τους επαρκή καθοδήγηση υποστήριξη».

Επίσης στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Φεβρουαρίου 2013 με τίτλο «Επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση - απάντηση στην επανεκπαίδευση» καλούν τα κράτη μέλη «να εξασφαλίσουν [...] ότι παρέχονται ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην ποιοτική εκπαίδευση» και να «μειωθεί ο αριθμός των ατόμων με χαμηλή ειδίκευση ενήλικες με [...] προσφέροντας προσαρμοσμένες ευκαιρίες μάθησης σε μεμονωμένους μαθητές».

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα έκθεση στοχεύει να υποστηρίξει τα κράτη μέλη στην αντιμετώπιση των μαθησιακών αναγκών των ανθρώπων στις φυλακές. Παρουσιάζει το σκεπτικό για την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές, τη συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό, την τρέχουσα κατάσταση στα διάφορα κράτη μέλη και καταλήγει στην υπογράμμιση των προϋποθέσεων για την αποτελεσματική παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές.

Η έκθεση εκπονήθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από την GHKConsulting. Βασίζεται στο έργο που παρήγαγε σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις φυλακές μεταξύ 2010 και 2012.

http://ec.europa.eu/education/grundtvig/confprison_en.htm
http://ec.europa.eu/education/adult/doc/literature_en.pdf
http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/survey_en.pdf

3.1.1Η σημασία και ο σκοπός της εκπαίδευσης στις φυλακές

«Αυτός που ανοίγει μια σχολική πόρτα κλείνει μια φυλακή». Βίκτωρ Ουγκώ

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση των κρατουμένων συμβάλλουν στη μείωση του κοινωνικού κόστους του εγκλήματος και στη στήριξη της αποκατάστασης των κρατουμένων και της επανένταξής τους στην κοινωνία. Παρέχει επίσης μια γενική εικόνα των βασικών ευρωπαϊκών πολιτικών και προγραμμάτων χρηματοδότησης που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στη φυλακή, επισημαίνοντας την προστιθέμενη αξία τους και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη καινοτόμων και νέων προσεγγίσεων στην παροχή εκπαίδευσης στις φυλακές. Η αποτελεσματική παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές, καθώς και οι ειδικές ανάγκες για περαιτέρω έρευνα σχετικά με τη σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαίδευσης και εγκληματικής συμπεριφοράς προσδιορίζουν τα βασικά στοιχεία της αναγκαιότητας της κατάρτισης αυτής.

Το έγκλημα έχει σημαντικό κόστος και συνέπειες για το θύμα, την κοινωνία ως σύνολο, την οικονομία, και την οικογένειά . Οι φυλακές πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και στην προώθηση της αποκατάστασης των κρατουμένων τους, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες επανάληψης της εγκληματικότητας.

Ένα σημαντικό ποσοστό του εγκλήματος είναι αποτέλεσμα της υποτροπής. Από μόνη της, η ποινή φυλάκισης μπορεί να μην είναι αρκετή για να αποφευχθεί η επανάληψη αξιόποινων πράξεων και ως εκ τούτου είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλιστεί ότι ο χρόνος που διανύουμε στη φυλακή θα χρησιμοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όσον αφορά την αντιμετώπιση των βασικών παραγόντων που επηρεάζουν τις πιθανότητες του κρατούμενου να επιστρέψει στην εγκληματικότητα ως επίπεδο εκπαίδευσης, κατάσταση απασχόλησης, κατάχρηση ναρκωτικών και οιοπνευματώδων ποτών, ψυχική και σωματική υγεία, στάσεις και αυτοέλεγχος, θεσμοθέτηση και δεξιότητες ζωής, στέγαση, οικονομική στήριξη και χρέος και οικογενειακά δίκτυα.

Επομένως, η εκπαίδευση είναι μια βασική πτυχή του σημαντικού αποκαταστατικού ρόλου των φυλακών και έχει σημαντικό, έστω και έμμεσο, ρόλο σε πολλές από τις άλλες διαδικασίες αποκατάστασης στις οποίες μπορεί να ασχοληθεί ένας κρατούμενος ενώ βρίσκεται στη φυλακή. Δεν είναι μόνο ένας τρόπος να κρατηθεί ο κρατούμενος απασχολούμενος. Η εκπαίδευση έχει την ικανότητα να αποτελέσει ένα βήμα στην πορεία προς την ένταξη των κρατουμένων, οι οποίοι αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό συχνά πριν εισέλθουν στη φυλακή καθώς και μετά την αποχώρησή τους. Με την παροχή θετικών μαθησιακών περιβαλλόντων, οι φυλακές μπορούν να υποστηρίξουν τους κρατούμενους για να αξιοποιήσουν σωστά την ποινή τους, να αντιμετωπίσουν κενά στη μάθηση και τις δεξιότητές τους, να βελτιώσουν την απασχολησιμότητάς τους και να αλλάξουν τις προσωπικές τους αντιλήψεις ,συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης νέων αντιλήψεων και στάσεων έτσι ώστε να τους βοηθήσει να κατανοήσουν τους λόγους και τις συνέπειες των ενεργειών τους. Όλοι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να μειώσουν τις πιθανότητες σε επαναλαμβανόμενο εγκλεισμό τους . Επιπλέον, η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών Οικρατούμενοι δεν πρέπει να στερούνται την ευκαιρία να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα.

Ωστόσο, οι φυλακές είναι πάρα πολύ συχνά αρνητικά περιβάλλοντα μάθησης - ή

περιβάλλοντα για αρνητική μάθηση - και υπάρχει κίνδυνος μια ποινή φυλάκισης να επιδεινώσει πραγματικά τους παράγοντες που σχετίζονται με την εκ νέου υποτροπή των κρατουμένων. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα το προσωπικό των σωφρονιστικών ιδρυμάτων και οι εκπαιδευτικοί είναι πολλαπλές. Αυτές περιλαμβάνουν την ποικιλομορφία και το διαρκώς μεταβαλλόμενο προφίλ του πληθυσμού των φυλακών. την ανάγκη να συμβαδίζει με τις αλλαγές στα βασικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης · την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών για τη μάθηση, η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις σε σχέση με τα θέματα ασφάλειας στο περιβάλλον των φυλακών. Επιπλέον, με τον αυξανόμενο αριθμό κρατουμένων σε όλη την Ευρώπη - υπάρχουν σήμερα περίπου 640.000 κρατούμενοι στα κράτη μέλη της ΕΕ - και στον κατάλογο των προτεραιοτήτων των σωφρονιστικών ιδρυμάτων λόγω της ανάγκης χρηματοδότησης. Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο της οικονομικής ύφεσης και στην ολόενα και πιο ανταγωνιστική αγορά εργασίας, οι κρατούμενοι χρειάζονται περισσότερο από ποτέ να αποκτήσουν δεξιότητες και ικανότητες για να ενισχύσουν την απασχολησιμότητά τους.

Σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και συστάσεις, οι κρατούμενοι έχουν το ίδιο δικαίωμα στην εκπαίδευση με τους άλλους πολίτες. Επιπλέον, η παροχή ευκαιριών μάθησης στις φυλακές παρουσιάζει μια σειρά πιθανών οφελών για τον κρατούμενο και την κοινωνία. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση μπορούν να μειώσουν το κοινωνικό κόστος του εγκλήματος. Αντιπροσωπεύουν ένα από τα βασικά εργαλεία που βοηθούν στην υποστήριξη της αποκατάστασης ενός έγκλειστου και της επανένταξής του στην κοινωνία μετά την ολοκλήρωση της ποινής του.

Υπάρχουν στοιχεία ότι πολλοί κρατούμενοι έχουν χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων (βλ. Τμήμα 2.4) που μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω της μάθησης ενώ βρίσκονται στη φυλακή, βελτιώνοντας έτσι την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της καθημερινότητας και της απασχόλησης. Επιπλέον, η κατάρτιση σε επαγγελματικά / επαγγελματικά θέματα μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της απασχολησιμότητας, η οποία πιστεύεται ότι είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που μειώνουν την πιθανότητα εκ νέου προσβολής των κρατουμένων.

3.1.2 Το Δικαίωμα Πρόσβασης στην Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Κρατουμένων

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση δεν είναι μόνο μέσο υποστήριξης των παραβατών κατά τη μετάβασή τους από τη φυλακή στον έξω κόσμο. Αποτελεί «αυτοτελή επιταγή» και οι κρατούμενοι δεν πρέπει να χάνουν αυτό το δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση ενώ βρίσκονται στη φυλακή. Ο ΟΗΕ έχει εγκρίνει συμβάσεις στις οποίες τα κράτη μέλη έχουν δώσει τη σύμφωνη γνώμη τους: οι «Τυποποιημένοι ελάχιστοι κανόνες για τη θεραπεία των κρατουμένων» αναφέρονται στη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για όλους τους κρατούμενους που μπορούν να επωφεληθούν από αυτές και τονίζουν την ανάγκη για εκπαίδευση στη φυλακή και την κατάρτιση που πρέπει να ενσωματωθεί στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα και στις «Βασικές αρχές για τη μεταχείριση των κρατουμένων» του 1990 που περιλαμβάνει ειδικότερα το δικαίωμα των κρατουμένων να συμμετέχουν σε «πολιτιστικές δραστηριότητες και εκπαίδευση με στόχο την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας».

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το πρωτόκολλο αριθ. 1 στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ορίζει ότι «κανείς δεν θα στερηθεί του δικαιώματος στην εκπαίδευση» (άρθρο 2) και ο

Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (αναθεωρημένος) ορίζει το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στον επαγγελματικό προσανατολισμό και το δικαίωμα στην επαγγελματική κατάρτιση. Επιπλέον, η Συνθήκη της Λισαβόνας αναγνώρισε τα δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ μέσω της εφαρμογής του Χάρτη

Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Το άρθρο 14 του Χάρτη αναγνωρίζει ότι «ο καθένας έχει δικαίωμα

στην εκπαίδευση και πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση». Το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε επίσης ορισμένες συστάσεις που αφορούν ειδικά τους κρατούμενους, τους οποίους δεσμεύτηκαν τα κράτη μέλη της ΕΕ, ιδίως η σύσταση του 1990 για την εκπαίδευση στις φυλακές και οι ευρωπαϊκές φυλακές (αναθεωρημένο το 2006). Οι παρόντες κανόνες περιγράφουν ορισμένες ειδικές συστάσεις σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση που καλύπτουν μια σειρά πτυχών από τη θεμελιώδη σημασία της διευκόλυνσης της πρόσβασης στις ευκαιρίες μάθησης, στα μέτρα που επιτρέπουν στους κρατούμενους να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους μετά την αποφυλάκιση τους. Η εξασφάλιση ότι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι συνεπώς καθήκον και εξαρτάται από τις υπηρεσίες των φυλακών, των πολιτικών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής να εγγυώνται ότι τα εν λόγω δικαιώματα ικανοποιούνται.

-Social Exclusion Unit, Office of the Deputy Prime Minister, UK, 2002, Reducing re-offending by ex-prisoners. Internet: http://www.gos.gov.uk/497296/docs/219643/431872/468960/SEU_Report.pdf.

-Council of Europe Annual Penal Statistics 2010.

- Muñoz, V (2009) *The Right to education of persons in detention*, Report of the special rapporteur on the right to education, Human Rights Council, UN, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/11session/A.HRC.11.8_en.pdf

- <http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>

- <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r11.htm>

-<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/html/005.htm>

- <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/163.htm>

-http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/c_303/c_30320071214en00010016.pdf

- Council of Europe, (1990), Recommendation No. R (89) 12 adopted by the Council of Ministers of the Council of Europe on 13 October 1989.

3.1.3 Μείωση του κόστους του εγκλήματος

Το έγκλημα μπορεί να θεωρηθεί ως μια «οξεία μορφή κοινωνικού αποκλεισμού» με σημαντικό κόστος και συνέπειες στην κοινωνία στο σύνολό της, την οικονομία και επίσης τον ατομικό δράστη και την οικογένειά του. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, το κόστος του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης στην Αγγλία και την Ουαλία, συμπεριλαμβανομένων των κρατούμενων, εκτιμάται σε 71 δισ. Ευρώ. Ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει τις δημόσιες δαπάνες (περίπου το ένα πέμπτο του συνόλου) καθώς και το κόστος που αντιμετωπίζουν τα θύματα εγκληματικών πράξεων, επιχειρήσεων και άλλων τμημάτων της κυβέρνησης, όπως η υγειονομική υπηρεσία.

Το κόστος των υποτροπιασμών των κρατούμενων αποτελεί σημαντικό μέρος του κόστους του εγκλήματος για την κοινωνία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το κόστος για την οικονομία των πρόσφατα απελευθερωμένων κρατούμενων κυμαίνεται μεταξύ 11,2 δισ. Ευρώ και 15,3 δισ. Ευρώ. Μια μελέτη που διεξήχθη από το MatrixKnowledgeGroup αξιολογώντας το κόστος και τα οφέλη για την κοινωνία του Ηνωμένου Βασιλείου της εκπαίδευσης εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων διαπίστωσε ότι για κάθε € 1 επένδυση τα οφέλη ισοδυναμούσαν με € 2,50, περισσότερο από το διπλάσιο της επένδυσης που πραγματοποιήθηκε.

Η απασχόληση αποτελεί βασικό παράγοντα για τη μείωση του κινδύνου (και του κόστους) του υποτροπιασμού, αυξάνοντας ταυτόχρονα τα δημόσια έσοδα μέσω της φορολογίας. Επιπλέον, υπάρχει σταθερός συσχετισμός μεταξύ των επιπέδων

προσόντων και των επιπέδων απασχόλησης σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Αυτό επιχειρεί να ενισχύσει τα επιχειρήματα σχετικά με την απασχολησιμότητα για την εκπαίδευση και την κατάρτιση ως κεντρικό μέρος μιας ευρύτερης «δέσμης» υποστήριξης που παρέχεται στους κρατούμενους, ώστε να αποφευχθεί η επανάληψή τους μετά την αποφυλάκιση.

3.1.40 ρόλος της εκπαίδευσης στην προώθηση της αποκατάστασης

Οι φυλακές θα πρέπει να είναι «περιβάλλον για όσους κρατούνται, το οποίο επιτρέπει τη θετική αλλαγή και την ανθρώπινη ικανότητα». Η υποστήριξη των κρατουμένων για την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων αποτελεί σημαντικό βήμα στην πορεία προς την αποκατάσταση και την επανένταξη στην κοινωνία.

Ενώ στη φυλακή, η εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει πηγή ελπίδας και φιλοδοξιών για το μέλλον, καθώς και έναν σκόπιμο τρόπο αξιοποίησης της ποινής του κρατούμενου. Για παράδειγμα, ο σημαντικότερος παράγοντας παρακίνησης των κρατουμένων να συμμετάσχουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των φυλακών στο Λονδίνο μια μελέτη που κάλυπτε τη Δανία, τη Φινλανδία, την Ισλανδία, τη Σουηδία και τη Νορβηγία ήταν «να περάσει ο χρόνος μου κάνοντας κάτι λογικό και χρήσιμο». Πολλοί κρατούμενοι θεωρούν επίσης την εκπαίδευση των φυλακών ως ευκαιρία να συμμετάσχουν σε εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας. Άλλοι παράγοντες «έλξης» είναι παρόμοιοι με εκείνους που αναφέρθηκαν από τους βασικούς ενήλικες εκπαιδευόμενους, όπως «να επιθυμούν να βελτιώσουν τις προοπτικές απασχόλησής τους» ή να επιθυμούν «να κάνουν τις οικογένειές τους περήφανες».

Η εκπαίδευση μπορεί επίσης να συμβάλει στη δημιουργία μιας αίσθησης μεταξύ των εκπαιδευόμενων κρατουμένων ότι παραμένουν μέρος της ευρύτερης κοινωνίας και να τους υπενθυμίσει ότι θα γίνουν επίσης μέρος της κοινωνίας μετά την αποφυλάκιση τους. Δεδομένου ότι η αποξένωση από την κοινωνία γενικά αποτελεί βασικό στοιχείο της εγκληματικότητας, ο εντατικός και δημοκρατικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης είναι καθοριστικός. Η απόκτηση δεξιοτήτων και η επανάληψη της θέσης τους στην κοινωνία μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να δραστηριοποιηθούν στις τοπικές τους οικονομίες και κοινότητες, από τις οποίες οι πρώην κρατούμενοι ενδέχεται διαφορετικά να βρεθούν αποκλεισμένοι. Γενικότερα, υπάρχουν στοιχεία ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση συμβάλλουν στην ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου. Επιπλέον, μια ολιστική προσέγγιση στην εκπαίδευση ενηλίκων που υπερβαίνει τις προσπάθειες που εστιάζονται στην απασχολησιμότητα προσφέρει ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη και μετασχηματισμό. Έχει την ικανότητα να αλλάζει την αντίληψη του εγκλειστού για τον εαυτό και τους άλλους και αυτές οι αντιλήψεις καθορίζουν τη στάση και τη συμπεριφορά. Σύμφωνα με τους Darkenwald και Merriam «η κυρίαρχη λειτουργία της επιχείρησης εκπαίδευσης ενηλίκων, είναι να βοηθήσει τους ενήλικες να αυξήσουν τις ικανότητές τους ή να διαπραγματευτούν την μετάβαση τους κοινωνικούς τους ρόλους (εργαζόμενος, γονέας, πρώην κρατούμενος κλπ.), Για να τους βοηθήσουν να αποκτήσουν μεγαλύτερη ικανοποίηση στην προσωπική τους ζωή και να τους βοηθήσουμε στην επίλυση προσωπικών και κοινοτικών προβλημάτων». Έτσι, στο πλαίσιο της φυλακής, η εκπαίδευση ενηλίκων είναι περισσότερο στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων ή απλώς επικεντρώνεται στην προετοιμασία των ανθρώπων για τη ζωή μετά τη φυλακή, αλλά βοηθά και τους ανθρώπους να ζήσουν με μεγαλύτερη επιτυχία. Επιτρέπει στους κρατούμενους να αναπτύξουν το κίνητρο, την αυτονομία και την ευθύνη να ελέγχουν τη ζωή τους πέρα από τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται.

-See Article 28, Council of Europe, *Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules*. Internet: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>

-Schuller, T, 2009, *Crime and Lifelong Learning*, National Institute for Adult and Continuing Learning (NIACE), Internet: <http://www.niace.org.uk/lifelonglearninginquiry/docs/IFLL-Crime.pdf>

-GBP 60 billion

-Bynner, J, 2009, *Lifelong Learning and Crime: A life-course perspective*, National Institute for Adult and Continuing Learning (NIACE), Internet: <http://www.niace.org.uk/lifelonglearninginquiry/docs/Public-value-paper-4.pdf>

-(UK) National Audit Office, 2010. *Managing offender on short custodial sentences* available at: http://www.nao.org.uk/publications/0910/short_custodial_sentences.aspx

-Matrix Knowledge Group (2009) *Lifelong Learning and Crime: An Analysis of the Cost Effectiveness of In-Prison Educational and Vocational Interventions: IFL Public Value Paper 2*, Leicester, National Institute for Adult and Continuing Learning (NIACE). Internet: <http://www.niace.org.uk/lifelonglearninginquiry/docs/Public-value-paper-2.pdf>. We have converted findings to EUR rather than GBP which would produce a very similar ratio.

-Eurostat: European Union Labour Force Survey-Annual results 2008 (especially: Employment rates by sex, age groups and highest level of education attained. Internet: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database

-Muñoz, V (2009) *The Right to education of persons in detention*, Report of the special rapporteur on the right to education, Human Rights Council, UN, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/11session/A.HRC.11.8_en.pdf

-Eikeland, O.-J., Manger, T. & Asbjørnsen, A. (Eds.) (2009). *Education in Nordic Prisons. Prisoners' educational background, preferences and motivation*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. Internet: <http://www.norden.org/en/publications/publications/2009-508>

-Costelloe, A. (2003) *Third level education in Irish prisons: Who participates and why?* Unpublished doctoral thesis.

-Ibid.

-(UK) Department for Business, Innovation and Skills, 2011, *Making Prisons Work: Skills for Rehabilitation*. Internet: <http://www.bis.gov.uk/assets/biscore/further-education-skills/docs/m/11-828-making-prisons-work-skills-for-rehabilitation>

-Putnam, R. (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.

-Darkenwald, G. G. and Merriam, S. B. (1982) *Adult Education. Foundations of practice*, New York: Harper and Row

-Morgan, M, Kett, M. (2003) *The Prison Adult Literacy Survey, Results and Implications*, Irish Prison Service. Internet: http://www.irishprisons.ie/documents/Adult_Literacy_Survey.pdf

3.1.5 Εκπαιδευτικό / Δεξιότητων προφίλ του πληθυσμού των φυλακών

Ενώ δεν υπάρχουν σήμερα αξιόλογες ενδείξεις που να υποδηλώνουν ότι η έλλειψη βασικών δεξιοτήτων είναι πρόβλεψη για παράβαση, είναι αλήθεια ότι μεταξύ των κρατούμενων πληθυσμών, τα επίπεδα εκπαίδευσης τείνουν να είναι χαμηλά, με πολλούς κρατούμενους να μην διαθέτουν βασικές δεξιότητες όπως η παιδεία και η αριθμητική. Η έρευνα της Ιρλανδικής Σχολικής Σχολής, για παράδειγμα, διαπίστωσε ότι περίπου το 53% του ιρλανδικού πληθυσμού των φυλακών είχε επίπεδο γραμματισμού του επιπέδου 1 στο Εθνικό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (χαμηλότερο επίπεδο γραμματισμού) ή χαμηλότερο, σε σύγκριση με το 23% του συνολικού πληθυσμού.

Επομένως, η παροχή ευκαιριών μάθησης στη φυλακή αποτελεί σημαντική ευκαιρία για την αντιμετώπιση αυτού του κεντρικού κενού των δεξιοτήτων. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση στις φυλακές μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να βοηθήσουν τους κρατούμενους να αποκτήσουν θεμελιώδεις «δεξιότητες ζωής» - όπως οι πολιτικές να τους επιτρέψει να αντιμετωπίσουν καλύτερα ορισμένα από τα θέματα που αντιμετωπίζουν, την ικανότητα να διαχειρίζονται τις δικές τους ανάγκες υγείας και τις οικονομικές δυνατότητες.

Ταυτόχρονα, πολλοί κρατούμενοι έχουν αρνητικές προηγούμενες εμπειρίες εκπαίδευσης και είναι πιθανό να εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο. Στις Κάτω Χώρες, για παράδειγμα, υπολογίστηκε ότι 27% των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο ήταν ύποπτα για έγκλημα σε σύγκριση με το 7% των ατόμων που δεν εγκαταλείπουν το σχολείο και στην Ιρλανδία το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών είναι σημαντικά υψηλότερο για όσους εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο (46,6% 1.000) σε σύγκριση με όσους επιτύχουν το πιστοποιητικό αποχώρησης (1,6 στους 1.000) . Η παροχή ευκαιριών μάθησης στη φυλακή μπορεί να προσφέρει μια «δεύτερη ευκαιρία» στους δυνητικούς μαθητές. Παρέχοντας εκπαίδευση με επίκεντρο

τον μαθητή όσον αφορά τόσο το περιεχόμενο όσο και τις μεθόδους, οι κρατούμενοι μπορούν να έχουν μια άλλη ευκαιρία να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Επομένως, η εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην παροχή μιας εναλλακτικής παιδαγωγικής λύσης στις αρνητικές εκπαιδευτικές εμπειρίες πριν από τη φυλακή.

Παρόλα αυτά, η εστίαση στην παροχή εκπαίδευσης βασικών δεξιοτήτων στις φυλακές μπορεί να σημαίνει ότι για εκείνους τους κρατούμενους που έχουν ήδη ή βρίσκονται στη διαδικασία σπουδών για υψηλότερα επίπεδα δεξιοτήτων και προσόντων, υπάρχουν λίγες ευκαιρίες να συνεχίσουν την εκπαίδευση ενώ εκτίουν την ποινή φυλάκισης. Η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση στην φυλακή ορίζει ότι «η εκπαίδευση για κρατούμενους πρέπει να είναι όπως η εκπαίδευση που παρέχεται για παρόμοιες ηλικιακές ομάδες στον έξω κόσμο και το φάσμα των ευκαιριών μάθησης θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ευρύτερο» και το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Κανόνων στις Φυλακές διακηρύσσει ότι «Κάθε φυλακή πρέπει να επιδιώκει να παρέχει σε όλους τους κρατούμενους πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία είναι όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένα και ανταποκρίνονται στις ατομικές τους ανάγκες λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις προσδοκίες τους». Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό η εκπαίδευση στη φυλακή να θεωρείται όχι μόνο ως μια ευκαιρία βελτίωσης των βασικών δεξιοτήτων όσων την χρειάζονται, αλλά και ως μέσο διευκόλυνσης της περαιτέρω ή συνεχούς μάθησης για όσους έχουν υψηλότερες δεξιότητες και φιλοδοξίες.

-Schuller, T, 2009, *Crime and Lifelong Learning*, National Institute for Adult and Continuing Learning (NIACE), Internet: <http://www.niace.org.uk/lifelonglearninginquiry/docs/IFLL-Crime.pdf>

-(Netherlands) Ministry of Education, Culture and Science (2010) *The approach to school drop-out: Policy in the Netherlands and the provisional figures of the 2008 – 2009 performance agreements*

-Smyth, E. and McCoy, S. (2009), *Investing in Education: Combating Educational Disadvantage*, Economic and Social Research Institute, Dublin, 2009.

-The Irish Prison Education Service for instance emphasised this role in its 2003-2007 Strategy Statement for Prison Education, by declaring that one of its four aims is to “*establish the appetite and capacity for lifelong learning*.”

2007 <http://www.pesireland.org/pdfs/Strategy%20Statement%20on%20Prison%20Education%20for%202003%20to%202007.pdf>

-See for example Wilson, A., 2009, *Interrupted education – interrupted life, The criminal justice system as a disruptive force on the lives of young people*. Internet: <http://www.interrupted-education.com/report.pdf>

3.1.6 Εκπαίδευση και κατάρτιση για την απασχολησιμότητα

Καθώς η Ευρώπη κινείται προς μια οικονομία της γνώσης, υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για υψηλού επιπέδου ικανοτήτων. Μέχρι το 2020, εκατομμύρια περισσότερες θέσεις εργασίας θα απαιτούν υψηλού επιπέδου προσόντα, ενώ η ζήτηση για χαμηλές δεξιότητες θα μειωθεί κατά 12 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Τα άτομα με χαμηλότερες δεξιότητες είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν περιστατικά ανεργίας, μόνο μία από τις 10 νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν μεταξύ του 2006 και του 2010 έφθασε σε μια πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο και το ποσοστό απασχόλησης των χαμηλά ειδικευμένων (επίπεδο εκπαίδευσης ISCED 0-2) είναι σχεδόν 80% χαμηλότερο από το ποσοστό απασχόλησης ατόμων με πανεπιστημιακό επίπεδο (ISCED 5-6). Εκτός από την πιθανότητα να έχουν χαμηλά προσόντα, οι πρώην κρατούμενοι αντιμετωπίζουν ορισμένα άλλα εμπόδια στην εξασφάλιση της απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης εμπειρίας στο περιβάλλον εργασίας καθώς και προκαταλήψεις - η κατοχή ποινικού μητρώου αποτελεί βασικό εμπόδιο για την απόκτηση θέσης εργασίας. Οι περιορισμοί άδειας μετά την αποφυλάκιση μπορούν επίσης να εμποδίσουν ένα πρώην έγκλειστο να αναλάβει μια συγκεκριμένη εργασία ή να μετακομίσει σε μια νέα περιοχή για να αναζητήσει εργασία, μειώνοντας έτσι την κινητικότητά του στην αγορά εργασίας.

Ωστόσο, η έρευνα δείχνει ότι η απασχόληση μειώνει τον κίνδυνο εγκλεισμού ξανά κατά ένα τρίτο και το ήμισυ. Εφόσον η απασχόληση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο επηρεάζοντας τις πιθανότητες ενός πρώην κρατουμένου να υπονομεύσει εκ νέου την παράβαση, είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε να αντιμετωπίσουμε τα κενά των δεξιοτήτων των κρατουμένων μέσω της παροχής ευκαιριών μάθησης που παρέχουν δεξιότητες και ικανότητες, σχετικές με την (τοπική) αγορά εργασίας, ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους.

-*Europe 2020, A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Internet: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

-Cedefop (2008) *Future skill needs in Europe medium-term forecast: synthesis report*. Luxembourg: Publications Office, 2008.

-A study conducted in 2001 in Britain found that employer discrimination was the most frequent barrier for ex-offenders in securing employment. See Fletcher, D., Taylor, A., Hughes, S., Breeze, J. (2001) *Recruiting and Employing Offenders: the impact of the Police Act*, Joseph Rowntree Foundation, Internet: <http://www.jrf.org.uk/publications/recruiting-and-employing-offenders-impact-police-act>

-Social Exclusion Unit, Office of the Deputy Prime Minister, 2002, *Reducing re-offending by ex-prisoners*. Internet: http://www.gos.gov.uk/497296/docs/219643/431872/468960/SEU_Report.pdf

3.2 Η Συμβολή των Πρωτοβουλιών της Ε.Ε στην Εκπαίδευση και κατάρτιση των κρατουμένων

Όλο και περισσότερες χώρες βλέπουν την ανάγκη να βρεθούν λύσεις στις διάφορες προκλήσεις της εκπαίδευσης των φυλακών και της επαγγελματικής ανάπτυξης μέσω της ευρωπαϊκής συνεργασίας. Παρά τις διαφορές μεταξύ των χωρών, η μάθηση από την εμπειρία των άλλων χωρών είναι σημαντική για την επιτυχή πολιτική και την πρακτική ανάπτυξη.

Η κοινοτική χρηματοδότηση έχει παράσχει υποστήριξη για την ανάπτυξη καινοτόμων πειραματικών δραστηριοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης των φυλακών και έχει συμβάλει στη διευκόλυνση της αμοιβαίας μάθησης πέρα από τα σύνορα. Η χρηματοδότηση από τα προγράμματα της ΕΕ συνέβαλε στη στήριξη της ανάπτυξης συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές σε ολόκληρη την Ευρώπη και στη δομή νέων προσεγγίσεων καθώς και στην προώθηση της αμοιβαίας μάθησης μεταξύ εταίρων από διάφορες χώρες.

Το παρόν τμήμα παρουσιάζει μια σύνοψη των βασικών ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στη φυλακή και μια επισκόπηση των τύπων έργων και δραστηριοτήτων που υποστηρίχθηκαν πρόσφατα μέσω του προγράμματος Socrates, του προγράμματος διά βίου μάθησης και της πρωτοβουλίας EQUAL.

3.2.1 Ευρωπαϊκές Εκπαιδευτικές Πολιτικές Σχετικές με την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση των Φυλακών

Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη διά βίου μάθηση του 2001 αναγνώρισε τη σημασία της διά βίου μάθησης για όλους τους ευρωπαίους πολίτες. Αυτό ενισχύθηκε πιο πρόσφατα στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και στο Στρατηγικό Πλαίσιο «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020». Αυτή η γενική στρατηγική αναγνωρίζει το ρόλο της δια βίου μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων ως βασικά στοιχεία για την αντιμετώπιση της τρέχουσας οικονομικής κρίσης και της ευρύτερης οικονομικής και κοινωνικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι η μείωση του επιπέδου πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και, όπως δείχνει αυτή η έκθεση, ώστε οι νέοι να μην είναι επιρρεπείς στο να εμπλακούν σε εγκληματικές πράξεις στο μέλλον. Οι

στρατηγικοί στόχοι της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2020 μαζί με τη διαδικασία της Κοπεγχάγης για τη συνεργασία στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και πιο πρόσφατα το ανακοινωθέν της BrugesCommuniqum υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικές προκλήσεων.

Τον Νοέμβριο του 2012, η Αναθεώρηση για την Ανανέωση της Εκπαίδευσης (theRethinkingEducationCommunication) τόνισε τις σημαντικές συνεισφορές που μπορεί να προσφέρει η εκπαίδευση και η κατάρτιση στις ευρωπαϊκές οικονομίες.

Η Αναθεώρηση εξετάζει ζητήματα σχετικά με τη δημιουργία των κατάλληλων δεξιοτήτων για τον 21^ο αιώνα, την τόνωση της ανοικτής και ευέλικτης μάθησης και την προώθηση συνεργατικών προσπαθειών σε εταιρικές σχέσεις μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Η βελτίωση της αριστείας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης ανταποκρίνεται επίσης στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στη φυλακή, ο οποίος αναμένεται να συμβαδίζει με την παροχή γενικής εκπαίδευσης και να διασφαλίσει ότι οι κρατούμενοι αποκτούν τις δεξιότητες που απαιτούνται στις σύγχρονες κοινωνίες.

Όσον αφορά την παροχή βασικών δεξιοτήτων, η έκθεση του 2012της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για την Αλφαριθμητισμό τόνισε το πρόβλημα των χαμηλών επιπέδων αλφαριθμητισμού σε ένα μεγάλο ποσοστό του ενήλικου πληθυσμού στην Ευρώπη, παρά το γεγονός ότι σχεδόν όλοι τους έχουν περάσει από επίσημη εκπαίδευση. Υπογραμμίζει ότι οι άνθρωποι σε αυτήν την κατάσταση είναι πιο πιθανό να βιώσουν την μη κοινωνική αποδοχή και να αντιμετωπίσουν κοινωνικά προβλήματα , να παρουσιάσουν παραβατική συμπεριφορά και τελικά να καταλήξουν στη φυλακή.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχει επίσης σαφής δέσμευση να διασφαλιστεί ότι όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν τις βασικές ικανότητες που χρειάζονται για να έχουν πρόσβαση στην απασχόληση και να επιτύχουν προσωπική ολοκλήρωση, κοινωνική ένταξη και ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο θέτει τις βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση των πολιτών και προσδιορίζει τις βασικές δεξιότητες που απαιτούνται από τα άτομα όπως π.χ. μητρική γλώσσα, ξένες γλώσσες, μαθηματικά, επιστήμες και ψηφιακές ικανότητες. Επιπλέον, καλύπτει και άλλες πιο εγκάρσιες αρμοδιότητες, όπως η μάθηση για μάθηση, η κοινωνική και η ατομική ικανότητα, η ανάληψη πρωτοβουλιών, η επιχειρηματικότητα, η πολιτιστική ευαισθητοποίηση και η αυτοαπασχόληση. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη της παροχής βασικών ικανοτήτων στο πλαίσιο των στρατηγικών διά βίου μάθησης.

Το πλαίσιο της παρούσας έκθεσης είναι η πολιτική της ΕΕ για την εκπαίδευση ενηλίκων, η οποία αναπτύσσεται από τη δημοσίευση της ανακοίνωσης της Επιτροπής (thepublicationoftheCommissionCommunication) «Δεν είναι ποτέ αργά για μάθηση» το 2006. Με ειδικό στόχο την αύξηση των επιπέδων δεξιοτήτων των ευρωπαίων πολιτών , το Σχέδιο Δράσης για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (theActionPlanonAdultLearning)(2007), αποσκοπούσε στην απομάκρυνση των φραγμών που εμποδίζουν τους ενήλικες να συμμετέχουν σε μαθησιακές δραστηριότητες και στη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το Σχέδιο Δράσης δήλωσε ότι δεν αρκεί η απλή προσέλκυση ατόμων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, πρέπει επίσης να υπάρξει μια πραγματική ευκαιρία για αυτούς να αυξήσουν το επίπεδο προσόντων τους και να ενταχθούν καλύτερα σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Πιο πρόσφατα, το ψήφισμα του Συμβουλίου σχετικά με μια ανανεωμένη ευρωπαϊκή ατζέντα για τη μάθηση ενηλίκων που εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 2011βασίζεται στο σχέδιο δράσης για τη μάθηση ενηλίκων και αναφέρει ρητά την ανάγκη συμμετοχής

συγκεκριμένων ομάδων που παραδοσιακά αποκλείονται από τη μάθηση, όπως εκείνων στις φυλακές. Απαιτεί ευκαιρίες για τους ενήλικες να εμπλέκονται στη μάθηση με διάφορους τρόπους - κυρίως μέσω της ενθάρρυνσης μέσω μιας σειράς πιθανών παρόχων (π.χ.εργοδότες, ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, φορείς παροχής μη τυπικής εκπαίδευσης) για την περαιτέρω ένταξη της εκπαίδευσης ενηλίκων. Στη βάση του Στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης («ET 2020»), η ατζέντα έχει πέντε τομείς προτεραιότητας: πραγματοποίηση της δια βίου μάθησης και κινητικότητα · βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης · προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά μέσω της εκπαίδευσης ενηλίκων · - ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας των ενηλίκων στην Ευρώπη περιβάλλοντα μάθησης. και τη βελτίωση της βάσης γνώσεων σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων και την παρακολούθηση του τομέα εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η συνεργασία σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ενίσχυση της δια βίου μάθησης (Lifelong Learning and VET) οδήγησε στην ανάπτυξη και εφαρμογή εργαλείων και συστημάτων για τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των προσόντων και της επικύρωσης και αναγνώρισης των δεξιοτήτων. Αυτά περιλαμβάνουν τη θέσπιση εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων βάσει των μαθησιακών αποτελεσμάτων, την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων (European Qualifications Framework EQF), τη δοκιμή και την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού συστήματος ακαδημαϊκών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (Vocational Education and Training ECVET) και το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τη διασφάλιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (the European Quality Assurance Reference Framework for VET EQAVET). Οι εξελίξεις αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις φυλακές και προσφέρουν περισσότερες δυνατότητες στους κρατούμενους όσον αφορά την απόκτηση δεξιοτήτων, ικανοτήτων και γνώσεων. την αναγνώριση και την επικύρωση της μάθησης, συμπεριλαμβανομένης της άτυπης και τυπικής μάθησης, και την αύξηση της δυνατότητας μεταφοράς των προσόντων.

Για πολλούς κρατούμενους, η διαμονή τους μέσα στις φυλακές μπορεί να έχει πολύ αρνητικές συνέπειες και τις περισσότερες φορές αυτή η διαμονή τους να ελλοχεύει να γίνει εκκολαπτήριο για πιο σοβαρά ή επαναλαμβανόμενα εγκλήματα κατά την αποφυλάκιση τους. Η τοποθέτηση της εκπαίδευσης στη φυλακή στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης παρέχει στους κρατούμενους πιθανές ευκαιρίες να συμμετάσχουν θετικά σε ουσιαστική εκπαίδευση και κατάρτιση και να ενσωματωθούν στην κοινωνία και στην επαγγελματική ζωή.

-Such as the Socrates/Leonardo da Vinci/ Lifelong Learning programmes, Youth in Action, the AGIS framework programme, the European Social Fund and the EQUAL Community initiative, among others. In 2007, Socrates and its sub-programmes including Grundtvig, along with the Leonardo da Vinci programme became part of the Lifelong Learning Programme

-More detail on these projects can be found in two background papers and 'compendium of projects' prepared for the 'Pathways to Inclusion' conference http://ec.europa.eu/education/grundtvig/confprison_en.htm

-<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>

-<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

-<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>

-http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/policy-framework_en.htm

-http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf

-http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/com669_en.pdf

-http://ec.europa.eu/education/literacy/what-eu/high-level-group/documents/literacy-final-report_en.pdf

-http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf

-<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0614:FIN:EN:PDF>

-http://ec.europa.eu/education/policies/adult/com558_en.pdf

3.2.2 Σωκράτης, Leonardoda Vinci και Προγράμματα διά βίου μάθησης

Από το 2000 έως το 2011 χρηματοδοτήθηκαν συνολικά 113 projects σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στη φυλακή μέσω των προγραμμάτων Σωκράτης, LeonardodaVinci και δια βίου μάθησης (Socrates, LeonardodaVinciandLifelongLearningProgrammes), η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων εμπίπτει στο υποπρόγραμμα Grundtvig. Σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα διά βίου μάθησης συμμετείχαν σε ένα τουλάχιστον project και καταπιάστηκαν με ποικίλα θέματα, μεταξύ των οποίων η «μετάβαση και επανένταξη», ακολουθούμενη από τη «βασική εκπαίδευση των ενηλίκων», τη φυλακή ως θετικό περιβάλλον για μάθηση «και» τέχνη και πολιτιστική δημιουργικότητα «. Η πλειοψηφία των projects ασχολήθηκε με όλους τους τύπους κρατούμενων και όχι με συγκεκριμένες υποομάδες. Πολλά projects συνεργάστηκαν επίσης με το προσωπικό που υποστήριζε (πρώην) κρατούμενους, π.χ. τους εκπαιδευτικούς των φυλακών και τους υπαλλήλους των φυλακών.

Στο παρελθόν, οι εξελίξεις και οι καινοτομίες σε μία φυλακή σπάνια μοιράζονται με συναδέλφους άλλων φυλακών ή άλλων χωρών. Αυτό σημαίνει ότι «οι νέοι εκπαιδευτικοί στη φυλακή οι οποίοι επιχειρούν νέες προσεγγίσεις και προγράμματα στην φυλακή αναγκάζονται συχνά να ανακαλύψουν τον τροχό». Η χρηματοδότηση της ΕΕ συνέβαλε στη διευκόλυνση της ανταλλαγής και της μεταφοράς πρακτικών και συνέβαλε στη δημιουργία βιώσιμων εταιρικών σχέσεων και δικτύων για να εξασφαλιστεί ότι αυτή η διαδικασία αμοιβαίας μάθησης θα συνεχιστεί μακροπρόθεσμα.

Το 2012 χορηγήθηκε χρηματοδότηση σε ένα δίκτυο projects που ονομάζεται PriMedia, το οποίο θα διαρκέσει μέχρι το 2015. Το δίκτυο στοχεύει στη διάδοση αποτελεσματικών πρακτικών στη χρήση των ΤΠΕ και των πολυμέσων στις φυλακές για τη στήριξη της μάθησης.

Τα projects αποσκοπούσαν στην επίτευξη ενός ευρέως φάσματος στόχων και πραγματοποίησαν πολλούς διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων. Οι εταίροι επιδιώκουν να μάθουν ο ένας από τον άλλο, οι εργαζόμενοι σε διακρατικό επίπεδο να εργάζονται άμεσα με τους δικαιούχους, και τους (πρώην) παραβάτες και το προσωπικό που εργάζεται μαζί τους, την δημιουργία νέων προϊόντων για χρήση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση των κρατούμενων

Ενώ όλα τα projects, από τη φύση τους, παρείχαν τη δυνατότητα στους οργανισμούς-εταίρους να συνεργαστούν και, εν προκειμένω, ενθάρρυναν τους συμμετέχοντες να μάθουν ο ένας από τον άλλον ή να ανταλλάσσουν εμπειρίες, μερικοί επικεντρώθηκαν κυρίως στη διευκόλυνση της αμοιβαίας μάθησης. Προκειμένου να υποστηριχθεί αυτή η διαδικασία αμοιβαίας μάθησης, η πλειονότητα των projects ανέλαβε κάποια μορφή δραστηριοτήτων κινητικότητας, που επέτρεψαν στους εμπλεκόμενους εταίρους να αναπτύξουν ισχυρές και συχνά διαρκείς σχέσεις μεταξύ τους.

Σχέδια που απευθύνονται άμεσα στους δικαιούχους - (πρώην) κρατούμενους, προσωπικό των σωφρονιστικών ιδρυμάτων / εκπαιδευτικοί ή άλλοι επαγγελματίες που εμπλέκονται στην υποστήριξη (πρώην) κρατούμενων - ανέλαβαν δραστηριότητες όπως η παροχή μαθημάτων ή πολιτιστικών δραστηριοτήτων, η οργάνωση ευκαιριών κινητικότητας για το προσωπικό των φυλακών, επαγγελματίες που εμπλέκονται στην υποστήριξη (πρώην) κρατούμενων στην ανάπτυξη των αποτελεσμάτων του έργου. Τα projects κατέδειξαν σαφώς ότι η εργασία σε διακρατικό επίπεδο έφερε πολλά οφέλη στους (πρώην) κρατούμενους, στο προσωπικό και σε οργανωτικό επίπεδο, όπως η

επέκταση της προσωπικής τους εμπειρίας και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, βελτίωση των κινήτρων και της αυτοεκτίμησης. και την παροχή συνειδητοποίησης και κατανόησης των πλεονεκτημάτων και αδυναμιών των συστημάτων τους.

Πολλά projects έφεραν τους εταίρους μαζί για να αναπτύξουν και να δοκιμάσουν νέα προϊόντα ή μεθόδους εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκουν να δημιουργήσουν νέους τρόπους υποστήριξης των κρατουμένων ή του προσωπικού των σωφρονιστικών ιδρυμάτων για να αναλάβουν και να αποκτήσουν πρόσβαση σε ευκαιρίες μάθησης ή νέους τρόπους υποστήριξης για να αποκτήσουν σχετικές δεξιότητες και ικανότητες. Η χρηματοδότηση της ΕΕ μέσω των προγραμμάτων ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Leonardo da Vinci και δια βίου μάθησης οδήγησε σε μια σειρά πλεονεκτημάτων σε ατομικό, οργανωτικό, εθνικό και διακρατικό επίπεδο. Τα άτομα που συμμετέχουν στα προγράμματα έχουν επωφεληθεί και έχουν μάθει από τη συμμετοχή τους σε διακρατικές εργασίες και μερικά έχουν δημιουργήσει διαχρονικές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους σε άλλες χώρες. Έτσι, αυτά τα προγράμματα έχουν προωθήσει τη διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση και κατανόηση σε όλη την Ευρώπη. Οι οργανισμοί έχουν επωφεληθεί από την ευκαιρία να δοκιμάσουν νέες δραστηριότητες, να αναπτύξουν νέα εργαλεία ή να αλλάξουν τους τρόπους εργασίας τους σύμφωνα με δοκιμασμένες πρακτικές, ως αποτέλεσμα της αμοιβαίας μάθησης. Η χρηματοδότηση από το σκέλος Jean Monnet του προγράμματος διά βίου μάθησης έχει επίσης παρασχεθεί στην ευρωπαϊκή φυλακή (the European Prison Education Association EPEA), για να υποστηρίξει την περαιτέρω προώθηση και ευαισθητοποίηση της ένωσης σε ευρύτερο φάσμα χωρών.

Ορισμένα παραδείγματα σχεδίων που χρηματοδοτούνται μέσω προγραμμάτων Socrates, LeonardodaVinci και δια βίου μάθησης, ιδίως μέσω του υποπρογράμματος Grundtvig, περιγράφονται στο παρακάτω πλαίσιο.

Ερευνητικά Σχέδια που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των φυλακών

Στόχος του προγράμματος GrundtvigHiddenArts(GrundtvigHiddenArtsproject) ήταν η δημιουργία ενός διεθνούς δικτύου για την ανάπτυξη νέων ιδεών και έμπνευσης σε σχέση με τη χρήση της τέχνης, της μουσικής και του πολιτισμού για να βοηθήσει τους μαθητές από μειονεκτούσες ομάδες να αντιμετωπίσουν καλύτερα τη ζωή. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι «οι κρυμμένες τέχνες γεμίζουν τη ζωή μας με πολλές νέες επαφές και θέματα. Το έργο μας δίνει τη δυνατότητα να συνεργαστούμε με τους ευρωπαίους εταίρους και να μαθαίνουμε ο ένας από τον άλλον ». Ως αποτέλεσμα, ένας από τους οργανισμούς-εταίρους μπόρεσε να εισαγάγει την εκπαίδευση των φυλακών σε μια φυλακή, η οποία προηγουμένως δεν είχε ασχοληθεί με την εκπαίδευση των φυλακών.

Η σύμπραξη μάθησης Grundtvig. Η διαπίστευση της εκ των προτέρων μάθησης σε περιβάλλον φυλακών αποσκοπούσε στον εντοπισμό ανασταλτικών παραγόντων για την ανάπτυξη της διαπίστευσης της βιωματικής μάθησης στις φυλακές, στην επικύρωση και αναγνώριση της άτυπης και τυπικής μάθησης στις φυλακές και στην ανάπτυξη μέσων να υποστηρίξουν τη διαπίστευση προηγούμενης μάθησης σε περιβάλλοντα φυλακών. Το έργο κατέληξε σε μια περιεκτική έκθεση, η οποία περιγράφει τις έννοιες της κοινωνικής επανένταξης και τη συνεκτίμηση της διαπίστευσης της βιωματικής μάθησης για τους κρατουμένους στις χώρες εταίρους του προγράμματος. Καθώς και τα αποτελέσματα μιας διερευνητικής έρευνας η οποία διεξήχθη για να αποτελέσει τη βάση για την έρευνα δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο και για την ανάπτυξη της διαδικασίας βιωματικής μάθησης για τους έγκλειστους.

Το πρόγραμμα Grundtvig με τίτλο «Νόμος μέσω της εμπειρίας (Law through Experience):

Διαδραστική και συμμετοχική κοινωνικό-νομική κατάρτιση για τους εκπαιδευτικούς των φυλακών» ανέπτυξε ένα κοινωνικοτεχνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους εκπαιδευτικούς των φυλακών που επικεντρώνεται σε θέματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι δραστηριότητες διάδοσης πραγματοποιήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος και οι εκπαιδευτικοί των φυλακών από χώρες όπως η Ρωσία, η Αλβανία, η Κένυα, η Ινδία και οι ΗΠΑ εξέφρασαν ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στην μετέπειτα πορεία του προγράμματος, πράγμα που δείχνει ότι ήταν ελκυστική για την ομάδα-στόχο της και εφαρμόστηκε σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Επιπλέον, μετά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα, όλοι οι εταίροι κλήθηκαν να συνεργαστούν με τις εθνικές τους φυλακές και να προσφέρουν εκπαίδευση είτε σε κρατούμενους είτε σε εκπαιδευτικούς φυλακών ή και στους δύο.

Το πρόγραμμα *Grundtvig Partnership in Learning Education in Networked Environment (PIPELINE)* αποσκοπούσε στη βελτίωση της εκπαίδευσης των φυλακών στην Ευρώπη, καθιστώντας τις ΤΠΕ διαθέσιμες στους εκπαιδευόμενους και στους εκπαιδευτικούς στη σχολική εκπαίδευση, σύμφωνα με τις απαιτήσεις ασφαλείας αυτού του περιβάλλοντος. Το βασικό αποτέλεσμα του σχεδίου PIPELINE ήταν η επιτυχής παράδοση ενός συστήματος που θα επέτρεπε την ασφαλή χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση των φυλακών. Το σύστημα μπορεί να προσαρμοστεί στις διαφορετικές οργανωτικές και παιδαγωγικές ανάγκες και τις απαιτήσεις ασφαλείας των επιμέρους μαθησιακών περιβαλλόντων (δηλ. Διαφορετικές φυλακές). Άλλα σημαντικά αποτελέσματα του έργου περιλαμβάνουν την ανάπτυξη μιας πλατφόρμας ηλεκτρονικής μάθησης, ενός συστήματος εκδόσεων και παραδείγματα πρακτικής πολυλειτουργικότητας. Στη Νορβηγία, το πρόγραμμα the Internet for Inmates (IFI) δημιουργήθηκε ως συνέχεια της PIPELINE. Ο στόχος ήταν να συνδεθούν όλες οι φυλακές στη Νορβηγία με ένα εθνικό δίκτυο το οποίο διευκολύνει την πρόσβαση στο Διαδίκτυο σύμφωνα με τις απαιτήσεις ασφαλείας του περιβάλλοντος των φυλακών. Αυτό βασίζεται στην κατηγοριοποίηση των αναζητήσεων (π.χ. «μηχανές αναζήτησης», «ειδήσεις», «αθλήματα», αλλά και «φάρμακα», «πορνογραφία» κλπ.). κατάλληλα επίπεδα ασφαλείας για τον ενδιαφερόμενο κρατούμενο.

Η πρωτοβουλία Grundtvig για την εξάλειψη των γλωσσικών φραγμών στις ευρωπαϊκές φυλακές μέσω της τεχνολογίας ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (The Eliminating Language Barriers in European Prisons through Open and Distance Education Technology ELBEP), έδωσε τη δυνατότητα διδασκαλίας δεύτερης γλώσσας στο προσωπικό των σωφρονιστικών ιδρυμάτων μέσω ενός ηλεκτρονικού μαθησιακού περιβάλλοντος, ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν καλύτερα τους κρατούμενους αλλοδαπούς. Πέντε ηλεκτρονικά μαθήματα διατέθηκαν ως αποτέλεσμα του έργου, τα οποία διατίθενται μέσω του δικτυακού τόπου του έργου. Οι συνεργάτες θεώρησαν ότι με τη συνεργασία τους, μπορούσαν να στοχεύσουν στο κοινό και να δουν τις βέλτιστες πρακτικές σε διάφορες χώρες και να φτάσουν σε μεγαλύτερο αριθμό δικαιούχων για τη χρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος.

-Only two European countries were not involved in projects at all: Iceland and Liechtenstein.

-Prison Education in Europe: Informing Practice, Policy and Provision 2008. Review of the VEPS [Virtual European Prison School] Project and its associated Conference for Directors and Coordinators of Prison Education
<http://www.epea.org/>

-For a detailed project description, see: http://www.epea.org/index.php?option=com_content&task=view&id=129&Itemid=162

- <http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=20566&amid=3526903>

-<http://elbep.anadolu.edu.tr/>

-ELBEP final report. Internet: <http://elbep.anadolu.edu.tr/ElbepFinalReportPublic.pdf>

3.2.3 Κοινωνική Πρωτοβουλία EQUAL-Community Initiative

Οι αναπτυξιακές συμπράξεις που χρηματοδοτήθηκαν μέσω του προγράμματος EQUAL στη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης αποσκοπούσαν στη στήριξη της επανένταξης των κρατουμένων με διάφορους τρόπους. Τα προγράμματα με επίκεντρο τα ζητήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης έχουν ως στόχο: να επεκτείνουν το φάσμα των διαθέσιμων ευκαιριών μάθησης στις φυλακές, να προσαρμόσουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας και να συνδέσουν την επαγγελματική προετοιμασία με νέες μορφές επιμέρους φροντίδας ώστε οι κρατούμενοι να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους μετά την αποφυλάκιση και να προβούν σε μια θέση εργασίας, να βρουν τρόπους για την εισαγωγή των ΓΠΕ στις φυλακές, οι οποίες είναι συμβατές με τα ζητήματα ασφαλείας, τις νομικές απαιτήσεις και τις συμβατικές συμπεριφορές απέναντι στους κρατούμενους, και να βοηθηθούν οι κρατούμενοι να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που χρειάζονται για να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν μία απασχόληση.

Μερικά παραδείγματα αναπτυξιακών συμπράξεων EQUAL με επίκεντρο την εκπαίδευση και την κατάρτιση των κρατουμένων - κυρίως για την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους - περιγράφονται στο παρακάτω πλαίσιο.

Χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ σχέδια εκπαίδευσης και κατάρτισης για τη στήριξη της απασχολησιμότητας των (πρώην) κρατουμένων

Η Ομάδα για την Εργασία των Γυναικών στην Εργασία, με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο, διοργάνωσε ασκήσεις και εργαστήρια για να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να βελτιώσουν την αυτοπεποίθησή τους και την αυτοεκτίμησή τους, προκειμένου να προετοιμαστούν για τον κόσμο έξω από τη φυλακή. Είχαν επίσης διδαχτεί σε μια σειρά δεξιοτήτων αναζήτησης εργασίας.

Η ZUBILIS DP, με έδρα τη Γερμανία, στοχεύει να αυξήσει τη συνάφεια της παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης στους (πρώην) κρατούμενους, εκσυγχρονίζοντας το περιεχόμενο και τις μεθόδους επανένταξής τους, σε στενή συνεργασία με τους εργοδότες και άλλους παράγοντες της αγοράς εργασίας. Οι δραστηριότητες της επικεντρώθηκαν σε τρεις κύριους τομείς: την αύξηση της ικανότητας των μέσων διδασκαλίας και επιμόρφωσης του προσωπικού στο ποινικό σύστημα και την ανάπτυξη προγραμμάτων για τους κρατούμενους των μέσων ενημέρωσης, προσαρμογή των υφιστάμενων προγραμμάτων επαγγελματικών προσόντων για χρήση στις φυλακές, κινητοποίηση και αξιοποίηση της σχετικής εμπειρογνομοσύνης που διατίθεται εκτός του ποινικού συστήματος, για παράδειγμα από πρακτορεία προσωρινής απασχόλησης και ερευνητικούς οργανισμούς.

Μία από τις βασικές αρχές του προγράμματος EQUAL ήταν η συνεργασία με την εταιρική σχέση. Το πρόγραμμα συνέβαλε στη δημιουργία θετικών παραδειγμάτων συνεργασίας μεταξύ των φυλακών, της εκπαίδευσης, της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, των ΜΚΟ, των εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων και, σε τοπικό επίπεδο, των οργανώσεων που εκπροσωπούν τους κρατούμενους, των οικογενειών τους και των θυμάτων τους.

3.2.4 Άλλες πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η Γενική Διεύθυνση Αθλητισμού και Πολιτισμού της Γενικής Διεύθυνσης έχει επίσης εμπλακεί στον τομέα των φυλακών. Κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 18

μηνών (2011-2012), το λεγόμενο ευρωπαϊκό πρόγραμμα, *Οι κρατούμενοι εν κινήσει: Μετακίνηση στον αθλητισμό, κίνηση μέσω του αθλητισμού!* συγκέντρωσε εμπειρογνώμονες, δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που εμπλέκονται στους τομείς του αθλητισμού, της φυλακής και της κοινωνικής ένταξης. Το σχέδιο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν συμπληρωματικές και αμοιβαία ενισχυόμενες εταιρικές σχέσεις με εταίρους από συναφείς τομείς πολιτικής (π.χ. αθλητισμός, υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, απασχόληση) και σε διαφορετικά επίπεδα (π.χ. ευρωπαϊκή, εθνική, περιφερειακή και φυλακή) για την τόνωση μιας προσέγγισης με πολλούς φορείς. Το πρόγραμμα αυτό επιδίωξε το αθλητικό κίνημα να προσεγγίσει τις αρχές των σωφρονιστικών ιδρυμάτων και άλλων ιδρυμάτων που είναι υπεύθυνα για τα προγράμματα ένταξης και την μεγαλύτερη συμμετοχή των κρατουμένων σε κοινοτικές εκδηλώσεις, τόσο εντός όσο και εκτός των φυλακών. Αυτά τα προγράμματα είναι απαραίτητα για να συνδέσουν τη ζωή των φυλακών με την κοινωνική ζωή ως γέφυρες προς την ένταξη.

Μια συγκεκριμένη πτυχή που εξετάστηκε ήταν η επέκταση της σωματικής δραστηριότητας και του αθλητισμού πέρα από τον ψυχαγωγικό ρόλο που ανατέθηκε στους νομικούς κανονισμούς πολλών σωφρονιστικών συστημάτων και η ανάθεση ενός εκπαιδευτικού ρόλου σε αυτές τις δραστηριότητες, ισοδύναμες με την επίσημη εκπαίδευση ή το σχολείο. Η σημασία της εκπαίδευσης των κρατουμένων ως αθλητικών εκπαιδευτών και προπονητών ήταν ένα άλλο θέμα που εξετάστηκε, δηλαδή η αύξηση των προσωπικών χαρακτηριστικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους κρατούμενους έξω από τη φυλακή. Για να αποκτήσουν πιστοποίηση για να βοηθήσουν στη μελλοντική ένταξή τους, τα υπάρχοντα προγράμματα σπουδών που μπορούν να προσφερθούν σε αυτήν την ομάδα-στόχο, για παράδειγμα, το μοντέλο κατάρτισης που παρέχεται στη STAPS (Πανεπιστημιακή εκπαίδευση στον αθλητισμό) στη Γαλλία ή ο εκπαιδευτής σε ένα συγκεκριμένο άθλημα, που προσφέρεται από τη Φλαμανδική Σχολή Εκπαιδευτών (VTS). Έμφαση δόθηκε στην οικοδόμηση ικανοτήτων του αθλητικού προσωπικού των φυλακών μέσω της διοργάνωσης εκπαιδευτικών προγραμμάτων που επικεντρώνονται στη χρήση του αθλητισμού ως μέσο προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Διαπιστώνεται επίσης ότι και άλλα μέλη του προσωπικού της φυλακής έχουν ενημερωθεί και συνειδητοποιήσει τις πιθανές αξίες του αθλητισμού στο πλαίσιο της φυλακής.

3.3 Οι Κρατούμενοι σε ένα Μαθησιακό Περιβάλλον: Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων

Η Ευρωπαϊκή Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού παρουσίασε μια έκθεση σχετικά με έρευνα που διεξήχθη σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις φυλακές. Όπου γίνεται αναφορά στα αποτελέσματα της έκθεσης σχετικά με την εκπαίδευση των κρατουμένων. Η συμμετοχή των συντονιστών της

εκπαίδευσης των φυλακών στην έρευνα ήταν εθελοντική. Οι ευρωπαίοι εμπειρογνώμονες συνέλεξαν έναν αριθμό απαντήσεων μέσα από ένα σχετικό ερωτηματολόγιο από τις προβλεπόμενες 35 χώρες για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στις φυλακές. Το ποσοστό απόκρισης ήταν σε καλό επίπεδο πάνω από 80%. Επιπλέον, σε μερικές περιπτώσεις ελήφθησαν μόνο μερικές απαντήσεις, επίσης κάποιες απαντήσεις ήταν αντιφατικές ή φαίνεται να έρχονται σε αντίθεση με τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων ή με την ανασκόπηση εγγράφων.

Μετά τα αποτελέσματα της έρευνας αρχίζει μια συζήτηση σχετικά με τις διάφορες πτυχές και τις στρατηγικές για την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές. Αυτό περιλαμβάνει τη συζήτηση της σημασίας ενός ευρύτερου προγράμματος σπουδών, της μάθησης για την απασχόληση καθώς και για τις τέχνες και τις πολιτιστικές δραστηριότητες, διερευνώντας τον τρόπο αντιμετώπισης των ατομικών αναγκών των κρατουμένων, χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική μάθηση και την επικύρωση προηγούμενης μάθησης και εμπειρίας, και τα οφέλη μιας εναλλακτικής προσέγγισης στην εκπαίδευση των φυλακών σε σύγκριση με την κανονική εκπαίδευση, καθώς και την εξασφάλιση ότι η εκπαίδευση των φυλακών αποτελεί μέρος μιας ολιστικής δέσμης μέτρων αποκατάστασης. Το τμήμα στη συνέχεια προωθεί μια συζήτηση σχετικά με την ποικιλομορφία του πληθυσμού των φυλακών και τον τύπο του χώρου των φυλακών που ευνοεί την εκμάθηση, συμπεριλαμβανομένου του φυσικού περιβάλλοντος και του προσωπικού των φυλακών. Τέλος, το τμήμα εξετάζει χαρακτηριστικά σημαντικά για την παροχή εκπαίδευσης στη φυλακή, όπως διοικητικές ευθύνες, χρηματοδότηση και ερευνητικές ανάγκες.

3.3.1 Η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Πλειονότητα των Ευρωπαϊκών Χωρών

Στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελεί νομική απαίτηση. Παρόλο που αυτό ισχύει συνήθως για όλους τους κρατούμενους, σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να δίνονται ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε συγκεκριμένες ομάδες ή να δοθεί προτεραιότητα σε ορισμένες ομάδες (π.χ. νεαροί, κρατούμενοι που δεν διαθέτουν βασικές δεξιότητες γραμματισμού). Σε άλλες χώρες πρέπει να παρέχονται μόνο ορισμένες μορφές εκπαίδευσης (π.χ. πρωτοβάθμια εκπαίδευση). Η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές μπορεί να χωριστεί σε τρεις κύριες κατηγορίες:

- γενική εκπαίδευση (π.χ. μαθήματα σε θέματα όπως τα μαθηματικά, οι επιστήμες, η ιστορία, η γεωγραφία, οι ξένες γλώσσες, η παιδεία κ.λπ.)
- επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (δηλαδή εκπαίδευση και κατάρτιση που στοχεύει να εξοπλίσει τους ανθρώπους με τη γνώση, την τεχνογνωσία, τις δεξιότητες ή / και τις ικανότητες που απαιτούνται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα ή ευρύτερα στην αγορά εργασίας και
- μη τυπική μάθηση, για παράδειγμα (αλλά όχι αποκλειστικά) δραστηριότητες επαγγελματικής κατάρτισης που συνήθως δεν οδηγούν σε πιστοποίηση, ορισμένες τέχνες και βιοτεχνικές δραστηριότητες και προγράμματα επικεντρωμένα σε αδικήματα που βοηθούν τους κρατούμενους να αντιμετωπίσουν θέματα όπως

διαχείριση θυμού, δεξιότητες σκέψης και κατάχρηση ουσιών, καθώς και την προετοιμασία για την ενσωμάτωση στην κοινωνία κατά την απελευθέρωση.

Όσον αφορά την ανάληψη, τα πορίσματα της έρευνας δείχνουν ότι η συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κατάρτιση μεταξύ ενηλίκων κρατουμένων τείνει να είναι χαμηλότερη από το 25% στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Συνολικά, 15 από τους 20 ερωτηθέντες ανέφεραν επίπεδα συμμετοχής μεταξύ 0% και 24% (π.χ. AT, BE (NL), CY, DK, FI, GR, HU, NL, PL, SK, UK-Σκωτία και UK-Ουαλία). Δεδομένου ότι τα στοιχεία δεν αποκαλύπτουν εάν το ποσοστό συμμετοχής είναι κάτω από 1% ή μεγαλύτερο από 23%, είναι πιθανό ότι πολύ λιγότερο από το ένα τέταρτο των κρατουμένων συμμετέχουν στη μάθηση. Οι κρατούμενοι που συμμετέχουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι γενικά σε θέση να αποκτήσουν τα ίδια προσόντα με εκείνους που απονέμονται εκτός της φυλακής.

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι τα κοινά εμπόδια στη συμμετοχή είναι η έλλειψη κινήτρων και οι προηγούμενες αρνητικές εμπειρίες της εκπαίδευσης. Η στάση απέναντι στην επικρατούσα εκπαίδευση αποτελεί, επομένως, βασική πρόκληση για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των κρατουμένων. Στη Βουλγαρία, για παράδειγμα, το «σύστημα αξιών των γυναικών κρατουμένων» αναγνωρίζεται ως ένας από τους λόγους για τους οποίους εγκαταλείπουν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες που τους προσφέρονται - γιατί πολλές μορφές εκπαίδευσης «δεν αποτελούν μέρος των προτεραιοτήτων της ζωής τους». Στη Σλοβενία, οι λόγοι που δίνουν στους κρατουμένους την εγκατάλειψη της εκπαίδευσης είναι συνήθως η έλλειψη κινήτρων, προβλήματα κατάχρησης ουσιών και δυσκολίες μάθησης.

3.3.2 Ένα ευρύ πρόγραμμα σπουδών

Η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση στις φυλακές και οι ευρωπαϊκές διατάξεις περί φυλακών υπογραμμίζουν τη σημασία της παροχής ευρείας διδακτέας ύλης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση στις φυλακές. Αυτό το ευρύ πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι υπάρχουν ευρεία περιθώρια για κριτική σκέψη και προσωπική ανάπτυξη, για την καλλιέργεια ουσιαστικών και χρήσιμων γνώσεων και δεξιοτήτων και για τους παραβάτες να διευρύνουν τις αντιλήψεις τους για το ρόλο και το μέλλον τους. Για παράδειγμα, μια ανασκόπηση του προγράμματος σπουδών της ιρλανδικής εκπαίδευσης στην τάξη τόνισε ότι απαιτείται ένα ευρύ και ποικίλο πρόγραμμα σπουδών για να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή περισσότερων κρατουμένων σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και να εξασφαλίσουν ότι όλες οι εκπαιδευτικές και προσωπικές ανάγκες τους θα συναντώνται σε διαφορετικά στάδια καθ' όλη τη διάρκεια της ποινής τους.

Όπως περιγράφεται παραπάνω, η εκπαίδευση βασικών δεξιοτήτων είναι για πολλούς κρατούμενους το πρώτο κενό στη μάθηση που πρέπει να καλυφθεί. Ωστόσο, η πείρα δείχνει ότι αυτό πρέπει να υπερβεί στα βασικά προβλήματα αλφαριθμητισμού, αριθμητικής και γλώσσας ώστε να ενσωματωθούν τομείς όπως οι βασικές δυνατότητες υγείας, η προσωπική ανάπτυξη, οικονομικές δυνατότητες κ.λπ., οι οποίες θα συμβάλουν στη διευκόλυνση της επανένταξής τους. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, η φιλανθρωπική οργάνωση SafeGround χρησιμοποιεί ένα είδος θεατρικού δράματος (Θεατρολογία) για να βοηθήσει τους κρατούμενους να αναπτύξουν δεξιότητες γραμματισμού που σχετίζονται με τις δεξιότητες γονέων και την οικοδόμηση καλύτερων σχέσεων με τις οικογένειές τους μέσω των μαθημάτων του «FamilyMan» και «FathersInside». Τα μαθήματα αυτά στοχεύουν στην

αντιμετώπιση των αναγκών των συμμετεχόντων όσον αφορά την εκπαίδευση, την απασχολησιμότητα και την προσωπική ανάπτυξη, καθώς και τη διατήρηση των οικογενειακών σχέσεων, οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της επανάληψης αξιόποινων πράξεων.

Οι Ευρωπαϊκή Σωφρονιστικών Κανόνων των Φυλακών δηλώνουν ότι «πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στους κρατούμενους με ανάγκες γραμματισμού και αριθμητικής και σε εκείνους που στερούνται βασικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης». Μια έρευνα μεταξύ κρατουμένων στις σκανδιναβικές χώρες διαπίστωσε ότι οι περισσότεροι κρατούμενοι που επιθυμούν να ξεκινήσουν μια εκπαίδευση στη φυλακή προτιμούν την επαγγελματική κατάρτιση. Τα επαγγελματικά προσανατολισμένα μαθήματα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προσφορά προγράμματος σπουδών για τους παραβάτες, αν διευκολύνουν την πρόσβαση στην επιβράβευση της απασχόλησης. Η επαγγελματική κατάρτιση μπορεί επίσης να συμβάλει στην προώθηση της προσωπικής ανάπτυξης και μπορεί να προσφέρει «διαβίου» δεξιότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για παράδειγμα στο περιβάλλον στο σπίτι.

-The survey findings have also shown that actors across Europe structure and categorise their provision differently. In Estonia for example the Prison Service identifies four categories of education: 1) formal general education 2) formal vocational education 3) rehabilitation programmes (programmes with the approval of the prison service such as anger management, aggression replacement training etc) 4) informal education (all other educational activities).

-Survey on Prison Education and Training in Europe. http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/survey_en.pdf

-This was measured by asking respondents to select one of the following categories: “up to 24%”, “25-49%”, “50-74%” or “75-100%”.

-Survey on Prison Education and Training in Europe. http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/survey_en.pdf

-Hurry, J., Brazier, L., Snapes, K., Wilson, A. (2005), *Improving the literacy and numeracy of disaffected young people in custody and in the community*, Internet: http://www.nrdc.org.uk/publications_details.asp?ID=28#

-Boyadjieva, P., Valentina Milenkova, GalinGornev, Kristina Petkova and Diana Nenkova, (2010), *The Role of Bulgarian Educational Institutions for Promotion of Access of Adults to Formal Education*. Sofia: Institute of Sociology.. National report for comparative report of Subproject 5 of LLL2010, Educational Disadvantage Centre, St. Patrick’s College, Dublin.

-Ivančić, A., Vida A. MohorčičŠpolar and Marko Radovan, (2010), *Access of adults to formal and non-formal adult education – policies and priorities. Country report: Slovenia*. Slovenian Institute for Adult Education and Ministry of Education and Sport. National report for comparative report of Subproject 5 of LLL2010, Educational Disadvantage Centre, St. Patrick’s College, Dublin.

-See Articles 1,2 and 3

-‘Prison Education in Ireland: A Review of the Curriculum’ by the Curriculum Review Group set up in 2003.

-<http://www.safeground.org.uk/>

-See Article 28, Council of Europe, Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Internet: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>

-Eikeland, O-J, Manger, T and Asbjørnsen, A, eds, 2009, *Prisoners’ Educational Backgrounds, Preferences and Motivation*, TemaNord. Internet: <http://www.norden.org/en/publications/publications/2009-508>

-See the Council of Europe Recommendation on Education in Prison (Article 9)

3.3.3 Εκπαίδευση και κατάρτιση για την απασχολησιμότητα των Νέων

Σε ορισμένα συστήματα σωφρονιστικών ιδρυμάτων, η επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται παράλληλα με τις εργασιακές δραστηριότητες, ενώ σε άλλες η επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί μέρος της υπηρεσίας εκπαίδευσης των φυλακών. Είναι δύσκολο να προσφέρουμε το ίδιο φάσμα επαγγελματικών προγραμμάτων στις φυλακές, όπως στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα έξω από τη φυλακή, και για την εκπαίδευση που προσφέρεται για να συμβαδίζει με τις εξελίξεις στις δεξιότητες της ζήτησης στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, οι ισχυροί δεσμοί μεταξύ εργασίας και κατάρτισης μπορούν να επιτρέψουν στους μαθητές να μάθουν τη θεωρία στην τάξη και να ασκήσουν πρακτική στα εργαστήρια των φυλακών. Για παράδειγμα, στη Γερμανία, το σχέδιο ECO-PC’ μικρής κλίμακας για την ανακύκλωση των ηλεκτρονικών υπολογιστών επιτρέπει στις φυλακισμένες στις φυλακές του Βερολίνου και του Βρανδεμβούργου να πραγματοποιούν «μάθηση στην εργασία» και να εργάζονται με εξατομικευμένο πιστοποιητικό μέσω μαθησιακών μονάδων σε θέματα

όπως ως βασικές δεξιότητες πληροφορικής, γερμανικά και μαθηματικά.

Υπάρχει επίσης η περίπτωση πως η εργασία των φυλακών να έχει καλύτερη σχέση με την απασχόληση εκτός της φυλακής, η οποία θα πρέπει να δώσει στους κρατούμενους περισσότερες πιθανότητες να βρουν εργασία όταν αποφυλακιστούν. Εάν δεν παρέχεται κατάρτιση χωρίς πραγματική προοπτική εξασφάλισης απασχόλησης μετά την απελευθέρωση, αυτό μπορεί να είναι επιζήμιο για τους κρατούμενους. Με τον αυξανόμενο πληθυσμό των φυλακών και τους περιορισμένους πόρους, ο εντοπισμός και η υποστήριξη ευκαιριών συνδυασμού της εκπαίδευσης και της εργασίας μπορεί να θεωρηθεί ως ένας τρόπος προετοιμασίας των κρατουμένων για εργασία μετά την αποφυλακίσει τους, αλλά και ως τρόπος για την υπέρβαση των περιορισμών των πόρων. Εδώ υπάρχουν ευκαιρίες για την παροχή διαπιστευμένης εκπαίδευσης σε κρατούμενους που εργάζονται σε φυλακές.

Οι εργασίες μέσα στις φυλακές παρέχουν στους κρατούμενους την ευκαιρία να συμμετάσχουν θετικά σε σημαντικές δραστηριότητες στο περιβάλλον των φυλακών, να αποκτήσουν εμπειρία από τις απαιτήσεις και τους κλάδους ενός εργασιακού περιβάλλοντος και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση καθώς και δεξιότητες και ικανότητες για τη βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους. Για παράδειγμα, το Défi-Job στο Λουξεμβούργο επιτρέπει στους κρατούμενους να συμμετέχουν στο προστατευόμενο εργαστήριο τους να αποκτήσουν ένα φάσμα γενικών και ειδικών δεξιοτήτων για να ενισχύσουν την απασχολησιμότητάς τους, όπως περιγράφεται στο παρακάτω πλαίσιο.

Απόκτηση δεξιοτήτων μέσω της εργασίας, Λουξεμβούργο

Το Défi-Job είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που στοχεύει στη διευκόλυνση της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων της φυλακής Givenich (ανοιχτή φυλακή) μέσω της εργασίας. Προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης τόσο στην επίσημη αγορά εργασίας, όσο και σε προστατευμένο εργαστήριο, ανάλογα με το πόσο έτοιμος είναι ο κρατούμενος να αναλάβει την απασχόληση. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από τα εθνικά υπουργεία Εργασίας και Δικαιοσύνης.

Το έργο των κρατουμένων περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την παραγωγή σειράς ειδών, συμπεριλαμβανομένων των επίπλων και των κατόχων εγγράφων, τα οποία πωλούνται σε μικρό αριθμό καταστημάτων λιανικής πώλησης. Μέσα από τη δουλειά τους, οι συμμετέχοντες υποστηρίζονται για να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες που χρειάζονται για να αναλάβουν επίσημη απασχόληση κατά την απελευθέρωση από τη φυλακή, συμπεριλαμβανομένων των κινήτρων (π.χ. να φτάσουν εγκαίρως κάθε πρωί) καθώς και τις γενικές δεξιότητες που απαιτούνται από τους εργοδότες, και την επικοινωνία.

Οι κρατούμενοι πρέπει να υποβάλουν αίτηση για εργασία στο Défi-Job και πρέπει να πληρούν ορισμένα κριτήρια προκειμένου να αποκτήσουν μια θέση στο πρόγραμμα. Αυτά τα κριτήρια βασίζονται στα εξής: «ετοιμότητα» - δηλαδή στάση και κίνητρο για εργασία και μελλοντική κοινωνική ένταξη. τη συμπεριφορά και τις εργασιακές σχέσεις με τις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες · στάση απέναντι στην τοξικομανία · και διοικητική νομική κατάσταση (δελτίο ταυτότητας, άδεια εργασίας, επίσημη διεύθυνση κλπ.).

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες στο σχεδιασμό του έργου, οι οποίοι συμβάλλουν στην αύξηση της αυτοεκτίμησης των συμμετεχόντων, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός αισθήματος επανένταξης στην κοινότητα:

- Λαμβάνεται σύμβαση εργασίας.
- Πληρώνονται το αντίστοιχο του κατώτατου μισθού (το οποίο είναι πολύ υψηλότερο από το μισθό που καταβάλλεται για τις φυλακές).

- Δικαιούνται να καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.
- Χορηγούνται δύο επιπλέον ημέρες ανά μήνα αντί να δοθούν διακοπές. Το 2011 συμμετείχαν 23 κρατούμενοι στο πρόγραμμα Défi-Job, από τους οποίους 12 πήγαν στην επίσημη απασχόληση όταν εγκατέλειψαν τις φυλακές, 7 συνέχισαν να εργάζονται στο εργαστήριο DefiJob ενώ τελούσαν ποινή φυλάκισης και 4 ήταν άνεργοι.

Παρόλο που η εργασία στη φυλακή έχει τη δυνατότητα να επιτρέψει στους κρατούμενους να βελτιώσουν την απασχολησιμότητάς τους, είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ των «εργασιών φυλακών» (οικιακές εργασίες που κρατούν τις φυλακές σε λειτουργία, όπως η προετοιμασία των γευμάτων στην κουζίνα ή ο καθαρισμός της φυλακής), δηλαδή το βιομηχανικό έργο που λαμβάνει χώρα στα εργαστήρια φυλακών.

Είναι επίσης σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι τα στοιχεία δείχνουν ότι τα σχετικά επίπεδα αμοιβής των φυλακών, αφενός, και των αποζημιώσεων που καταβάλλονται στους κρατούμενους που συμμετέχουν στη μάθηση, από την άλλη, έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις αποφάσεις των κρατουμένων. Αν και η αμοιβή για συμμετοχή σε εργασία ή εκπαίδευση / κατάρτιση μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο για συμμετοχή και εμπίπτει στην αρχή της «κανονικοποίησης», η υψηλότερη αμοιβή για εργασία στη φυλακή μπορεί να αποθαρρύνει τη συμμετοχή σε ευκαιρίες εκπαίδευσης μικρότερης αμοιβής. Στο Βέλγιο (Βαλλονία), για παράδειγμα, όταν υπάρχουν διαθέσιμες ευκαιρίες κατάρτισης και εργασίας, υπάρχει έντονη προτίμηση μεταξύ των κρατουμένων για εργασία, καθώς το εισόδημα από τη φυλακή είναι πιο ελκυστικό από τα επιδόματα που καταβάλλονται για να ενθαρρυνθούν οι σπουδαστές να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Στο Ηνωμένο Βασίλειο οι κρατούμενοι ανταμείβονται επίσης για την παρακολούθηση εκπαιδευτικών μαθημάτων. Ωστόσο, το ποσό που καταβάλλεται είναι χαμηλότερο από το ποσό που εισπράττουν όσοι αναλαμβάνουν τη φυλακή.

Ωστόσο, συχνά οι εργασίες στη φυλακή είναι χαμηλής ειδίκευσης, περιορίζονται σε χειρωνακτικές και επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες και δεν παρέχουν στους συμμετέχοντες δεξιότητες - ή προσόντα - που μπορούν να τους βοηθήσουν να αποκτήσουν εργασία όταν αποφυλακιστούν. Για παράδειγμα, σε μια βρετανική έρευνα για γυναίκες κρατούμενες, παρόλο που περίπου οι μισοί από όσους είχαν δουλειά στη φυλακή δήλωσαν ότι το έργο τους είχε βοηθήσει να αναπτύξουν νέες δεξιότητες, μόνο τρεις στις δέκα πίστευαν ότι το έργο τους στη φυλακή θα τους βοηθούσε να βρουν δουλειά κατά την απελευθέρωση. Οι λόγοι για τους οποίους θεωρούσαν ότι το έργο της φυλακής δεν θα τους βοηθούσε στην απελευθέρωση ήταν είτε ότι δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον για αυτό το είδος εργασίας είτε ότι πίστευαν ότι το έργο ήταν απαξιωτικό.

Εάν η εργασία των φυλακών είναι πολύτιμη για τους εμπλεκόμενους κρατούμενους, είναι σημαντική η έντονη συμμετοχή των εργοδοτών και των εκπαιδευτικών οργανισμών. Για παράδειγμα, η Timpson, μια λιανική εταιρεία στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει δημιουργήσει ειδικά εκπαιδευτικά εργαστήρια για κρατούμενους. Το πρόγραμμα παρέχει εκπαίδευση σε κρατούμενους που έχουν τεθεί σε προσωρινή άδεια και επιδιώκει ενεργά την πρόσληψη πρώην κρατουμένων. Παρομοίως, όπου παρέχεται επαγγελματική κατάρτιση, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι είναι ενημερωμένο και παρέχει στους εκπαιδευόμενους που διαθέτουν τις δεξιότητες που είναι διαθέσιμες στην αγορά εργασίας. Η συνεργασία με τις υπηρεσίες απασχόλησης, ιδίως στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης, θα πρέπει να συμβάλλει στην

εξασφάλιση ότι η παρεχόμενη κατάρτιση θα προετοιμάσει τα άτομα για την αγορά εργασίας. Εκτός από συγκεκριμένες επαγγελματικές δεξιότητες, οι γενικές δεξιότητες που απαιτούνται από τους εργοδότες, όπως τα κίνητρα, η αξιοπιστία και οι δεξιότητες ομαδικής εργασίας είναι επίσης σημαντικές.

Οι κρατούμενοι στην Αυστρία υποχρεώνονται να εργάζονται. Συνεπώς, τα ιδρύματα σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Αυστρία περιλαμβάνουν εργαστήρια και εγκαταστάσεις με 50 διαφορετικά υποκαταστήματα, που εκτελούν εντολές από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Όταν εργάζονται, οι κρατούμενοι λαμβάνουν μισθό. Περίπου το 75% αυτών των μισθών παρακρατείται από το ίδρυμα ως συνεισφορά στο κόστος φυλάκισης. Το υπόλοιπο 25% είναι χωρισμένο. το ήμισυ εξοικονομείται ως μελλοντικό χρηματικό ποσό για να βοηθήσει τους κρατούμενους να ξεκινήσουν τη ζωή τους μετά την απελευθέρωση, ενώ το άλλο μισό είναι στη διάθεσή τους για να κάνουν αγορές κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στη φυλακή. Εάν τα εκπαιδευτικά μέτρα που προσφέρονται υπόκεινται σε τέλη, οι κρατούμενοι πρέπει επίσης να πληρώσουν για αυτά τα προγράμματα.

Εκτός από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που επιδιώκουν να βελτιώσουν τις δεξιότητες που σχετίζονται με την εργασία, θεωρούνται επίσης ότι αντικρούουν την υποτροπή εκείνων που αντιμετωπίζουν προβλήματα που επηρεάζουν την απασχολησιμότητα, όπως η κατάχρηση ουσιών. Για ορισμένους κρατούμενους, τα θέματα δεξιοτήτων ενδέχεται να μην είναι η πιο άμεση προτεραιότητα και η διορθωτική εκπαίδευση μπορεί να είναι ενδεδειγμένη για την προετοιμασία τους για περαιτέρω (επαγγελματική) εκπαίδευση και κατάρτιση. Παρόλα αυτά, η έμφαση στη διορθωτική εκπαίδευση μπορεί να γίνει με το κόστος άλλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και στη συνέχεια να έχει αρνητικές συνέπειες, οι οποίες πρέπει να αποφευχθούν. Πολλές χώρες έχουν λάβει μέτρα για να βοηθήσουν στη βελτίωση της απασχολησιμότητας των κρατουμένων κατά την αποφυλάκιση τους, μέσω προ-αποφυλάκισης προγραμμάτων για την προώθηση της απασχολησιμότητας ή των ευκαιριών επαγγελματικής εμπειρίας των κρατουμένων. Επίσης τα προγράμματα απελευθέρωσης μερικών ημερών μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο «εξομάλυνσης», παρέχοντας αυξημένες ευκαιρίες για επαφή με την κοινωνία. Από την άποψη αυτή, οι Langelid et al προτείνουν να υπάρξει αυξημένη επαφή μεταξύ φυλακών και κοινωνίας, για παράδειγμα μέσω της συχνότερης τοποθέτησης κρατουμένων σε ανοικτά ιδρύματα, επιτρέποντας μεγαλύτερη απελευθέρωση της ημέρας για την εκπαίδευση και την εργασία, που θα οδηγούσε σε αυτόματη καλύτερη αξιοποίηση των παραδοσιακών κοινωνικών υπηρεσιών. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ανοιχτά ιδρύματα είναι κατάλληλα μόνο για ορισμένους τύπους κρατουμένων.

Το πρόγραμμα εντατικής κατάρτισης που παρέχεται στη φυλακή Vienna-Simmering και σε άλλα τρία ιδρύματα στην Αυστρία παρέχει στους κρατούμενους την ευκαιρία να ακολουθήσουν μια πλήρως αναγνωρισμένη πορεία επαγγελματικής κατάρτισης σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (12 μήνες). Το μειωμένο χρονοδιάγραμμα τέθηκε σε εφαρμογή για να δοθεί η δυνατότητα συμμετοχής όσο το δυνατόν περισσότερων κρατουμένων - ειδικά σε εκείνους που υπηρετούν μια σχετικά σύντομη ποινή και σύντομα θα είναι και πάλι διαθέσιμοι για την εξωτερική αγορά εργασίας. Μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης, οι κρατούμενοι αποκτούν αναγνωρισμένο πιστοποιητικό «ειδικευμένου εργαζόμενου» από τον αρμόδιο φορέα (το

Επιμελητήριο Βιοτεχνίας). Είναι το ίδιο πιστοποιητικό με εκείνο που απέκτησαν οι ασκούμενοι από μια κανονική πορεία κατάρτισης και ως εκ τούτου ενισχύει την απασχολησιμότητά τους στην αποφυλάκιση και τις πιθανότητές τους να επιτύχουν πλήρη κοινωνική αποκατάσταση.

Στην Ελλάδα, η γυναικεία φυλακή της Θήβα προωθεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για να βοηθήσει τους κρατούμενους να λάβουν επαγγελματική και να βρουν απασχόληση. Μέσω μιας προσέγγισης συνεργασίας μεταξύ της φυλακής, ενός ιδρύματος επαγγελματικής κατάρτισης και των ΜΚΟ, οι κρατούμενοι συμμετέχουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση στον κλάδο της εστίασης και έχουν επίσης πρόσβαση σε υποστήριξη που τους επιτρέπει να αντιμετωπίσουν μια σειρά προσωπικών και κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν πριν και μετά την αποφυλάκιση.

-Norwegian Ministry of Education and Research, *Short Version of Report no. 27 to the Storting*[the Norwegian Storting] (2004-2005) *Education and Training in the Correctional Services "Another Spring*. Internet:

[http://www.epea.org/images/pdf/AnotherSpring\(Norway\).pdf](http://www.epea.org/images/pdf/AnotherSpring(Norway).pdf)

-<http://www.evangelisches-johannesstift.de/die-wille/bildung/projekte/eco-pc>

-McEvoy, Kieran, *Enhancing Employability in Prison and Beyond: A Literature Review*, Queen's University Belfast for NIACRO 2008. Internet: http://www.niacro.co.uk/filestore/documents/publications/Sept_08_49699_EmplyRep.pdf

-Best, P, *Keeping prisoners active in an increasingly difficult economic environment* (From the 12th Conference of Directors of Prison Administration Proceedings). European Committee on Crime Problems, Strasbourg, 1997

-Schoenaers, Prof F. (promoteur), D. Delvaux, C. Dubois, S. Meherbi (chercheurs), *Recommandations pour une amélioration de l'enseignement et de la formation en prison en Communauté française* (Belgium). Internet: [http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-](http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05%29_Pictures,_documents_and_external_sites/09%29_Publications/PUB2009_1963_RecommandationsPrisons.pdf)

[FRB/05%29_Pictures,_documents_and_external_sites/09%29_Publications/PUB2009_1963_RecommandationsPrisons.pdf](http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05%29_Pictures,_documents_and_external_sites/09%29_Publications/PUB2009_1963_RecommandationsPrisons.pdf)

-Hamlyn, B., and Lewis, D.. (2000), *Women Prisoners; a survey of their work and training experiences in custody and on release*. UK Home

Office. Internet: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors208.pdf>

-<http://www.justice.gov.uk/news/features/features-180111a> -Langelid, T., Mäki, M., Raundrup, K., Svensson, S.

(Eds.) (2009) *Nordic Prison Education, A Lifelong Learning Perspective*. 187 National report for comparative report of Subproject 5 of LLL2010, Educational Disadvantage Centre, St. Patrick's College, Dublin. Rammel, Stephanie and Regina Gottwald: *Social Inclusion in Formal and Non-formal Adult Education*. Findings from Austrian Institutions and Government Representatives. National report for comparative report of Subproject 5 of LLL2010, Educational Disadvantage Centre, St. Patrick's College, Dublin.

-Corrective education focuses on combating offending behaviour and attempts to bring about a change in prisoners' attitudes towards crime -Warner, K. (2005) *Against the Narrowing of Perspectives: How do we see Learning, Prisons and Prisoners?* Internet:

<http://www.pesireland.org/pdfs/Againstthenarrowingofperspectives.pdf> Internet: <http://www.norden.org/is/utgafa/utgefidefni/2009-536>

-Langelid, T., Mäki, M., Raundrup, K., Svensson, S. eds., 2009, *Nordic Prison Education, A Lifelong Learning Perspective*. Internet: <http://www.norden.org/is/utgafa/utgefidefni/2009-536> -Case study: Intensive training for skilled workers (Facharbeiterintensivausbildung), Austria. http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/annex3_en.pdf -(Source: telephone interviews with MsFaragoulitaki, Ministry of Education and Religious Affairs and MrPirounakis, Prison Director of the Female Prison of Thebes, 2 May 2012).

3.3.4 Τέχνες και πολιτιστικές δραστηριότητες

Οι τέχνες και οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχουν βρεθεί ότι είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές στην υποστήριξη της προσωπικής και εκπαιδευτικής ανάπτυξης του κρατούμενου. Υπάρχουν ενδείξεις ότι τα προγράμματα αυτά βελτιώνουν τις προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες, αναπτύσσουν αυτοπεποίθηση και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή σε μελλοντική μάθηση. Επιπλέον, τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά προγράμματα μπορούν να είναι αποτελεσματικά στην υποστήριξη της αποκατάστασης ενός κρατούμενου και μπορούν να βοηθήσουν στην ανασυγκρότηση της σχέσης του με την κοινωνία. Μπορούν να βοηθήσουν στη μείωση των επιζήμιων επιπτώσεων μιας ποινής φυλάκισης, συμβάλλοντας στην «ομαλοποίηση» της ζωής στη φυλακή. Μπορούν επίσης να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές ως ένας τρόπος δέσμευσης κρατούμενων που δεν επηρεάζονται από την εκπαιδευτική διαδικασία μέσω μη παραδοσιακού διδακτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η πρόσβαση σε πολιτιστικές

δραστηριότητες είναι σχετικά καλά ρυθμισμένη και αναγνωρισμένη ως δικαίωμα για κρατούμενους, όπως περιγράφεται στο παρακάτω πλαίσιο.

Πολιτιστικές δραστηριότητες στις φυλακές, Γαλλία.

Το γαλλικό νομοθετικό πλαίσιο (Codedeprocédurepénale) προβλέπει ότι σε κάθε φυλακή πρέπει να υπάρχει διαθέσιμη βιβλιοθήκη για τους κρατούμενους και ότι η υπηρεσία επιδόσεων επανένταξης (SPIP) θα πρέπει να αναπτύξει πολιτιστικές δραστηριότητες. Αυτά περιλαμβάνουν τακτικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και εβδομαδιαίες πολιτιστικές δραστηριότητες για τους κρατούμενους. Η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες θεωρείται όχι μόνο ως ψυχαγωγία στη Γαλλία αλλά και ως ένας σημαντικός τρόπος για τη διευκόλυνση της επανένταξης, μεταξύ άλλων μέσω της έμμεσης επίδρασης που έχουν οι πολιτιστικές δραστηριότητες στις στάσεις, τα κίνητρα και την αυτοεκτίμηση των κρατουμένων.

Έρευνες έδειξαν επίσης ότι τα προγράμματα τέχνης στις φυλακές επιτρέπουν συχνά στους κρατούμενους να παραμένουν καλύτερα συνδεδεμένοι με τις οικογένειές τους ενώ βρίσκονται κρατούμενοι.

Είναι επίσης δυνατή η σύνδεση των προγραμμάτων τέχνης με την επαγγελματική κατάρτιση. Το Ίδρυμα Τεχνών Φυλακών στη Βόρεια Ιρλανδία εκτελεί προγράμματα σε φυλακές στη Βόρεια Ιρλανδία. Ένα από αυτά τα προγράμματα, με τίτλο «PaintMagic», ενεργεί ως σύνδεσμος εργασίας και τέχνης. Η χρήση δημιουργικών τεχνών παρέχει μια πλατφόρμα που συνδέει τις δραστηριότητες των φυλακών με τις δραστηριότητες μετά την αποφυλάκιση. Από το 2005-2007, το πρόγραμμα Grundtvig υποστήριξε PAN - ένα ευρωπαϊκό δίκτυο οργανώσεων που ασχολούνται με την εκπαίδευση των τεχνών φυλακών σε 12 χώρες, οι οποίες εξέτασαν τις επίσημες πολιτικές και την κυβερνητική στήριξη και αναγνώρισαν καλές πρακτικές και κοινές προσεγγίσεις στις διδακτικές τέχνες στις φυλακές.

3.3.5 Μια εξατομικευμένη προσέγγιση στη μάθηση

Για να είναι η φυλακή ένα ουσιαστικό μαθησιακό περιβάλλον, η εκμάθηση και η κατάρτιση που παρέχονται πρέπει να είναι στο επίκεντρο του μαθητή, ολιστική και ευέλικτη και να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες του πληθυσμού των φυλακών πριν και μετά την αποφυλάκιση. Πολλές χώρες στην Ευρώπη αναλαμβάνουν ατομικά σχέδια δράσης για τους κρατούμενους για να τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν ένα προσαρμοσμένο «ταξίδι μάθησης». Για να είναι αποτελεσματικά αυτά τα μεμονωμένα σχέδια δράσης, είναι σημαντικό να βασίζονται σε μια αρχική αξιολόγηση των αναγκών της εκπαίδευσης του κάθε ατόμου και ότι ο συγκεκριμένος κρατούμενος συμμετέχει στο πρόγραμμα και αναγνωρίζει ότι έχει την ευθύνη για τη διαδικασία εκμάθησης και αποκατάστασης που ορίζεται σε αυτό. Άλλα μέσα που διασφαλίζουν ότι η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης μπορεί να προσαρμοστεί στις ανάγκες του ατόμου περιλαμβάνει την παροχή κατάλληλων πληροφοριών, συμβουλών και καθοδήγησης και την εξασφάλιση ότι η εκπαιδευτική προσφορά αντιμετωπίζει τα ειδικά κενά των δεξιοτήτων του ατόμου.

Ένας αριθμός παραδειγμάτων παροχής μοναδικής υποστήριξης για τη μετάβαση από ένα ίδρυμα σε απελευθέρωση μπορεί να βρεθεί σε εθνικό επίπεδο. Στις Κάτω Χώρες, ένα παράδειγμα μιας εξατομικευμένης προσέγγισης όσον αφορά την παροχή καθοδήγησης και κατάρτισης είναι το «Work-Wise», το οποίο συμμετείχε επίσης σε σχέδια EQUAL κατά την περίοδο 2002-2007. Το Work-Wise παρέχει υποστήριξη σε νεαρά άτομα. Το πρόγραμμα διδάσκει στο νέο άτομο να κάνει επιλογές και του προσφέρει υποστήριξη στην εύρεση εργασίας ή στην παρακολούθηση σπουδών. Η αρχική εστίαση είναι στην απόκτηση επαγγελματικών προσόντων (αν είναι

απαραίτητο), στη συνέχεια, στην αναζήτηση ενός πρακτικής άσκησης ή εργασίας. Επιπλέον, όλοι οι συμμετέχοντες λαμβάνουν ένα σχέδιο παρακολούθησης που ενσωματώνει οδηγίες για μετά την αποφυλάκιση τους από το ίδρυμα. Ο «προσωπικός σύμβουλος δρομολόγησης» παρέχει υποστήριξη για να διασφαλιστεί ότι ο νέος μπορεί να έχει πρόσβαση και να συνεχίσει να παρακολουθεί την εκπαίδευση και κατάρτιση τόσο εντός όσο και εκτός της φυλακής. Επιπλέον, η υποστήριξη από την Work-Wise επεκτείνεται και στην κάλυψη κατοικιών, αναψυχής και κοινωνικών δικτύων.

Στην Ελλάδα, η καθοδήγηση και η παροχή συμβουλών είναι γενικά διαθέσιμη στους κρατούμενους που συμμετέχουν σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Οι κρατούμενοι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης εντός και εκτός φυλακής, πληροφορίες σχετικά με τις ευκαιρίες απασχόλησης και επιχειρηματικότητας και έχουν πρόσβαση στην υποστήριξη στην αναζήτηση απασχόλησης, στην προετοιμασία βιογραφικών σημειωμάτων και στην ανάπτυξη τεχνικών συνέντευξης.

Στην Ελλάδα, η μάθηση από συγκρατούμενους και η υποστήριξη από συγκρατούμενους εκδηλώνει μια θετική προδιάθεση στις φυλακές, με τους παλαιότερους κρατούμενους να προσφέρουν βοήθεια στους νεότερους κρατούμενους, που τους μιλούν στην μητρική τους γλώσσα, ή βοηθώντας τους αλλοδαπούς στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Στην Αγγλία, το εκπαιδευτικό έργο του StGilesTrust'sPeerAdvice εκπαιδεύει τους κρατούμενους να επιτύχουν αναγνωρισμένες πληροφορίες, συμβουλές και προσόντα καθοδήγησης. Αυτοί οι σύμβουλοι αλληλεγγύης υποστηρίζουν με συντροφικότητα τους κρατούμενους παρέχοντας καθοδήγηση σε θέματα όπως η στέγαση, η απασχόληση και οι ευκαιρίες κατάρτισης.

Η χρήση διαδοχικών μαθημάτων που βασίζονται σε διδακτικές ενότητες αποτελεί ευκαιρία για να εξασφαλιστεί ότι η διάρκεια της ποινής του κρατουμένου ή η μεταφορά σε άλλη φυλακή μεσαίας τάξεως, τα οποία αποτελούν σημαντικά εμπόδια στη συμμετοχή στην εκπαίδευση, δεν τον εμποδίζουν να αναλάβει ή να ολοκληρώσει την εκπαίδευση του.

-SurveyonPrisonEducationandTraininginEurope. http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/survey_en.pdf

-Decisier D. (2006), Les conditions de la réinsertion professionnelle des détenus en France, Journal officiel de la République française, avis et rapports du Conseil économique et social Internet: <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/064000250/0000.pdf>

-Safe Ground (2010) *Annual Report 2009/10* http://www.safeground.org.uk/wp-content/uploads/SafeGround_AnnualReport_2010_FINAL.pdf

-Hughes, J. (2005) *Doing the Arts Justice - A Review of Research Literature, Practice and Theory*, The Unit for the Arts and Offenders Centre for Applied Theatre Research, Internet: http://www.artscouncil.org.uk/publication_archive/doing-the-arts-justice-a-review-of-research-literature-practice-and-theory/

-<http://180.nl/producten-en-diensten/work-wise>

-<http://www.stgilestrust.org.uk/s/what-we-do/p489/prison-based%20services.html>

3.3.6 Ηλεκτρονική μάθηση και εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Η χρήση νέων τεχνολογιών για την εισαγωγή της «ηλεκτρονικής μάθησης» είναι ένας τρόπος για να εξασφαλιστεί ότι οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να αναλάβουν μια πιο προσαρμοσμένη πορεία μάθησης ή / και να αποκτήσουν πρόσβαση σε εξατομικευμένη μαθησιακή υποστήριξη, μεταξύ άλλων ωφελειών. Η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να είναι μια αποτελεσματική λύση για την παροχή της μάθησης, καθώς μπορεί να είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν οι ποικίλες ανάγκες όλων των κρατουμένων. Οι ΤΠΕ είναι επίσης σημαντικές για να διασφαλιστεί ότι οι βιβλιοθήκες των φυλακών μπορούν να παραμείνουν σχετικές και να παρέχουν πρόσβαση σε ενημερωμένα υλικά. Μπορεί επίσης να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του προβλήματος της

έλλειψης συνέχειας για τους κρατούμενους που μετακινούνται σε άλλο ίδρυμα ή που εκτίουν βραχυπρόθεσμες ποινές.

Όπως έχουν δείξει τα ερευνητικά ευρήματα, οι κρατούμενοι στην Ευρώπη τείνουν να έχουν περιορισμένη πρόσβαση στις ΤΠΕ και στο Διαδίκτυο, η οποία συχνά σχετίζεται με ανησυχίες σχετικά με τους συναφείς κινδύνους για την ασφάλεια και με την αντίληψη ότι η πρόσβαση στην τεχνολογία είναι μια «πολυτέλεια» που δεν συσχετίζεται με καθεστώς κρατουμένων. Αντίθετα, οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην πλειονότητα των χωρών, αν και συχνά υποχρεούνται να πληρώσουν μέρος ή το σύνολο των συναφών δαπανών.

Η ασφάλεια πρέπει να αποτελέσει βασικό παράγοντα σε κάθε πρωτοβουλία για την εισαγωγή ευκαιριών ηλεκτρονικής μάθησης στις φυλακές, χωρίς αυτό να αποκλείει την ύπαρξη σειράς πρωτοβουλιών όπου χρησιμοποιείται η χρήση τεχνολογιών και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στη Σουηδία, για παράδειγμα, Όλες οι επίσημες γενικές εκπαιδεύσεις στις σουηδικές φυλακές παρέχονται μέσω του μοντέλου «Κέντρο Εκμάθησης». Υπάρχει ένα κέντρο εκμάθησης σε κάθε φυλακή της Σουηδίας, το καθένα με έναν ή περισσότερους εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, μια μηχανογραφημένη πλατφόρμα που ονομάζεται «NetCenter» χρησιμοποιείται για να παρέχει στους κρατούμενους πρόσβαση σε περισσότερα από 130 θέματα / τομείς μάθησης και στην ικανότητα διδασκαλίας πέρα από ό, τι υπάρχει στη φυλακή όπου βρίσκονται. Οι εγκαταστάσεις του κέντρου εκμάθησης χρησιμοποιούνται επίσης για να επιτρέψουν στους κρατούμενους να συνεχίσουν τις σπουδές τους όσων έχουν μεταφερθεί σε διαφορετική φυλακή ή όσων έχουν αποφυλακιστεί.

Η δομή της προσέγγισης του κέντρου εκμάθησης σημαίνει τώρα ότι οι κρατούμενοι έχουν συνεχή πρόσβαση στο διδακτικό προσωπικό. Η προσέγγιση της απόστασης ή της «ανάμιξης» θεωρείται ότι αυξάνει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την επίτευξη και τη βελτίωση των κινήτρων και των ποσοστών συμμετοχής. Επιπλέον, παρουσιάζει μια πραγματική ευκαιρία για τον κρατούμενο να θεωρείται ως «μαθητευόμενος» παρά ως «κρατούμενος», λόγω της προσέγγισης της εξ αποστάσεως μάθησης.

Άλλο παράδειγμα είναι το VirtualCampus, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το εργαλείο εθελοντικής επανεγκατάστασης στο VirtualCampus (VC) προσφέρει στους εκπαιδευόμενους που έχουν πρόσβαση στη φυλακή την ευκαιρία να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά υλικά και εργαλεία που τους βοηθούν στο ταξίδι τους προς την κοινωνική επανένταξη, συμπεριλαμβανομένης της ασφαλούς πρόσβασης σε ιστότοπους. Θεωρείται ως ένας σύγχρονος τρόπος παροχής υπηρεσιών εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, οι οποίες μπορούν να παρακινήσουν και να προσελκύσουν τους εκπαιδευόμενους (σε αντίθεση με τις πιο παραδοσιακές μεθόδους, δηλαδή «κιμωλία και συζήτηση»). Βοηθά επίσης να συνδεθεί η εργασία που γίνεται υπό κράτηση με την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης και επιτρέπει τη συνέχιση της εκμάθησης μετά την απελευθέρωση του κρατουμένου.

Το VC είναι προσβάσιμο από τους περισσότερους εκπαιδευόμενους, με εξαίρεση ορισμένες ομάδες υψηλού κινδύνου. Κάθε φοιτητής έγκλειστος σύμφωνα με τον εκτιμημένο βαθμό επικινδυνότητας του, λαμβάνει μια μοναδική σύνδεση, η οποία καθορίζει το περιεχόμενο που μπορεί να χρησιμοποιήσει. Ο αριθμός των ιστότοπων στους οποίους είναι δυνατή η πρόσβαση είναι περιορισμένος και όλη η δραστηριότητα παρακολουθείται σε μεγάλο βαθμό.

Το VC παρέχει ένα απρόσκοπτο σύστημα «μέσω της πύλης» για κρατούμενους. Όταν ένας κρατούμενος μεταφέρεται σε μια διαφορετική φυλακή ή αποφυλακίζεται, παίρνει μαζί του το προφίλ και τα μαθήματα, τα οποία σώζονται στο eportfolio τους.

Αυτό σημαίνει ότι οι εκπαιδευόμενοι μπορούν τώρα να συνεχίσουν με τα μαθήματα και να βασιστούν σε προηγούμενα έγγραφα (βιογραφικά σημειώματα και αποστολές κλπ.) Που έχουν ήδη δημιουργηθεί, αντί να ξεκινούν από την αρχή κάθε φορά που μεταφέρονται ή βγαίνουν στην κοινωνία. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν και να λαμβάνουν υποστήριξη από συμβούλους και δασκάλους μέσω της λειτουργίας «ασφαλούς ανταλλαγής μηνυμάτων». Σύμφωνα με την αξιολόγησή του πιλοτικού προγράμματος VC, έχει οφέλη για τους οργανισμούς, το προσωπικό και τους κρατούμενους που εμπλέκονται. Παρέχει οικονομικά πλεονεκτήματα λόγω του εξορθολογισμού της παράδοσης, το προσωπικό είναι ικανό να βελτιώσει τις επιδόσεις και την πρακτική του και με τη σειρά του να αισθάνεται πιο ικανοποιημένος, ενώ οι κρατούμενοι διαπίστωσαν ότι η εργασία για την απόκτηση προσόντων ή η αναζήτηση εργασίας με υπολογιστή και το Διαδίκτυο τους βοήθησαν αισθάνονται «φυσιολογικά», παρά το γεγονός ότι βρίσκονται υπό κράτηση. Το VC δημιουργεί επίσης «ισότιμους όρους ανταγωνισμού» για τους κρατούμενους, επιτρέποντάς τους να υποβάλουν βιογραφικό σημείωμα ή να έχουν πρόσβαση σε κενές θέσεις εργασίας ενώ βρίσκονται στη φυλακή.

Όπου χρησιμοποιείται η ηλεκτρονική μάθηση, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι δεν πρόκειται απλώς για αυτοδιδασκαλία, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην απομόνωση των εκπαιδευομένων. Η μέθοδος δεν πρέπει να θεωρηθεί ως μέσο για τη μείωση του αριθμού των εκπαιδευτικών / εκπαιδευτών που εργάζονται στις φυλακές. Είναι απαραίτητη η υποστήριξη του εκπαιδευτή ή του μέντορα, καθώς η σχέση μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου είναι συχνά απαραίτητη για την αποτελεσματική εκμάθηση, ειδικά στην περίπτωση μαθητών με αρνητικές προηγούμενες εμπειρίες για την εκπαίδευση και κατάρτιση.

Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στο γεγονός ότι ορισμένοι κρατούμενοι δυσκολεύονται να μην έχουν επαφή πρόσωπο με πρόσωπο με τον δάσκαλο που τους έχει διδάξει. Εάν ένας έγκλειστος έχει μεταφερθεί σε άλλη φυλακή, η επικοινωνία με τον δάσκαλο καθίσταται επιτακτικά αναγκαία για αυτόν και πραγματοποιείται μέσω τηλεφώνου και μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με τους εκπαιδευτικούς να διαβιβάζουν γενικά εκπαιδευτικό υλικό στον κρατούμενο πολλές φορές μέσω τηλεφωνικής συζήτησης. Ωστόσο, ορισμένοι κρατούμενοι απογοητεύονται με την πρώτη προσέγγιση στα ΤΠΕ καθώς έχουν περιορισμένες δεξιότητες σε αυτά. Επιπλέον, αν οι κρατούμενοι δεν έχουν άμεση υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς και άμεση πρόσβαση, χάνουν το ενδιαφέρον τους και εγκαταλείπουν το πρόγραμμά τους.

Επομένως, οι μέθοδοι αυτοί διδασκαλίας, μάθησης και κατάρτισης μέσω ΤΠΕ είναι εμφανώς αποδοτικοί εάν υπάρξει ταυτόχρονη επικοινωνία και επαφή πρόσωπο με πρόσωπο μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, τότε η ηλεκτρονική μάθηση μπορεί να προσφέρει μια βιώσιμη εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή προσέγγιση της διδασκαλίας στην τάξη.

-See for example Englebright, L. And Pettit, I, 2009, *E-learning in the secure estate*, National Institute of Adult Continuing Education, Leicester. Internet: <http://shop.niace.org.uk/elearningsecureestate.html>

-Survey on Prison Education and Training in Europe

-O'Brien, R. (2010), *The Learning Prison*, Royal Society for the encouragement of Arts, Manufactures and Commerce Prison Learning Network. Internet: http://www.thersa.org/_data/assets/pdf_file/0006/278925/RSA_The-Learning-Prison-report.pdf

-Turley, C., and Webster, S., 2010, *Implementation and Delivery of the Test Beds VirtualCampus Case Study*, National Centre for Social Research

3.4 Η ιδιαιτερότητα των Νεανικών Κρατουμένων

Οι νέοι στη φυλακή είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι. Οι νεαροί κρατούμενοι έχουν υψηλά ποσοστά υποτροπής. Οι νεαροί κρατούμενοι έχουν συχνά επιπλέον εκπαιδευτικές ανάγκες, απαιτήσεις και δικαιώματα σε σύγκριση με τους ενήλικες. Υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στις εθνικές προσεγγίσεις για τη φυλάκιση των παιδιών και την ηλικία της ποινικής ευθύνης. Εντός της ΕΕ, η ηλικία της ποινικής ευθύνης κυμαίνεται από 8 έτη στη Σκωτία έως 16 έτη στην Πορτογαλία. Ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. η Ιταλία) δεν συμπεριλαμβάνουν ανηλίκους στα στατιστικά στοιχεία των φυλακών τους. Σε άλλες χώρες, η διαχείριση των ανηλίκων υιοθετείται από φορείς που έχουν οριστεί ειδικά και όχι από την εθνική υπηρεσία φυλακών (Συμβούλιο Δικαιοσύνης των Νέων στην Αγγλία και την Ουαλία για παράδειγμα). Αυτό σημαίνει ότι η εκπαίδευση των νέων στη φυλακή είναι κάπως κατακερματισμένη και συχνά δύσκολο να καταγραφεί.

Επομένως, η πρόσβαση στην εκπαίδευση είναι πολύπλοκη για τους ανήλικους. Πολλοί νέοι στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης έχουν ήδη κατακερματιστεί και έχουν διακόψει τη σχολική φοίτηση και δεν προσαρμόζονται καλά ή δεν εγκλιματίζονται ομαλά στην εκπαίδευση των φυλακών. Η πρότερη απουσία τους προ φυλάκισης τους από το σχολείο επιδεινώνει ορισμένους βασικούς παράγοντες στην ικανότητά τους να μάθουν (για παράδειγμα, οι δυσδιάκριτες μαθησιακές δυσκολίες) ή την κατανόησή τους για τις επιλογές απασχόλησης (απουσία από συμβουλές και καθοδήγηση σταδιοδρομίας). Από την άλλη πλευρά, όσοι έχουν επιτύχει να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους πριν από τη φυλακή, αντιμετωπίζουν συχνά δυσκολίες να συνεχίσουν τη μάθηση τους σε υψηλότερο επίπεδο σπουδών. Αυτό αντανακλά όχι μόνο την χαμηλή προηγούμενη εκπαιδευτική αποτυχία πολλών κρατουμένων - εκτιμάται ότι μόνο μεταξύ 3% και 5% των ευρωπαϊών κρατουμένων θα έχουν τα προσόντα τους για την ανάληψη της ανώτατης εκπαίδευσης- αλλά και τα χαμηλότερα επίπεδα υποστήριξης και πρόσβασης που θα είναι διαθέσιμα για τους κρατούμενους μέρος της ανώτερης εκπαίδευσης σε σύγκριση με το πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο λόγω της έμφασης στις περισσότερες χώρες για τη διδασκαλία βασικών δεξιοτήτων στις φυλακές.

Οι φυλακές είναι συχνά ανεπαρκώς εξοπλισμένες για να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα. Τα σύγχρονα μέσα (όπως η διαδικτυακή ή ψηφιακή απεικόνιση ή ηχογράφηση) είναι κυρίως μη διαθέσιμα, απομονώνοντάς τα περισσότερο από τους συνομηλίκους τους. Οι προσεγγίσεις στη μάθηση συχνά επικεντρώνονται σε ένα παραδοσιακό μοντέλο και όχι στην ενσωμάτωση της ανάμικτης ή ενσωματωμένης μάθησης που μπορεί να ταιριάζει καλύτερα στην ηλικία, το στάδιο και τον τρόπο εκμάθησης των νέων. Τα προγράμματα που βασίζονται στην τέχνη έχουν σημειώσει σημαντική επιτυχία στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων εκπαίδευσης και κατάρτισης των νέων στη φυλακή. Ένα παράδειγμα παρέχεται στο παρακάτω πλαίσιο. Εργαστήρια ζωγραφικής για ανήλικους κρατούμενους στη φυλακή Αυλώνα στην Ελλάδα. Το Γυμνάσιο και το Λύκειο στη φυλακή Αυλώνας για ανηλίκους και νεαρούς παραβάτες, σε συνεργασία με την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, ανέλαβαν ένα έργο σχετικό με την τοιχογραφία. Ομάδες εργασίας συγκέντρωσε σπουδαστές πανεπιστημίων και μαθητές γυμνασίου και λυκείου, με αποτέλεσμα τη ζωγραφική των 1.000 τετραγωνικών μέτρων των ναυπηγείων της φυλακής. Συνολικά, συμμετείχαν περίπου 150 άτομα από τη φυλακή και 35 από τη Σχολή Καλών Τεχνών. Η συμμετοχή ήταν ανοιχτή σε όλους τους κρατούμενους και τα θέματα για τους πίνακες ήρθαν ως αποτέλεσμα προτάσεων και ομαδικών συζητήσεων μεταξύ όλων των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια μιας

προπαρασκευαστικής περιόδου πριν από την πραγματική ζωγραφική. Το αποτέλεσμα ήταν μεγαλύτερο από το αναμενόμενο και έφερε μια νέα προοπτική έκφρασης, τέχνης και χρώματος στην καθημερινή ζωή των φυλακών.

-B.S.J. Wartna&L.T.J. Nijssen *WODC studies on recidivism 2006 – 2011* <http://english.wodc.nl/onderzoeksdatabase/1453a-international-comparisons-of-reconviction-rates.aspx> WOD2006-11
- Council of Europe Annual Penal Statistics PC CP (2011) 3
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP\(2011\)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP(2011)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf)
-Callejo, J. and Viedma, D., *Eurodesip: diagnosis of state of Higher Education in Penal Institutions in Europe*. Internet:
http://labspace.open.ac.uk/file.php/3965/EURODESIP_Spain.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Μεθοδολογία Έρευνας και Παρουσίαση Δεδομένων

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα επιχειρηματολογήσουμε για μία αρτιότερη διδακτική οικονομική εκπαίδευση σε μαθητές-των φυλακών σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέξαμε από τις παραπάνω βιβλιογραφικές μελέτες. Επίσης Θα παρουσιάσουμε μία δομημένη συνέντευξη στην οποία απαντούν μέσα από ένα ερωτηματολόγιο οι εκπαιδευτικοί φορείς και οι φορείς κοινωνικής υπηρεσίας και ψυχολογικής μέριμνας των σωφρονιστικών καταστημάτων. Θα επισημάνουμε μέσω των δεδομένων της μεθοδολογίας όπως αυτά προέκυψαν από τα ερωτήματα, την ετερογένεια και την ανάγκη εξατομικευμένης μάθησης στις κοινωνικά ευαίσθητες τάξεις των εγκλείστων μαθητών. Οι περισσότεροι ανήκουν σε ομάδες με σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και άλλοι είναι αλλοδαποί μαθητές στην πλειοψηφία τους. Θα ασχοληθούμε επίσης με τα μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε πως εφαρμόζεται η διδακτική των οικονομικών μαθημάτων σε εξαιρετικά υψηλού βαθμού ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες όπως είναι τα διαπολιτισμικά τμήματα, οι ανήλικοι κρατούμενοι και οι Ρομά. Τέλος, θα δούμε πως Ο Νέος Σωφρονιστικός Νόμος προσπαθεί να διορθώσει ή να βελτιώσει αδυναμίες ενός κοινωνικού συστήματος στα πλαίσια επιτακτικών παγκόσμιων αλλαγών στα καταστήματα κράτησης νέων και επανένταξη τους.

4.1 Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η Προσέγγιση στην αναζήτηση των δεδομένων στηρίχτηκε στην βιβλιογραφική έρευνα και στην πραγματοποίηση συνέντευξης με προετοιμασμένο δομημένο ερωτηματολόγιο που απευθύνθηκε σε εκπαιδευτικούς φορείς των καταστημάτων κράτησης νέων, σε φορείς των κοινωνικών υπηρεσιών και ψυχολογικής μέριμνας.

4.1.1 Συνέντευξη-Ερωτηματολόγιο

Χρησιμοποιώντας, όμως, την συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο, είναι δυνατή η συλλογή των αντιλήψεων και των πραγματικών εμπειριών που κατέχουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Η συνέντευξη είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος συλλογής δεδομένων στις ποιοτικές έρευνες. Στην περίπτωση της συγκεκριμένης έρευνας, το αντικείμενο καταγραφής είναι η διαφορετικότητα του Μαθητικού Πληθυσμού των Φυλακών, η εξαιρετικά εξατομικευμένη εκπαίδευση, η οικονομική διδακτική η οποία στοχεύει στην επανένταξη και απασχολησιμότητα των εγκλείστων.

Σύμφωνα με τους Gall, Gall & Borg (2003), όπως παρατίθενται από τον Turner (2010) η μορφή ποιοτικής συνέντευξης που επιλέχτηκε είναι: η τυποποιημένη συνέντευξη με ανοιχτές ερωτήσεις (standardized open-ended interview). Όλοι οι συμμετέχοντες θα ακούσουν τις ίδιες ερωτήσεις, και επειδή είναι ανοιχτές οι

απαντήσεις, επιτρέπουν στον συμμετέχοντα να εκφράσει τις απόψεις και τις εμπειρίες τους.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι ανοιχτές ερωτήσεις που επιλέχθηκαν βασίστηκαν στα παραπάνω άρθρα και έρευνες και οργανώθηκαν με βάση τη δομή της θεωρίας που υπάρχει στην εργασία. Πιο αναλυτικά:

1. Πιστεύετε ότι η διδασκαλία των Οικονομικών Μαθημάτων θεωρείτε ενδιαφέρουσα από τους μαθητές;
2. Τα Οικονομικά Μαθήματα μπορούν να συμβάλλουν στη διαπολιτισμική προσέγγιση των μαθητών;
3. Πιστεύουν οι μαθητές ότι η διδασκαλία των Οικονομικών θεωρείτε χρήσιμη για τη επαγγελματική τους αποκατάσταση;
4. Τα Οικονομικά μπορούν να βοηθήσουν στην κοινωνικοποίηση και κοινωνική ένταξη τους;
5. Η Διδασκαλία των Οικονομικών μπορεί να περιορίσει την εγκληματικότητα μέσω της συνειδητοποίησης και του οικονομικού κόστους τους εγκλήματος ;
6. Η χρήση Τ.Π.Ε μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των οικονομικών εννοιών;
7. Η βιωματική δραστηριότητα μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων εντός των φυλακών –όπως σύσταση μιας νοητής εταιρείας-σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι μπορεί να βοηθήσει;
8. Πιστεύετε ότι η διαθεματική μάθηση μπορεί να βοηθήσει στην εκμάθηση της Διδασκαλίας των Οικονομικών; Ιδιαίτερα η διδασκαλία της Ιστορίας και τα σημαντικά οικονομικά ιστορικά γεγονότα όπως το οικονομικό κραχ του 1929
9. Η επαφή με οικονομικούς φορείς ,ειδικούς επιστήμονες και κρατικούς οικονομικούς φορείς στην διεξαγωγή σεμιναρίων, διαλέξεων μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη εκμάθηση των οικονομικών, στη διέγερση του επιστημονικού ενδιαφέροντος τους;
10. Πιστεύετε ότι η δραματοποίηση της παραβατικής συμπεριφοράς των κρατουμένων μέσω θεατρικών παραστάσεων μπορεί να βοηθήσει στην συνειδητοποίηση του οικονομικού και κοινωνικού κόστους που προκαλούν?

Tale, William H. (2003). *Reading Aloud to Young Children as a Classroom Instructional Activity: Insights from Research and Practice*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers..

4.2 Βιβλιογραφική Έρευνα

4.2.1 Η Διαφορετικότητα του Μαθητικού Πληθυσμού των Φυλακών

Η Διαφορετικότητα του πληθυσμού των φυλακών αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά μαθησιακά προβλήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι κρατούμενοι είναι μια ετερογενής ομάδα και ως εκ τούτου έχουν διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες όσον αφορά τόσο το περιεχόμενο όσο και τις μεθόδους εκμάθησης. Τα αποτελέσματα των ερευνών έδειξαν ότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες αυτό αναγνωρίζεται μέσω διατάξεων που διασφαλίζουν ότι οι κρατούμενοι είναι σε θέση να αναπτύξουν και να ακολουθήσουν το δικό τους «ταξίδι» μάθησης. Συχνά, αυτό γίνεται μέσω της ανάπτυξης ενός μεμονωμένου σχεδίου δράσης και των αρχικών αξιολογήσεων και των αξιολογήσεων παρακολούθησης.

Οι κρατούμενοι φαίνεται να είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση εάν είναι νέοι, εκτίουν μια μακρά ποινή και παραμένουν σε μεγάλη φυλακή. Αυτό αντανακλά μία σειρά γεγονότων που είναι :

- Για περισσότερους ανήλικους κρατούμενους νέους, η συμμετοχή στην εκπαίδευση είναι υποχρεωτική.
- Το προφίλ ηλικίας του πληθυσμού των φυλακών έχει την τάση να επιβαρύνει περισσότερο τις νεότερες ηλικιακές ομάδες,
- Είναι πιο δύσκολο να ολοκληρώσετε ένας κύκλος εκπαίδευσης, εάν εκτίεται μόνο μια σύντομη ποινή.
- Τα μεγάλα ιδρύματα ενδέχεται να διαθέτουν περισσότερες δυνατότητες όσον αφορά τους πόρους και τις εγκαταστάσεις για την παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών.

-Survey on Prison Education and Training in Europe. http://ec.europa.eu/education/adult/doc/survey/survey_en.pdf

-Other groups with specific needs include those serving shorter sentences or on remand, prisoners serving longer sentences, prisoners with mental health problems or learning disabilities or difficulties.

-More information about the remaining sub-groups can be found in the workshop documentation from the 'Pathways to Inclusion' conference.

-Although the age profile of prisoners varies across European countries, in most the largest numbers of prisoners can be found in the age groups 20-30 and 31-40 years. Council of Europe Annual Penal Statistics (SPACE I), Survey 2009. Internet: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP\(2011\)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/bureau%20documents/PC-CP(2011)3%20E%20-%20SPACE%20I%202009.pdf)

4.2.2 Η Εκπαίδευση των αλλοδαπών κρατουμένων μαθητών σωφρονιστικών καταστημάτων

Η Ελλάδα, όπως και οι άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, μετατράπηκε από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών, σε διάστημα μόλις δεκαπέντε ετών, και, απ' ό,τι διαφαίνεται, ένας μόνιμος προορισμός μετανάστευσης για αρκετούς από αυτούς.

Σύμφωνα με την κατά ηλικιακή σύνθεση ανάλυση αυτού του πληθυσμού, ένας σημαντικός αριθμός ατόμων είναι κάτω των 14 ετών (το 17%), πρόκειται για παιδιά που είτε ήλθαν στη χώρα μαζί με τους γονείς τους είτε γεννήθηκαν εδώ. Τα παιδιά αυτά παρακολουθούν την ελληνική εκπαίδευση. Η παρουσία των αλλοδαπών μαθητών σε όλα τα σχολεία της χώρας είναι πλέον εμφανής.

Η Ελλάδα σε σύντομο χρονικό διάστημα έπρεπε όχι μόνο να αντιμετωπίσει τα ζητήματα που σχετίζονται με την παρουσία των αλλοδαπών αλλά και εκείνα που συνδέονται με τη δεύτερη γενιά καθώς και την εκπαίδευσή της. Η αυξανόμενη

φοίτηση παιδιών μεταναστών στο ελληνικό σχολείο δημιουργεί νέες εκπαιδευτικές πραγματικότητες και θέτει κρίσιμα ζητήματα που αφορούν τόσο στη διαχείριση της ετερότητας όσο και στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για τα παιδιά των μεταναστών. αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και ιδιαίτερα εκείνων που συνδέονται με την εκπαίδευσή τους. Ο τυχόν αποκλεισμός τους από την εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να οδηγήσει στον εργασιακό και γενικότερα στον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν και κατά πόσο το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας εξασφαλίζει ή όχι την ισότητα ευκαιριών για όλους, τόσο ως προς την πρόσβαση όσο και ως προς την έκβαση των σπουδών τους, στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η σχολική μονάδα έχει μια θέση κλειδί για την πραγμάτωση των σκοπών της εκπαίδευσης και επιπλέον, θα μπορούσε να εκληφθεί ως ο χώρος μέσα στον οποίο τα ζητήματα που συνδέονται με το μεταναστευτικό φαινόμενο παράγονται ή αναπαράγονται.

Η σύσταση R (84) 12 του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τους αλλοδαπούς κρατούμενους δηλώνει ότι πρέπει να έχουν την ίδια πρόσβαση με τους εθνικούς κρατούμενους στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Επίσης πρέπει να έχουν πρόσβαση σε μαθήματα που αποσκοπούν στη βελτίωση της εκπαίδευσης και τα επαγγελματικά προσόντα.

Σε ορισμένες χώρες ο πληθυσμός των φυλακών αποτελείται από υψηλό ποσοστό αλλοδαπών κρατουμένων (π.χ. στην Ελβετία το 71,4% του πληθυσμού των φυλακών και στην Ελλάδα το 55,5%). Αυτό δημιουργεί την ανάγκη ύπαρξης εκπαιδευτικών υλικών στη γλώσσα του μαθητευόμενου καθώς και ευκαιρίες για γλωσσική κατάρτιση τόσο για τους παραβάτες όσο και για το προσωπικό των σωφρονιστικών ιδρυμάτων ώστε να μπορούν να επικοινωνούν καλύτερα με τους κρατούμενους της αλλοδαπής εθνικότητας. Εάν υπάρχει πιθανότητα οι αλλοδαποί να επιστρέψουν στη χώρα τους στο τέλος της ποινής τους, τότε μπορεί να υπάρξει απροθυμία να μάθουν την εθνική γλώσσα της χώρας όπου φυλακίζονται, απροθυμία για εκπαίδευση καθώς και απροθυμία να μάθουν για τα δικαιώματά τους και σύνθετα ζητήματα νόμιμης μετανάστευσης στην χώρα που φυλακίζονται και φιλοξενούνται.

Αναμφισβήτητα, είναι δύσκολο να ικανοποιηθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ξένων κρατουμένων σε κάθε φυλακή. Παρ' όλα αυτά, δημιουργικές προσπάθειες και καινοτομίες είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η ύπαρξη κατάλληλης μάθησης και εκπαίδευσης. Η εξ αποστάσεως μάθηση και τα ΤΠΕ θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία πόρων κατάρτισης και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με την οικογένεια και την πατρίδα του κρατουμένων. Επίσης θα χρησιμοποιηθεί για την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πατρίδα τους.

Data on share of foreign population in overall prison population: ICPS World Prison Brief (<http://www.prisonstudies.org/info/worldbrief/>). Data may not all be from the same year.

4.2.2.1 Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής

Τα μεταναστευτικά ρεύματα μεταβάλλουν τα δεδομένα στις χώρες εισόδου, οι οποίες, εκτός των άλλων προκλήσεων, θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και εκείνη της εκπαίδευσης όπως διαμορφώνεται από τη νέα πραγματικότητα, δηλαδή την πολυπολιτισμικότητα του μαθητικού πληθυσμού. Αν και οι πολιτικές που υιοθετούνται από τις διάφορες χώρες διαφέρουν, ανάλογα με την ιστορία τους, σε θέματα μετανάστευσης, τη γενικότερη πολιτική τους καθώς και την εθνική τους ταυτότητα, κοινός άξονας και στόχος φαίνεται να είναι ο συνδυασμός ομαλής ένταξης στο σχολικό σύστημα, και παράλληλα, η διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας,

δηλαδή της επίσημης κυρίαρχης ταυτότητας. Σε επίπεδο κοινωνικής και κατ' επέκταση εκπαιδευτικής πολιτικής, ακολουθήθηκαν πολιτικές οι οποίες θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε πέντε μοντέλα.

1. *Το αφομοιωτικό μοντέλο.* Η προσέγγιση αυτή που κυριάρχησε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60, έχει ως βάση τη θέση ότι, στο σύγχρονο εθνικό κράτος δεν υπάρχουν μειονότητες, και ως εκ τούτου, οι διάφορες εθνικές ή μεταναστευτικές ομάδες θα πρέπει να ενταχθούν στο εθνικό σύνολο, προκειμένου να εξασφαλισθεί η συνοχή του κράτους. Έτσι, το σχολείο είναι μονογλωσσικό και μονοπολιτισμικό και έχει ως στόχο, να βοηθά όλα τα παιδιά να αποκτήσουν επάρκεια στην εθνική γλώσσα και τον πολιτισμό, συνακόλουθα, το πρόγραμμα του προσαρμόζεται με αυτήν τη θέση. Στο πλαίσιο αυτό, η ένταξη παιδιών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, όπως οι αλλοδαποί, αντιμετωπίζεται ως «παιδαγωγικό πρόβλημα», υπό την έννοια ότι οι μαθητές αυτοί πρέπει να ξεπεράσουν την άγνοιά τους στη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Η συμμετοχή των αλλοδαπών μαθητών σε ποσοστό 30% στο μαθητικό πληθυσμό θεωρείται ως μέτρο, που αφενός, δεν δημιουργεί προβλήματα στην πρόοδο όλων των μαθητών και αφετέρου, δεν δημιουργεί εντάσεις στο σχολείο, καθώς δεν προκαλεί αντιδράσεις από τους γονείς των ημεδαπών μαθητών.
2. *Το μοντέλο της ενσωμάτωσης.* Η θεώρηση αυτή αντιλαμβάνεται τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά μιας εθνικής ομάδας ως συστατικό στοιχείο της νέας ταυτότητας και κατά συνέπεια, οι ιδιαιτερότητες των εθνικών ομάδων γίνονται αποδεκτές στο βαθμό, όμως, που δεν εμποδίζουν την ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο και δεν προκαλούν φανερά τις κυρίαρχες πολιτισμικές παραδοχές. Στο χώρο της εκπαίδευσης, με τη θέση αυτή, περιλαμβάνονται ενέργειες για τη διδασκαλία της γλώσσας των μεταναστών καθώς και πιο αναλυτικά προγράμματα σχολικής και κοινωνικής ενίσχυσης των παιδιών τους, προκειμένου να ενσωματωθούν στο σχολείο και την κοινωνία. Ηέμφαση, όπως και στην προηγούμενη θεώρηση, δίνεται στην ενσωμάτωση των παιδιών, με διαφορετική γλωσσική και πολιτισμική προέλευση, στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής, με τρόπο που να διασφαλίζεται η γλωσσική και πολιτισμική ομοιογένεια των κοινωνιών αυτών.
3. *Το πολυπολιτισμικό μοντέλο.* Βασική θεώρηση αυτού του μοντέλου είναι ότι, η κοινωνία δεν είναι πολιτισμικά ομοιογενής, αλλά αποτελείται από διαφορετικές και με ιδιαιτερότητες ομάδες, κατ' επέκταση οι πολιτικές ενθαρρύνουν τη διατήρηση των πολιτισμικών παραδόσεων και ιστορικών στοιχείων των διαφόρων ομάδων και τονίζουν την ενότητα μέσα στη διαφορετικότητα. Αποτέλεσμα αυτών των πολιτικών είναι η εδραίωση μιας κοινωνίας, που είναι μεν πολυπολιτισμική, αλλά η κάθε ομάδα ζει σχετικά απομονωμένη από την άλλη. Μια τέτοια, όμως, πολυπολιτισμική κοινωνία δεν είναι πετυχημένη, εφόσον αναγνωρίζοντας τα διακριτά στοιχεία, εδραιώνει τις διαχωριστικές γραμμές, αναπαράγει τα διαφοροποιητικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά και παραμερίζει το βασικό κοινωνικό και οικονομικό παράγοντα. Στον τομέα της εκπαίδευσης αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της γνώσης από το παιδί του εθνικού πολιτισμού

και της εθνικής του παράδοσης, ως προϋπόθεση της βελτίωσης της σχολικής του επίδοσης, καθώς και της εξάλειψης των διακρίσεων στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Σε αυτό το πλαίσιο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα λαμβάνουν υπόψη τις γλωσσικές και πολιτισμικές δραστηριότητες των παιδιών των μεταναστών και έχουν στόχο την καλλιέργεια σε όλους τους μαθητές του σεβασμού και της ανοχής για άτομα με διαφορετική εθνική, πολιτισμική, φυλετική και θρησκευτική προέλευση. Εφόσον βασική οπτική για τα κοινωνικά φαινόμενα δенаποτελεί μόνο ο κυρίαρχος πολιτισμός, αλλά και κάθε πολιτισμός χωριστά και όλοι μαζί ως σύνολο, τα παιδιά διδάσκονται να σέβονται όλους τους πολιτισμούς.

4. *Το αντιρατσιστικό μοντέλο.* Το μοντέλο αυτό αναπτύχθηκε στα μέσα και το τέλος της δεκαετίας του '80 κυρίως στην Αγγλία και την Αμερική. Εδώ το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους θεσμούς και τις δομές της κοινωνίας και ως βασικοί στόχοι αναφέρονται: α) η εξασφάλιση της ισότητας στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως της εθνικής/φυλετικής τους προέλευσης, κάτι που προϋποθέτει το μετασχηματισμό των δομών και των συστημάτων που ευνοούν την ανισότητα, β) η δικαιοσύνη που το κράτος οφείλει να δείχνει σε όλους και γ) η χειραφέτηση και η απελευθέρωση από ρατσιστικά πρότυπα.
5. *Το διαπολιτισμικό μοντέλο.* Η θεώρηση περί διαπολιτισμικότητας προβλήθηκε ως μία αναγκαιότητα επιβεβλημένη στη σύγχρονη εποχή, τόσο από τις σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμών όσο και από την αμφισβήτηση της ηθικής και δημοκρατικής νομιμοποίησης των αφομοιωτικών προσεγγίσεων. Ειδικότερα για τον τομέα της εκπαίδευσης, θεωρείται ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η παιδαγωγική απάντηση στα προβλήματα που ανακύπτουν σε μια πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία, με βασικές αρχές που είναι: α) εκπαίδευση για συναίσθηση, β) εκπαίδευση για αλληλεγγύη, γ) εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό, δ) εκπαίδευση εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης.
6. *Το προσαρμοστικό μοντέλο.* Με βασική υπόθεση ότι η κοινωνία είναι ομοιογενής και περιλαμβάνει μία μόνο κουλτούρα, το μοντέλο αυτό προϋποθέτει ότι τα παιδιά από εθνοτικές μειονότητες θα μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα και κουλτούρα όσο το δυνατόν γρηγορότερα, κατά συνέπεια, στη διδασκαλία δεν δίνεται καμιά ιδιαίτερη προσοχή στην πολιτισμική προέλευση των παιδιών, αλλά αντίθετα δίνεται έμφαση στην κυρίαρχη κουλτούρα, με απώτερο στόχο «να προσαρμοστούν τα παιδιά».
7. *Το μεταβατικό μοντέλο.* Στην προκειμένη περίπτωση ο στόχος είναι ίδιος με τον προηγούμενο, αλλά ταυτόχρονα, με μέτρα που λαμβάνονται, διευκολύνεται η μετάβαση από την οικογενειακή κουλτούρα στην κυρίαρχη.
8. *Το μοντέλο επαφής.* Το μοντέλο αυτό επικεντρώνεται λιγότερο στην προσαρμογή των εθνικών μειονοτήτων και περισσότερο στην προώθηση της επαφής μεταξύ παιδιών και ανθρώπων που προέρχονται από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα. Στην εκπαίδευση, στόχος είναι τα παιδιά να δέχονται τους άλλους και η διδασκαλία να εμποδίζει τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις.
9. *Το μοντέλο πολιτισμικής μεταβολής.* Δεν είναι επιθυμητή η προσαρμογή των εθνικών μειονοτήτων. Κάθε κουλτούρα διαθέτει τα δικά της επιτεύγματα και σε αυτή τη βάση λαμβάνονται τα χαρακτηριστικά που θα βοηθήσουν περισσότερο

τα παιδιά. Έτσι, αναδύεται ένα νέο πολιτισμικό μείγμα, στο οποίο θα βρεθούν στοιχεία από διάφορες πολιτισμικές προελεύσεις.

4.2.2.2 Η Διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, τα πρώτα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης άρχισαν να εφαρμόζονται στην αρχή της δεκαετίας του '80, ως συνέπεια της αναγνώρισης, κυρίως, των προβλημάτων που προκύπτανε λόγω της ανεπαρκούς γνώσης της γλώσσας των παιδιών των παλιννοστούντων Ελλήνων αλλά και της εισόδου μεγάλου αριθμού Ποντίων. Σε νόμο για τη μετανάστευση (3386/05) και ειδικότερα στο άρθρο 72 ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν στην πρόσβαση των ανηλίκων αλλοδαπών στην εκπαίδευση. Ειδικότερα ορίζεται ότι:

1. Ανήλικοι αλλοδαποί, που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, υπάγονται στην υποχρέωση της ελάχιστης σχολικής φοίτησης, όπως οι ημεδαποί.
2. Οι ανήλικοι αλλοδαποί που φοιτούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης έχουν, χωρίς περιορισμούς, πρόσβαση στις δραστηριότητες της σχολικής ή εκπαιδευτικής κοινότητας.
3. Για την εγγραφή αλλοδαπών ανηλίκων στα δημόσια σχολεία απαιτούνται τα αντίστοιχα με τα προβλεπόμενα για τους ημεδαπούς δικαιολογητικά.
4. Αλλοδαποί που έχουν αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα έχουν πρόσβαση στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, υπό τους αυτούς όρους και προϋποθέσεις όπως οι ημεδαποί.

Στο νόμο, υπάρχει πρόβλεψη και για περιπτώσεις αλλοδαπών που, για κάποιους λόγους, δεν είναι δυνατόν να έχουν δικαιολογητικά, έτσι, τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο, διευκολύνεται η εκπαιδευτική διαδικασία όλων των αλλοδαπών. Προβλέπεται, επίσης, η διαδικασία αναγνώρισης των τίτλων σπουδών που αποκτήθηκαν στη χώρα προέλευσης. Ορίζεται η αρμοδιότητα του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση αυτών των τίτλων, καθώς και τις προϋποθέσεις κατάταξης σε βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ακόμη, με απόφαση του Υπουργού, μπορεί να ρυθμίζονται θέματα προαιρετικής διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και πολιτισμού, εκεί όπου υπάρχει ικανός αριθμός μαθητών που ενδιαφέρονται.

4.2.2.3 Διδακτικές Προσεγγίσεις σε Διαπολιτισμικές τάξεις

Οι διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι διαφορετικές γλωσσικές ικανότητες των

αλλόγλωσσων μαθητών αλλά και τα ποικίλα ψυχολογικά προβλήματα που μπορεί να δημιουργούνται στα παιδιά αυτά από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες διαβίωσης τους και από την ενδεχόμενη αρνητική συμπεριφορά του περιβάλλοντος τους, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τον εκπαιδευτικό (Αγιακλή και Χατζηδάκη 2001). Ένα πρώτο βήμα είναι να δημιουργηθεί στην τάξη ένα ασφαλές μαθησιακό περιβάλλον όπου όλα τα παιδιά εκτός από τις γνωστικές δεξιότητες θα αποκτήσουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, αυτοεκτίμηση και σεβασμό στη διαφορετικότητα. Τι σημαίνει αυτό : ο εκπαιδευτικός φροντίζει να γνωρίσει από κοντά τους αλλόγλωσσους μαθητές και μαθήτριες, να μάθει το ιστορικό του παιδιού (πότε ήρθε στην Ελλάδα, αν πήγε σχολείο στη χώρα του, πού, με ποιους και πόσο συχνά μιλά Ελληνικά κτλ.), τέλος αυτό θα βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να το προσεγγίσει καλύτερα και αποτελεσματικότερα.

4.2.2.4 Στρατηγικές καλλιέργειας φιλικού κλίματος στην διαπολιτισμική τάξη

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν μερικές από τις παρακάτω στρατηγικές για να οικοδομήσουν αποδοχή και σεβασμό για όλα τα παιδιά της τάξης. Μια δραστηριότητα που μπορεί να γίνει στην αρχή της χρονιάς και να βοηθήσει τα παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων να γνωρίσουν την τάξη και η τάξη αυτά, είναι η αυτοπαρουσίαση (η ταυτότητα μου) των παιδιών. Η δραστηριότητα μπορεί να ξεκινήσει με την αυτοπαρουσίαση του εκπαιδευτικού. Τα παιδιά μπορούν να κάνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις στον εκπαιδευτικό ή να ζητήσουν περισσότερες πληροφορίες. Στη συνέχεια, σε ζευγάρια με το παιδί που κάθεται δίπλα τους παρουσιάζει το ένα στο άλλο την ταυτότητά του και έπειτα με το διπλανό ζευγάρι σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων και παρουσιάζουν τους συνεργάτες τους.

Βεβαιώνονται ότι όλοι και όλες μπορούν να παρουσιάσουν τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες τους στην υπόλοιπη τάξη όποτε τους ζητηθεί. Τέτοιου είδους δραστηριότητες βοηθούν ώστε να «σπάσει ο πάγος» μεταξύ των παιδιών, να μοιραστούν γνώσεις, απόψεις ή απορίες για διάφορα θέματα (Χαραλαμπίδης; & Χατζησαββίδης, 1997 Coelho, 1998). Η τάξη και ο διάκοσμος της είναι σημαντικά στοιχεία της σχολικής καθημερινότητας των παιδιών. Ένα περιβάλλον που περιλαμβάνει δουλειές αλλά και στοιχεία που δηλώνουν την παρουσία όλων των παιδιών, μπορεί να δώσει στους μαθητές την αίσθηση της ασφάλειας και της αποδοχής. Γι' αυτό φροντίζουμε να συμπεριλαμβανούμε όλα τα παιδιά στο υλικό που εκθέτουμε ή χρησιμοποιούμε.

Για παράδειγμα:

- Μπορούμε να έχουμε στην τάξη ένα πολιτικό χάρτη όπου θα εντοπιστούν και θα σημειωθούν όλοι οι τόποι προέλευσης των μαθητών. Τα παιδιά μπορούν να φέρουν φωτογραφίες ή/και να γράψουν μικρά κείμενα για τους τόπους τους (Coelho, 1998).
- Να γίνει ένας πίνακας με φωτογραφίες των παιδιών και κάθε παιδί να γράψει από κάτω μία ή δύο προτάσεις για τον εαυτό του. Αν τα αλλόγλωσσα παιδιά δεν ξέρουν ακόμη Ελληνικά, μπορούν να γράψουν στη γλώσσα τους (Coelho, 1998).
- Στη βιβλιοθήκη της τάξης μπορούν να προστεθούν λεξικά των γλωσσών των αλλόγλωσσων παιδιών.

Οι μαθητές σε πολυπολιτισμικές τάξεις χρειάζονται εκπαιδευτικούς με θετική στάση απέναντι στη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα. Αυτό σημαίνει την υιοθέτηση

μιας πολιτισμικής προοπτικής και την καθιέρωση μιας πολιτισμικής συμπεριφοράς στην τάξη. Μερικές από τις τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός είναι:

- Να μάθει μερικές λέξεις ή εκφράσεις στη γλώσσα των παιδιών (Coelho, 1998), να είναι ευέλικτος ως προς το σχηματισμό των ομάδων.
- Να ενθαρρύνει τους αρχάριους να χρησιμοποιούν και τη μητρική τους γλώσσα για να εκφραστούν γραπτά ή προφορικά. (Coelho, 1998),
- Να συμπεριλάβει και τις άλλες γλώσσες στη διδασκαλία. Για παράδειγμα, «πώς αρχίζει και τελειώνει ένα παραμύθι στη γλώσσα σου;

4.2.2.5 Οικονομική Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Διδακτικές Οικονομικές Προσεγγίσεις

Ειδικότερα είναι γνωστό ότι στη σημερινή εποχή, η εργασία αποτελεί βασική προϋπόθεση για την πλήρη κοινωνική συμμετοχή, καθώς αποτελεί τη βάση του κοινωνικού κράτους πρόνοιας. Η ιδιότητα του κάθε πολίτη που ζει σε μια χώρα στηρίζεται στην εργασία καθώς τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και η πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης (Καβουνίδη 1998) εξαρτώνται από την εργασία που κάνει ένα άτομο, αλλοδαπό ή μη. Καθώς λοιπόν ο θεσμός της εκπαίδευσης είναι αυτός που παρέχει τα εφόδια και πιστοποιεί την κατοχή γνώσεων, ο ρόλος της γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός. Επίσης, είναι γενικά αποδεκτό ότι αν θέλουμε να διασφαλίσουμε και να αναπτύξουμε την κοινωνική συνοχή και να προωθήσουμε την πολιτισμική, τεχνολογική και οικονομική της βελτίωση, είναι απαραίτητο να διευρυνθεί ο ρόλος της εκπαίδευσης, ώστε να συμπεριλάβει όλα τα άτομα της κοινωνίας.

Η εργασία με τη σειρά της, δηλαδή το επάγγελμα που ασκεί κανείς, θεωρείται ότι ορίζει σε μεγάλο βαθμό ποια θέση κατέχει το άτομο στην κοινωνική ιεραρχία (Μοσχονάς 1998). Κάθε βαθμίδα λοιπόν της εκπαίδευσης, από την πρωτοβάθμια μέχρι και την τριτοβάθμια, παρέχει και τους ανάλογους τίτλους σπουδών, η διαβάθμιση των οποίων αντιστοιχεί, σε γενικές γραμμές με την διαβάθμιση των επαγγελματιών.

Όταν όμως λείπουν αυτά τα τυπικά προσόντα, τότε γίνεται δύσκολη η πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τους πολίτες μιας χώρας και ακόμα περισσότερο για αλλοδαπούς-μετανάστες πολίτες που βρίσκονται σε μία ξένη χώρα. Αυτό έχει σαν συνέπεια να στρέφονται σε επαγγέλματα που τα χαρακτηρίζει μικρή εξειδίκευση, μεγάλη εργασιακή ανασφάλεια και χαμηλός μισθός (Καράγιωργας, 1999). Στο κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστό ως η «Λευκή Βίβλος», αναφέρεται συγκεκριμένα ότι η αποτυχία στην εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός παράγοντας περιθωριοποίησης, οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού.

Η εκπαίδευση, συνεπώς, αλλά συγκεκριμένα η οικονομική εκπαίδευση και διδακτική είναι ένας θεσμός που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ως προς την κοινωνική συνοχή, αφομοίωση και την εξέλιξη των αλλοδαπών, την ένταξη τους στην κοινωνία ως Οικονομούντα άτομα απόλυτα συνδεδεμένα στον κοινωνικοοικονομικό ιστό. Επίσης κεντρικός είναι ο ρόλος της για τον εφοδιασμό της παραγωγής με τεχνογνωσία και με καταρτισμένη εργατική δύναμη. Για το λόγο αυτό εξάλλου, προωθούνται εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις με κύριο άξονα τις οικονομικές διδαχές που ενθαρρύνουν την κοινωνική κινητικότητα και ως εκ τούτου την ένταξη μεγαλύτερων τμημάτων του πληθυσμού στην παραγωγική δραστηριότητα (Αλεξίου, 1999).

Με την διδασκαλία των οικονομικών καταγράφονται νέες εκπαιδευτικές προοπτικές ενθάρρυνσης της απόκτησης νέων οικονομικών γνώσεων, προσέγγιση σχολείου και

επιχείρησης με ανάπτυξη της μαθητείας σε όλες της τις μορφές, άνοιγμα δηλαδή της εκπαίδευσης στον κόσμο της εργασίας και συμμετοχής της επιχείρησης στην προσπάθεια παροχής επαγγελματικής κατάρτισης. Έτσι αναπτύσσεται όχι μόνο η οικονομία και η απασχόληση, η μείωση της ανεργίας η υποαπασχόληση αλλά και η κοινωνική συνοχή και η ενεργητική συμμετοχή των αλλοδαπών στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Ανατρέπεται ο κοινωνικός αποκλεισμός και η κοινωνική ανισότητα.

Βασικός στρατηγικός στόχος είναι να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

4.2.3 Η Εκπαίδευση Ανηλίκων Εγκλειστών, Τροφίμων στις Φυλακές

Κάθε Κράτος Δικαίου έχει υποχρέωση σύμφωνα με την εσωτερική του νομοθεσία αλλά και τους διεθνείς κανόνες, να προστατεύει το σύνολο των εννόμων αγαθών του κρατούμενου στον οποίο έχει δια νόμου επιβληθεί περιοριστική της ελευθερίας ποινή. Ωστόσο, συχνά στους χώρους εγκλεισμού δε διασφαλίζονται οι αναγκαίοι εκείνοι όροι για την άσκηση, προστασία και προάσπιση του συνόλου σχεδόν των εννόμων αγαθών του έγκλειστου πληθυσμού. Έτσι με το έννομο αγαθό της ελευθερίας καταλύεται μαζί και εκείνο της υγείας, της εργασίας, της επικοινωνίας, της εκπαίδευσης κ.ά.

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, η πλειοψηφία του έγκλειστου πληθυσμού σε παγκόσμια κλίμακα έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Αποδεικνύεται, επίσης, η ύπαρξη ενός αριθμού κρατουμένων με προβλήματα μαθησιακών δυσκολιών, οι οποίες δεν είχαν ποτέ διαγνωστεί κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο. Τέλος κατά την ενήλικη ζωή ένα σημαντικό ποσοστό δεν είχε σταθερή εργασία, αντιμετωπίζοντας σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Η εκπαίδευση στη φυλακή “(Correctional Education)” αποσκοπεί:

- στην επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία,
- στην ελαχιστοποίηση των «Δεινών του εγκλεισμού»,
- στη δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου,
- στην απόκτηση κοινωνικών και στην αναβάθμιση βασικών δεξιοτήτων,
- στην απόκτηση νέων δεξιοτήτων,
- στην εύρεση εργασίας μετά την αποφυλάκιση και
- στη μείωση της εγκληματικότητας.

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για προστασία, προαγωγή και προάσπιση του αγαθού της εκπαίδευσης για τους πολίτες που στερούνται την ελευθερία τους.

4.2.3.1 Οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες της ομάδας κρατουμένων

Η εκπαίδευση των κρατουμένων συναντά εξ ορισμού ιδιαίτερες δυσκολίες καθώς λαμβάνει χώρα σε ένα ίδρυμα ολοκληρωτικού χαρακτήρα (Goffman, 1961). Ο ιδιαίτερος υποπολιτισμός της φυλακής, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, τα υψηλά ποσοστά ψυχικής ασθένειας, το υπέρμετρο άγχος, ο φόβος και η ανασφάλεια, ο νεκρός χρόνος και η αποκοπή από το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ο ιδρυματισμός, η απόσυρση και η αποπροσωποποίηση, δηλαδή τα «δεινά του εγκλεισμού» (Toch, 1975), δυσχεραίνουν εξαιρετικά κάθε προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών κράτησης.

Έτσι ενώ στο γενικό πληθυσμό οι μαθητές έχουν το δικαίωμα της επιλογής, του αυτοκαθορισμού και της αυτοδιάθεσης, στον έγκλειστο πληθυσμό τα ίδια δικαιώματα ακυρώνονται. Ενώ στο γενικό πληθυσμό οι μαθητές έχουν πλήθος εμπειριών από το εκπαιδευτικό σύστημα τις οποίες συχνά χρησιμοποιούν θέτοντας σημαντικούς στόχους, ο έγκλειστος πληθυσμός έχει στην πλειοψηφία του αρνητικές εμπειρίες από το εκπαιδευτικό σύστημα και είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός απέναντι σε κάθε νέα πρόκληση εκπαιδευτικής προσπάθειας (Winters, 1997).

Τέλος, ενώ στο γενικό πληθυσμό οι μαθητές επιδιώκουν μέσω της παιδείας τη βελτίωση των όρων της ζωής τους και την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αντίθετα πρώτιστος στόχος των κρατουμένων είναι η επιβίωση και η αποφυλάκιση. Το αίτημα δηλαδή για επανάκτηση της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας, της ασφάλειας και της κοινωνικής αποδοχής υπερέχει έναντι του αιτήματος για εκπαίδευση (LoPitno, 2006).

Επιπρόσθετα, οι ιδιαίτερες δυσκολίες που ανακύπτουν, επιτείνονται σημαντικά εξαιτίας του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των κρατουμένων. Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία, οι έγκλειστοι παρουσίασαν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο υψηλό ποσοστό σχολικής διαρροής, λόγω της πρώιμης εμπλοκής τους στα γρανάξια του ποινικού μηχανισμού (Harlow, 2003). Αναπόφευκτο αποτέλεσμα είναι η αποτυχία ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Vacca, 2004). Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία το 79 % εγκαταλείπει το σχολείο πρόωρα (Stephens, 1990).

Η πλειοψηφία επίσης των εγκλειστών παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες οι οποίες δεν είχαν διαγνωστεί κατά τη διάρκεια της φοίτησης στο σχολείο (Mears&Aron, 2003). Σημειώνεται δε ότι η αιτιώδης σχέση ανάμεσα στη σχολική αποτυχία, συνέπεια της ύπαρξης μαθησιακών δυσκολιών και της παραβατικότητας έχει πολλαπλά αποδειχθεί (Leone, Christle&Nelson, 2003; Linares-Orama, 2005, Zabel&Nigro, 1999). Το υψηλό επίσης ποσοστό χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών και ασθενών με προβλήματα ψυχικής υγείας επηρεάζει σημαντικά κάθε προσπάθεια εκπαιδευτικής προσπάθειας στη φυλακή. Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι περισσότεροι από τους μισούς κρατούμενους κάνουν χρήση ουσιών ενώ πάνω από το ένα τρίτο υποφέρει από ψυχικές διαταραχές (Blaauw, Ronald, Kerkhof, 2000).

Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση, ενώ συχνά βιώνει συναισθήματα αποτυχίας και ντροπής για την πρόωρη αποχώρηση από την εκπαιδευτική διαδικασία και τις πολλαπλές δυσχέρειες στην εύρεση εργασίας (Winters, 1997).

4.2.3.2 Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στις φυλακές και τα ευεργετήματα της διδακτικής των οικονομικών

Εύλογα προκύπτει το ερώτημα: Τι μπορεί να προσφέρει η εκπαίδευση στην ιδιαίτερη αυτή ομάδα πληθυσμού;

Γιατί είναι αναγκαία η εκπαίδευση και η διδασκαλία των οικονομικών κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού;

Η δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου, η επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία, η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η επαφή και η συνεργασία με εκπαιδευτές που έρχονται στη φυλακή από «έξω» επιδρούν ευεργετικά στην προσωπικότητα του κρατούμενου. Όλα αυτά είναι ορισμένες απαντήσεις στα παραπάνω εύλογα ερωτήματα.

Στο ασφυκτικό πλαίσιο της φυλακής, η εκπαίδευση ανοίγει ένα παράθυρο επικοινωνίας, αποφορτίζοντας τον κρατούμενο από τα δεινά του εγκλεισμού και

λειτουργώντας ως διάυλος προετοιμασίας για κοινωνική ενσωμάτωση. Ο εκπαιδευόμενος για να μάθει, χρειάζεται να αισθανθεί ότι βρίσκεται σε ένα ασφαλές περιβάλλον, να δεσμευτεί και να αισθανθεί ότι η εκπαίδευση γίνεται μια γέφυρα ανάμεσα στο μέσα και το έξω, μία γέφυρα ανάμεσα σε εκείνον και την κοινωνία, αλλά και μία εσωτερική γέφυρα ανάμεσα σε αυτό που αισθάνεται και τον τρόπο που μπορεί να το εκφράσει. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα μεταβατικό χώρο.(University of the State of New York, The State Education Department, Office of Workforce Preparation and Continuing Education, 1995).

Με τη βοήθεια των εργαλείων που του δίνονται μέσα από την εκπαίδευση, ο έγκλειστος μπορεί να δώσει νόημα και περιεχόμενο σ' αυτό που αισθάνεται, που σκέφτεται και να μετατρέψει το χώρο της εκπαίδευσης σε «ψυχικό χώρο».

Ο κρατούμενος, δίνει νόημα σ' αυτό που ζει, στις προσωπικές του εμπειρίες, τις χρησιμοποιεί για να μάθει, πως άλλωστε είναι και το ζητούμενο στην εκπαίδευση ανηλίκων. Ο κρατούμενος μέσα από την εκπαίδευση μπορεί να δημιουργήσει μία νέα πραγματικότητα. Ο κρατούμενος διοχετεύει το άγχος του, την πίεση που αισθάνεται σ' έναν εκπαιδευτικό χώρο και χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που του δίνονται το μετατρέπει, το μετουσιώνει σε γνώση.

Μ' αυτό τον τρόπο μαθαίνει, δημιουργεί επιλογές και μπορεί να τις υποστηρίξει. Μετατρέπει το άγχος, την αγωνία, τα στερεότυπα, το αδιαφοροποίητο, το φόβο, σε σύμβολα, σε νόημα, σε δομή, σε οριοθέτηση, σε ωριμότητα, σε ευθύνη. Έρευνες απέδειξαν ότι η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα αυξάνει σημαντικά την αυτοεκτίμηση και βελτιώνει σε μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές δεξιότητες των κρατουμένων (Parker, 1990). Επίσης, τονίστηκε ότι οι κρατούμενοι αντλούν ιδιαίτερη ικανοποίηση από την εμπλοκή τους σε δημιουργικές δραστηριότητες καθώς συχνά για πρώτη φορά τους δίνεται η δυνατότητα καλλιέργειας και ανάπτυξης των θετικών πλευρών της προσωπικότητας τους (Kett, 1995).

Το σημαντικότερο ωστόσο είναι ότι η εκπαίδευση στη φυλακή συνδέεται άρρηκτα με τη μείωση της υποτροπής και την κοινωνική επανένταξη.

Σημαντική εξάλλου είναι η ενημέρωση των κρατουμένων και για τα επαγγέλματα με μεγαλύτερη ζήτηση, όπως Εργατοτεχνίτες, Προγραμματιστές- Χειριστές Μηχανημάτων, Στελέχη Πωλήσεων ή ειδικότητες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ανήκουν στην κατηγορία Οικονομολόγων και Οικονομικών Επαγγελμάτων, Πληροφορικής, Πωλήσεων, Τεχνικών, κ.ά.(Δημητρούλη Κ., Τικταπανίδου Α., 2004). Στο πλαίσιο της διδακτικής των οικονομικών, λοιπόν μπορούν να τεθούν πολλά θέματα που αφορούν την εργασία όπως τεχνικές εξεύρεσης, ενημέρωση για προγράμματα αποφυλακισμένων, ένταξη τους στην αγορά εργασίας με γνώσεις και επιχειρηματικές δεξιότητες, ώστε στο μέλλον να γίνουν επίδοξοι επαγγελματίες, δημιουργώντας την δική τους επιχείρηση αφήνοντας πίσω παραβατικές συμπεριφορές, μειώνοντας αρνητικά συναισθήματα (πχ αποτυχία ,αασφάλεια, απογοήτευση, εχθρική στάση, επιθετικότητα, περιθωριοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό).

Τέλος θα οδηγήσει στους κρατούμενους στην ενασχόληση τους σε παραγωγικά και μη απαξιωμένα επαγγέλματα, σε μη ανειδίκευτες εργασίες με χαμηλόμισθα και ευκαιριακά οικονομικά δεδομένα και σε διέξοδα εκπαιδευτικής επαγγελματικής οικονομικής κατάρτισης.

4.2.4 Η Εκπαίδευση των μαθητών Ρομά στην Ελληνική Πραγματικότητα

Τα στερεότυπα που ερμηνεύουν τους λόγους της μη παρακολούθησης των παιδιών ρομά δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Τα παιδιά Ρομά ανταποκρίνονται καλά όταν η εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνει υπ' όψη τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών (το γεγονός δηλαδή ότι μετακινούνται, ότι δεν έχουν μητρική γλώσσα την ελληνική κλπ.). Αυτό όμως δεν συμβαίνει τις περισσότερες φορές. Τα παιδιά Ρομά αντιμετωπίζονται από μαθητές και δασκάλους ως ενοχλητικοί παρίες που καθυστερούν την υλοποίηση του προγράμματος και υποβαθμίζουν την εικόνα του σχολείου.

Η εκπαίδευση της νέας γενιάς Ρομά (αλλά και των αναλφάβητων όλων των ηλικιών που το επιθυμούν) πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερος γιατί είναι το κλειδί που θα ανοίξει τις πόρτες της κοινωνίας και της οικονομίας στην περιθωριοποιημένη αυτή ομάδα.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Η Πολιτεία πρέπει να καταβάλει ειδική προσπάθεια για την αλλαγή νοοτροπίας των Τσιγγάνων γονέων όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των παιδιών τους σε διάφορες παραλλαγές επαιτικές δραστηριότητας, με την προβολή της αιτιολογίας ότι και οι ίδιοι και οι γονείς τους έτσι ανατράφηκαν.
2. Να τερματιστεί η παιδική εργασία.
3. Να δημιουργηθούν παιδικοί σταθμοί που θα προετοιμάζουν το έδαφος για την ένταξη των παιδιών των Τσιγγάνων στο εκπαιδευτικό σύστημα. Να γίνουν όπου χρειάζονται τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας και όχι ειδικές τάξεις για Ρομά που θα εντείνουν την περιθωριοποίηση.
4. Να λειτουργήσουν σχολεία δεύτερης ευκαιρίας για τους μεγαλύτερους, γονείς κλπ.
5. Να συμμετέχουν οι εκπρόσωποι των Τσιγγάνων στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που τους αφορούν. Να εκπαιδευτούν Τσιγγάνοι δάσκαλοι και κοινωνικοί λειτουργοί ώστε να λειτουργήσουν μεσολαβητικά και διευκολυντικά μεταξύ Τσιγγάνων και σχολείων.
6. Να ληφθεί κάθε μέτρο ώστε να τερματιστεί ο ρατσισμός (γονέων, παιδιών, δασκάλων κλπ.) στα σχολεία ώστε να μπορέσουν τα παιδιά των Τσιγγάνων να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία του σχολείου και να αποδώσουν.

Καθώς το σχολείο δε λαμβάνει υπόψη του τις οικονομικές δραστηριότητες των τσιγγάνων γονιών, δεν προσφέρει άμεση προετοιμασία για τη μελλοντική δουλειά των τσιγγανοπαιδών. Το σχολείο με τη σημερινή του μορφή αρνείται και απορρίπτει τους ρομά. Αρνείται και απορρίπτει την εμφάνισή του, τη μητρική του γλώσσα, την κουλτούρα του, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες του. Συχνά οι ρομά παραπονούνται για την έλλειψη σεβασμού της κουλτούρας τους από το επίσημο σχολικό σύστημα. Το σχολείο ως θεσμός είναι ένα βασικό πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ της τσιγγάνικης και της μη τσιγγάνικης κοινωνίας.

Τα πρότυπα που αναπαράγει το σχολείο είναι αυτά της μη τσιγγάνικης κοινωνίας, γεγονός που σημαίνει ότι το παιδί ρομά αν συμμορφωθεί με τα πρότυπα του σχολείου χάνει την ταυτότητα του. Η τσιγγάνικη σκέψη διαμορφώνεται με βάση την εμπειρία, την κοινωνική συμπεριφορά και τα πιστεύω, όπως αυτά μεταδίδονται

προφορικά και βιώνονται. Καθώς το σχολείο προσπαθεί να μειώσει την απόκλιση τους το παιδί αισθάνεται πιεσμένο, αμήχανο και μπερδεμένο. Η ισορροπία είναι το ζητούμενο και αμφισβητείται από πολλούς αν μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο του σχολείου. Το πρόβλημα δε θα λυθεί μόνο με εισαγωγή θεματικών ενοτήτων στο σχολείο, αλλά χρειάζεται μελέτη και ανανέωση και των μεθόδων διδασκαλίας. Κάτω από τις παρούσες συνθήκες οι τσιγγάνοι ως ομάδα είναι εκτός του σχολείου, ακόμα και όταν «είναι εντός των τειχών» του.

Για τους τσιγγάνους η γνώση έρχεται μέσα από την πράξη. Η πρακτική αριθμητική και τα πρακτικά οικονομικά που γνωρίζουν πολλές φορές αφήνουν άφωνους πολλούς οικονομολόγους γιατί βασίζονται σε μία ενεργητική οικονομική διδασκαλία και γνώση που προετοιμάζει για το μέλλον.

Έτσι το παιδαγωγικό περιεχόμενο του σχολείου και της τσιγγάνικης κοινότητας είναι ανόμοιο, καθώς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τσιγγάνοι προκύπτουν στην καθημερινή τους ζωή και είναι κύρια συνδεδεμένα με την προσωπική αλληλεπίδραση. Οι αφηρημένες γενικεύσεις και οι επιπλέον οικονομικές ορολογίες είναι άγνωστες και άχρηστες.

Η σχολική αποτυχία των τσιγγάνων και η απόρριψη του σχολείου από τους ίδιους τους τσιγγάνους είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων. Σημαντικό ρόλο για τους ίδιους παίζουν οι μετακινήσεις τους, η επαγγελματική τους ενασχόληση και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν (Παυλή, Σιδέρη 1990).

Η άρνηση του σχολείου -συνειδητή ή ασυνείδητη- λειτουργεί ενισχυτικά για τη διατήρηση της κουλτούρας τους και της πολιτισμικής τους ταυτότητας και επιτυγχάνει την κοινωνική και ψυχολογική ισορροπία της ομάδας. Η άρνηση επομένως δεν πρέπει να ερμηνευθεί επιφανειακά ως έλλειψη ενδιαφέροντος ή ως αντικοινωνική συμπεριφορά. Οι τσιγγάνοι αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα του σχολείου όσον αφορά τη στοιχειώδη γνώση γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής και μόνον αυτή αποζητούν. Από εκεί και πέρα τα υπόλοιπα θεωρούνται πλεονασμός καθώς με τις στοιχειώδεις γνώσεις γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής ανταποκρίνονται επαρκώς στις καθημερινές τους ανάγκες.

Όταν λοιπόν τα τσιγγανόπαιδα έρχονται στο σχολείο, μπαίνουν στη διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής, μιας δεύτερης γλώσσας, η οποία δεν είναι η μητρική τους και την οποία διδάσκονται από δασκάλους που δε γνωρίζουν την τσιγγάνικη γλώσσα. Καθώς η ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία όλων των άλλων θεματικών αντικειμένων στο σχολείο, τα τσιγγανόπαιδα αντιμετωπίζουν επιπρόσθετες δυσκολίες. Οι δάσκαλοι δε γνωρίζουν τα στοιχεία της δομής της γλώσσας των τσιγγάνων. Έτσι συχνά δεν μπορούν να κατανοήσουν και να εμβαθύνουν στη δομή της σκέψης των τσιγγανοπαιδών μαθητών τους, να καταλάβουν την επίδραση της πρώτης γλώσσας στη δεύτερη και το είδος των λαθών που κάνουν τα παιδιά ως αποτέλεσμα αυτής της επίδρασης. Για το λόγο αυτό ο Liegeois επισημαίνει ότι «οι δάσκαλοι οφείλουν τουλάχιστον να έχουν στοιχειώδεις γνώσεις της δομής της μητρικής γλώσσας των μαθητών τους» (1980).

Είναι μεγάλο το ποσοστό των αναλφάβητων τσιγγάνων, ενώ η φοίτηση στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα είναι άτακτη και συχνά διακόπτεται. Στις αξιολογήσεις των προγραμμάτων «Εκπαίδευση τσιγγανοπαιδών» των Βεργιδη, Σταμέλου (2004) και της ομάδας Synergion (2008), μεταξύ άλλων, συμπερασματικά αναφέρεται ότι δεν ευθύνεται μόνο το εκπαιδευτικό σύστημα για την κατάσταση αυτή, όπως δεν ευθύνονται μόνο οι τσιγγάνοι. Η εκπαίδευση δεν είναι ενταγμένη στη ζωή τους ούτε θεωρείται αυτονόητο και αναπόσπαστο μέρος της εξέλιξης τους, χωρίς όμως να παραγνωρίζουν το γεγονός ότι η εκπαίδευση θα επιδρούσε θετικά στην οικονομική τους δραστηριότητα όσο και στην κοινωνική τους καταξίωση. Η Επιμόρφωση

Εκπαιδευτικών για μαθητές Ρομά θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη των παιδιών ρομά στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα.

4.2.5 Ειδικά Καταστήματα Νέων - Ο Σωφρονιστικός Νόμος

Ειδικότερα για την Ελλάδα, ο Σωφρονιστικός Κώδικας (ΦΕΚ Α' 291/24.12.1999) αποτελεί ένα από τα αρτιότερα και πλέον ριζοσπαστικά και φιλελεύθερα νομοθετικά κείμενα σωφρονιστικής πολιτικής της Ευρώπης, όμως παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ του τί προβλέπεται και του τί εφαρμόζεται στην πράξη. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας του 1999 που ισχύει μέχρι σήμερα με κάποιες τροποποιήσεις, δεν είναι σε θέση πλέον να θεραπεύσει τα κακώς κείμενα, πολύ περισσότερο όταν έχουν διαμορφωθεί νέες συνθήκες, νέα δεδομένα και πολύ ευρύτερη γκάμα πλέγματος προστασίας των δικαιωμάτων. Ο Νέος Σωφρονιστικός Κώδικας, που απαρτίζεται από 88 άρθρα, επιλαμβάνεται και καθορίζει τους κανόνες και τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες οι κρατούμενοι θα ζουν μέσα στις φυλακές.

Άρθρο 33 – Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση

1. Οι δραστηριότητες εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων αποβλέπουν στην απόκτηση ή συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, καθώς και στην επαγγελματική εξειδίκευσή τους.
2. Για τον σκοπό αυτόν λειτουργούν μέσα στο κατάστημα, σε κατάλληλες εγκαταστάσεις, αυτοτελείς σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων τυπικής εκπαίδευσης, καθώς και Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΙΕΚ) και μεταγυμνασιακά ΔΙΕΚ. Αυτές οι μονάδες υπάγονται στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και η λειτουργία τους ρυθμίζεται από τις κείμενες διατάξεις περί δημοσίων σχολείων. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Π.Ε.Θ.), κατόπιν εισήγησης του Συμβούλου – Συντονιστή Εκπαίδευσης που υποβάλλεται μέσω του αρμόδιου Τμήματος Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της ΓΓΔΒΜΝΓ και σύμφωνης γνώμης του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθορίζεται η έναρξη της λειτουργίας των σχολικών μονάδων και των ΔΙΕΚ και οι χώροι λειτουργίας τους. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται η ονομασία της αντίστοιχης σχολικής μονάδας. Το κατάστημα κράτησης οφείλει κατά προτεραιότητα να εξεύρει

τους κατάλληλους χώρους. Το Συμβούλιο του άρθρου 10 του παρόντος οργανώνει, με τη συνεργασία αρμόδιων φορέων, προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μαθητείας, πρακτικής άσκησης ή εξειδίκευσης.

3. Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολικών δομών της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, χωρίς να προκύπτει από το κείμενό τους ότι αποκτήθηκαν σε κατάσταση κράτησης.

4. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει τη δυνατότητα να διατηρεί μητρώο φορέων, συλλόγων, ενώσεων, οργανώσεων και ιδρυμάτων που εισέρχονται στα Καταστήματα Κράτησης έχοντας ως αντικείμενο την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη δημιουργία ομάδων πολιτισμού/τέχνης και αθλητισμού καθώς και την ψυχαγωγία των κρατουμένων.

5. Ειδικά μέτρα λαμβάνονται για την οργάνωση προγραμμάτων που απευθύνονται σε αλλοδαπούς, ιδίως για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, και άτομα με αναπηρίες, ώστε να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη πρόσβασή τους στην εκπαίδευση.

6. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για τους νεαρούς κρατούμενους. Οι ενήλικες οι οποίοι δεν έχουν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ενθαρρύνονται να παρακολουθούν μαθήματα της βαθμίδας αυτής και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης.

7. Όσοι έχουν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε αντίστοιχα τμήματα που λειτουργούν στο κατάστημα ή, εφόσον δε λειτουργούν τέτοια τμήματα, με μεταγωγή σε άλλο κατάστημα ή με εκπαιδευτικές άδειες, σύμφωνα με το άρθρο 56 του παρόντος. Το ίδιο ισχύει και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κρατούμενος ο οποίος επιτυγχάνει στις Πανελλαδικές εξετάσεις δικαιούται να ζητήσει μεταγωγή σε κατάστημα κράτησης της κατηγορίας στην οποία αυτός ανήκει και το οποίο λειτουργεί στην Περιφερειακή Ενότητα όπου εδρεύει το ΑΕΙ ή ΑΤΕΙ στο οποίο έχει εισαχθεί. Αν δεν υπάρχει τέτοιο κατάστημα κράτησης σε αυτήν την περιφερειακή ενότητα ο κρατούμενος δικαιούται να ζητήσει μετεγγραφή σε αντίστοιχο τμήμα ΑΕΙ ή ΑΤΕΙ που εδρεύει σε περιφερειακή ενότητα όπου υπάρχει κατάλληλο κατάστημα κράτησης ή σε όμορη περιφερειακή ενότητα. Οι αριστούχοι διευκολύνονται με κάθε τρόπο να συνεχίσουν τις σπουδές τους με τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών.

8. Κατά τον χρόνο της εκπαίδευσης οι εργασίες που ανατίθενται στον κρατούμενο είναι κατά το δυνατό συναφείς με το αντικείμενο της εκπαίδευσής.9. Η εκπαίδευση των κρατουμένων δεν αναστέλλεται σε περίπτωση μεταγωγής ή επιβολής πειθαρχικής ποινής, εκτός αν άλλως ορίζει με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση το κατά περίπτωση αρμόδιο όργανο. Αν επιβληθεί πειθαρχικός περιορισμός κατά τη διάρκεια των σπουδών συγκεκριμένου κρατουμένου, η έκτιση του μέτρου μπορεί να γίνει τμηματικά και μόνο κατά τη διάρκεια των διακοπών ή αργιών.

10. Οι κρατούμενοι ενθαρρύνονται και διευκολύνονται για να παρακολουθούν προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και φοίτησης σε ανοικτά πανεπιστήμια της ημεδαπής ή της αλλοδαπής και προς τούτο τους παρέχονται οι απαραίτητες διευκολύνσεις. Όπου προβλέπονται σχετικές δαπάνες, οι κρατούμενοι μπορούν να απαλλάσσονται από αυτές κατόπιν ειδικής συμφωνίας του εκπαιδευτικού ιδρύματος με το Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διαφορετικά τις αναλαμβάνει ο κρατούμενος που εκπαιδεύεται ή φοιτά.

11. Οι κρατούμενοι ενθαρρύνονται και διευκολύνονται να συμμετέχουν στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), τα οποία λειτουργούν σε κάθε κατάσταση κράτησης όπου υπάρχει ενδιαφέρον από επαρκή αριθμό κρατουμένων. Το καθεστώς λειτουργίας των ΣΔΕ ρυθμίζεται από τις οικείες διατάξεις. Με τον εσωτερικό κανονισμό του καταστήματος καθορίζονται οι διαδικασίες εφαρμογής των διατάξεων αυτών, καθώς και οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των εκπαιδευτών εκτός αυτών που αφορούν το εκπαιδευτικό έργο τους.12. Οι κρατούμενοι να δύνανται να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στο πλαίσιο της αντισταθμιστικής εκπαίδευσης, εφόσον δεν υπάρχει ή αντίστοιχη βαθμίδα εκπαίδευσης στο κατάστημα κράτησης που διαβιούν

13. Οι κρατούμενοι οι οποίοι συμμετέχουν σε δραστηριότητες και προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης οποιασδήποτε βαθμίδας έχουν την ιδιότητα του μαθητή ή σπουδαστή ή φοιτητή από την εγγραφή τους και μέχρι τη λήψη του τίτλου σπουδών που χορηγείται από τον οικείο φορέα. 14. Οι κρατούμενοι που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες διευκολύνονται στη διάγνωση των αναγκών τους κατά τη φοίτησή τους σε δομή εκπαίδευσης μέσα στη φυλακή ή/και στη συμμετοχή τους στις προαγωγικές ή στις εισαγωγικές εξετάσεις σε Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι., κατόπιν

συνεργασίας του Καταστήματος Κράτησης με τους αρμόδιους φορείς.

15. Επιτρέπεται για συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς λόγους και στο πλαίσιο οργανωμένων δραστηριοτήτων των κρατουμένων η εγκατάσταση συστήματος πρόσβασης στο διαδίκτυο και χρήσης του από αυτούς υπό έλεγχο και επίβλεψη για λόγους ασφαλείας. Οι όροι και οι προϋποθέσεις χρήσης Η/Υ με περιορισμένη και ελεγχόμενη από ειδικευμένο τεχνικό προσωπικό πρόσβαση στο διαδίκτυο στο πλαίσιο οργανωμένων δραστηριοτήτων των κρατουμένων ρυθμίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Το Συμβούλιο καταστήματος κράτησης με τη σύνθεση του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 8 του παρόντος, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου και εγκρίσεως σύμφωνα με τους όρους της υπουργικής απόφασης, προσδιορίζει τις λεπτομέρειες άσκησης του εν λόγω δικαιώματος από συγκεκριμένο κρατούμενο, όπως τόπο, χρόνο και διαδικασία.

4.2.6 Προσδιορισμός, Αιτία και Συνέπειες των Κοινωνικών Προβλημάτων

«...η εργασία της επανεκπαίδευσης που ασκείται από τα ιδρύματα αυτά ενεργοποιεί ένα μηχανισμό με διπλό αποτέλεσμα: ένα θεατό στιγματισμό και μια “αναπηρία” του υποκειμένου το οποίο ενσωματώνει την υποβάθμισή του, την υποτίμησή του. Αυτή η διπλή επίδραση πραγματοποιείται από τη συνδυασμένη δράση από ένα μηχανισμό συγκεκριμένο και θεατό και από τα μέσα συμβολικής πίεσης που ασκούν, στο εξωτερικό επίπεδο η δημόσια ντροπή και, κυρίως, στο εσωτερικό επίπεδο, από την υποτίμηση της εικόνας του εαυτού που συνεπιφέρει η αναγνώριση των παρεκκλίσεων» (Παναγιωτόπουλος, 1999, σελ. 418).

Με τον όρο πρόβλημα νοείται μια κατάσταση η οποία χρήζει αντιμετώπισης και απαιτεί λύση, η δε η λύση της δεν είναι γνωστή, ούτε προφανής.

Κοινωνία είναι ένα σύνολο ανθρώπων που ζει σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, έχει συνέχεια στο χρόνο, έχει οργάνωση και έχει κοινό πολιτισμό. Κάθε κοινότητα έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, που είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των ατόμων που την αποτελούν, καθώς και της επίδρασης του φυσικού περιβάλλοντος. Τα μέλη της κοινότητας έχουν επίγνωση της ιδιαιτερότητας της κοινότητας τους σε σχέση με τις άλλες κοινωνίες. Αν κοιτάξουμε γύρω μας θα διαπιστώσουμε ότι δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι τα ίδια αγαθά, και σε ορισμένους λείπουν ακόμα και τα πιο βασικά αγαθά όπως, η τροφή, η στέγη, τα φάρμακα, η εργασία, οι μαθητές που διακόπτουν την υποχρεωτική εκπαίδευση για να εργασθούν κα (Φίλιας,1983).

Τα προβλήματα αυτά αποτελούν κοινωνικά προβλήματα γιατί:

- Επηρεάζουν αρνητικά ένα σημαντικό τμήμα του κοινωνικού συνόλου, π.χ. οι αυξημένοι δείκτες ανεργίας σημαίνουν ότι μεγάλο ποσοστό του κοινωνικού συνόλου αντιμετωπίζει προβλήματα διαβίωσης ή και επιβίωσης.

- Παραβιάζουν τις αξίες και τα ιδεώδη του κοινωνικού συνόλου, όπως π.χ. η παιδική εργασία, ο αναλφαριθμισμός, παραβιάζουν τις αξίες της ισότητας, της μόρφωσης και της απαγόρευσης της βίας που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες.
- Οφείλονται σε κοινωνικούς και όχι ατομικούς παράγοντες, όπως π.χ. η ανεργία που οφείλεται στην εισαγωγή της τεχνολογίας ή τις αλλαγές στον οικονομικό χαρακτήρα της κοινωνίας.
- Μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη συλλογική δράση ατόμων και ομάδων και με κοινωνικά μέτρα της Πολιτείας.(Καφφές,2008).

Οι συνέπειες των κοινωνικών προβλημάτων αφορούν:

- το άτομο, εφόσον έχουν προσωπικό κόστος που έχει σχέση με την ποιότητα ζωής και την υγεία του.
- την κοινωνία, εφόσον τα κοινωνικά προβλήματα επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική και πολιτική οργάνωση αλλά και ευρύτερα όλη την κοινωνική ζωή.

Τα κοινωνικά προβλήματα δεν αποτελούν φυσικές και αναπόφευκτες καταστάσεις. Όπως κάθε πρόβλημα έχουν συγκεκριμένες αιτίες. Οι βασικές αιτίες των κοινωνικών προβλημάτων είναι:

- Η κοινωνική ανισότητα . Οι άνθρωποι στο πλαίσιο μιας κοινωνίας, αλλά και οι όλες οι κοινωνίες παγκόσμια δεν απολαμβάνουν τα ίδια αγαθά και υπηρεσίες. Οι κοινωνικές ανισότητες που υπάρχουν συνδέονται με τα πιο σημαντικά από τα κοινωνικά προβλήματα, όπως η φτώχεια, η ανεργία, η βία, η μετανάστευση και ο ρατσισμός.
- Η κοινωνική μεταβολή αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των κοινωνιών. Στις σύγχρονες κοινωνίες, οι ταχύτερες κοινωνικές μεταβολές αποτελούν αιτία πολλών κοινωνικών προβλημάτων. Οι τεχνολογικές επαναστάσεις π.χ. οδηγούν πολλούς επαγγελματικούς κλάδους σε προβλήματα ανεργίας και εξαφανίζουν παραδοσιακά επαγγέλματα.
- Οι κοινωνικές αντιλήψεις και νοοτροπίες. Ορισμένα κοινωνικά προβλήματα έχουν τις ρίζες τους στις νοοτροπίες που υπήρχαν παλαιότερα και συνεχίζουν να υπάρχουν στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. Η κακοποίηση των γυναικών και των παιδιών, η εγκατάλειψη του σχολείου ιδιαίτερα από τα κορίτσια, ο ρατσισμός, όλα αυτά τα φαινόμενα συνδέονται με παραδοσιακές αντιλήψεις και προκαταλήψεις που υπάρχουν ακόμα σε πολλές κοινωνίες.(Πιπερόπουλος,1998).

Η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων προϋποθέτει:

- Την προσπάθεια αλλαγών στη νοοτροπία των ατόμων(ατομοκεντρική προσέγγιση). Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται η εκπαίδευση, κατάρτιση και ενημέρωση των ατόμων σε θέματα π.χ. οδικής ασφάλειας, επαγγελματικού προσανατολισμού, θεμάτων υγείας, ώστε τα άτομα να μπορούν να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα, ξεπερνώντας αρνητικές νοοτροπίες.

- Την προσπάθεια αλλαγών στην κοινωνική οργάνωση(κοινωνιοκεντρική προσέγγιση).

Σήμερα, η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων απαιτεί το συνδυασμό και των δύο παραπάνω προσεγγίσεων. Εξάλλου, η μελέτη και ο σχεδιασμός λύσεων στα κοινωνικά προβλήματα πραγματοποιείται με τη συνεργασία επιστημόνων διάφορων κλάδων. ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, αρχιτέκτονες και οικονομολόγοι μελετούν π.χ. τα προβλήματα βίας και κοινωνικού αποκλεισμού στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, η ανεργία, η μετανάστευση κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Συμπεράσματα και Προτάσεις

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διδασκαλία των οικονομικών μαθημάτων γίνεται όλο και πιο επιβεβλημένη. Τα κοινωνικά προβλήματα δεν αποτελούν φυσικές και αναπόφευκτες καταστάσεις. Όπως κάθε πρόβλημα έχουν συγκεκριμένες αιτίες. Οι κοινωνικές ανισότητες, τα στερεότυπα που πλαισιώνονται από άκαμπτες κοινωνικές αντιλήψεις και νοοτροπίες, οι συνεχόμενες κοινωνικές μεταβολές οδηγούν στην ραγδαία αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων. Η συνέχιση της οικονομικής κρίσης οδηγεί επίσης σε κοινωνικά προβλήματα τα οποία ενώ άρχισαν να εμφανίζονται σε μια (γεωγραφική) περιοχή της Ευρώπης, αυτά εξαπλώνονται «σε ρυθμούς μη ελεγχόμενους και επιταχυνόμενους» σε όλη την Ε.Ε. Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων ηλικίας 16-24 δημιουργεί σοβαρά πολιτικά και κοινωνικά επακόλουθα. Η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων στερείται από κοινωνιοκεντρική αντιμετώπιση με οδηγό την εκπαίδευση, ενημέρωση και κατάρτιση. *Η σύγχρονη κοινωνία είναι πλέον πολυπολιτισμική, και η διαμόρφωση ενός νέου ενταξιακού εκπαιδευτικού συστήματος είναι κάτι παραπάνω από απαραίτητο.* (Έκθεση του Κέντρου Οικονομικής Έρευνας της Ευρώπης την οποία κατέθεσε ο πρόεδρος του Μίκαελ Σέντερ, 2015).

Η ενίσχυση του ρόλου της Εκπαίδευσης για τα άτομα αλλά και την κοινωνία, θα οδηγήσει στην περαιτέρω ενίσχυση της οικονομίας, που με τους πόρους της θα χρηματοδοτεί περαιτέρω την Εκπαίδευση, δημιουργώντας έναν ανατροφοδοτούμενο κύκλωμα με αποτέλεσμα την καλύτερη εκπαίδευση για όλους, τη μείωση των οικονομικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων, την μείωση του κόστους του εγκλήματος την πάταξη της σχολικής διαρροής και την περαιτέρω κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας και των υπολοίπων χωρών.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να βελτιωθεί η ελκυστικότητα, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις φυλακές. Αυτές περιλαμβάνουν την αύξηση της συνεργασίας εντός των φυλακών μεταξύ διαφόρων φορέων καθώς και μεταξύ φυλακών και τοπικών κοινοτήτων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση που παρέχονται στις φυλακές υποστηρίζεται και μπορεί να συνεχιστεί μετά την αποφυλάκιση. Οι καινοτόμες μέθοδοι μάθησης, που δίνουν έμφαση στον εκπαιδευόμενο και βασίζονται στις γνώσεις και την εμπειρία τους, είναι απαραίτητες για την προσέλκυση των κρατουμένων στη μάθηση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση των ΤΠΕ και την εξ αποστάσεως μάθηση, η οποία όχι μόνο διευρύνει το πεδίο των ευκαιριών μάθησης αλλά και διασφαλίζει ότι η μάθηση μπορεί να συνεχιστεί ακόμη και σε καταστάσεις όπου ο κρατούμενος αλλάζει φυλακές. Η χρήση καινοτόμων μεθόδων μάθησης απαιτεί ειδικευμένους εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές με ορθές παιδαγωγικές δεξιότητες και καλή κατανόηση των απαιτήσεων και των επιτακτικών αναγκών εξατομικευμένης εκπαίδευσης των εγκλείστων και μη περιορισμών στην παροχή εκπαίδευσης στις φυλακές. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία τόσο της αρχικής όσο και της συνεχόμενης κατάρτισης των εκπαιδευτικών των φυλακών.

Μετά από τις ερευνητικές προσεγγίσεις παρατηρούμε ότι η γενική εκτίμηση των εκπαιδευτικών, όλων των βαθμίδων, είναι ότι πολλά τα από τα παιδιά των μεταναστών που φοιτούν στα σχολεία στο μέλλον, ο αριθμός αυτός, θα γίνει μεγαλύτερος κυρίως όμως η ποσοστιαία συμμετοχή τους στο συνολικό μαθητικό πληθυσμό, θα αυξάνεται, λόγω της υπογεννητικότητας του ελληνικού πληθυσμού.. Ωστόσο, η εκτίμηση για τον υψηλό βαθμό συμμετοχής των αλλοδαπών στο συνολικό μαθητικό πληθυσμό, προσλαμβάνεται διαφορετικά από τους εκπαιδευτικούς ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία διδάσκουν και οπωσδήποτε, ανάλογα με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Οι διδάσκοντες στο Δημοτικό, δίνουν βαρύτητα στις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην κοινωνία υποδοχής. Ιδιαίτερα, ανησυχούν για την αύξηση του ρατσισμού στον ελληνικό πληθυσμό καθώς και για τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση των παιδιών από την ελληνική κοινωνία. Οι καθηγητές του Γυμνασίου αναφέρονται σε ότι οι αλλοδαποί μαθητές φθάνουν σε αυτήν τη βαθμίδα με πολλές ελλείψεις. Οι καθηγητές του Λυκείου, αντιμετωπίζουν την παρουσία των αλλοδαπών στα σχολεία ως μία φυσική εξέλιξη.

. Όμως οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, θεωρούν ότι είναι αναγκαία η παρέμβαση της πολιτείας για την ένταξη των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα, η μέριμνα για την ενσωμάτωση των αλλοδαπών προσλαμβάνεται ως μονόδρομος. Μεταξύ του Γυμνασίου και του Λυκείου πραγματοποιείται διαρροή των μαθητών (χωρίς να σημαίνει ότι δεν εμφανίζεται και μεταξύ των τάξεων του Λυκείου). Όσοι μαθητές έχουν προχωρήσει στο Λύκειο, είναι εκείνοι που έχουν ξεπεράσει τα εμπόδια, γνωρίζουν τη γλώσσα και γενικά είναι πιο ενσωματωμένοι στο εκπαιδευτικό σύστημα. . Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις κατά βάθος τις αρνητικές σχέσεις των Εγκλείστων με το Σχολείο (το μορφωτικό σύστημα της χώρας) και οδηγούν σε σχολική διαρροή ακόμη και των μικρών μαθητών είναι πολλοί. Έλλειψη εκπαίδευσης με έμφαση στις νέες μορφές επιχειρηματικότητας, έλλειψη τεχνογνωσίας, άγνοια των εναλλακτικών μορφών απασχόλησης και οικονομικής δραστηριότητας. Όλα αυτά επιφέρουν φτώχεια, ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης της οικογένειας που αποτελεί στήριξη των κρατουμένων κατά την διάρκεια της φυλάκισης τους και μετά κατά τη απελευθέρωση τους. Ο αναποτελεσματικός αγώνας δρόμου για ανεύρεση εργασίας, η ανεργία, που διαιωνίζεται μαζί με τις ανύπαρκτες οικονομικές γνώσεις, οικιστικά προβλήματα, παιδική εργασία, περιορισμένη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κ.τ.λ. (Ντούσας, 1997). Πάντως, και τούτο δεν χωράει αμφισβήτηση, *μετά τη μορφωτική ανεπάρκεια ακολουθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση με όλα τα επακόλουθα* (Ζάχος, 2007:95-110).

Η ετερότητα των Εκπαιδευόμενων μέσα στην διαφορετικότητα της διαπολιτισμικής Τάξεις που εκπαιδεύονται είναι ένα σημαντικό γεγονός που πυροδοτεί επιπλέον προβλήματα. Σε ένα κατάστημα κράτησης υπάρχουν και κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαφορές ανάμεσα στους νέους, όπως διαφορετική προέλευση, καταγωγή, εθνικότητα, θρήσκευμα, διαφορετικά οικονομικά και κοινωνικά επίπεδα, διαφορετική γλώσσα κ.ά. Τα τελευταία έτη Η πλειοψηφία των νέων μαθητών εγκλείστων αποτελείται από αλλοδαπούς και Ρομά. Όσον αφορά τη σχολική φοίτηση των Τσιγγάνων είναι εξαιρετικά ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως η μετακίνηση, τα οικονομικά προβλήματα που οδηγούν στην παιδική εργασία, η απόσταση από το σχολείο, τα φαινόμενα ρατσισμού στα σχολεία, η έλλειψη κατάλληλης και μόνιμης στέγης κλπ. Είναι δηλαδή γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο αναγκάζονται να επιβιώνουν οι Τσιγγάνοι είναι άκρως ανταγωνιστικός προς το σχολείο γι' αυτό και το 60% περίπου του συνόλου είναι εντελώς αναλφάβητο. Το γεγονός αυτό από μόνο του είναι αρκετό για να διαιωνίσει τον κοινωνικό-οικονομικό

αποκλεισμό των Τσιγγάνων και την ραγδαία άνθηση παραβατικών συμπεριφορών, αυξημένη εγκληματικότητα και στη δημιουργία γκέτο.

Τα εκπαιδευτικά στελέχη πρέπει να έχουν συγκεκριμένη επιστημονική κατάρτιση ώστε να κατανοούν τις ιδιαιτερότητες των εγκλειστών, ώστε να τους βοηθήσουν να βρουν εναλλακτικά πεδία απασχόλησης. Τα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού (αναπροσανατολισμού) οφείλουν να είναι ρεαλιστικά, να στηρίζονται σε μελέτες της αγοράς εργασίας και των δεδομένων που αφορούν στους τις ιδιαιτερότητες αυτών των εκπαιδευόμενων. Η εκπαίδευση στις φυλακές πρέπει να είναι ένα μέσο αποκατάστασης και ανακατεύθυνσης. Αν ο κρατούμενος μετά την εκπαίδευση του έχει τα ίδια προσόντα και δεξιότητες με αυτά που είχε όταν μπήκε στη φυλακή, το πιο πιθανό είναι να ασχοληθεί με τις ίδιες δραστηριότητες στο μέλλον, όπως άλλωστε έκανε και πριν. (Νίκος Αρμένης Προϊστάμενος 2^{ου} Δημοτικού Σχ. Αυλώνα ΕΚΚΝΑ).

Για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης ενδείκνυται η υιοθέτηση θετικών μέτρων των εγκλειστών όπως κάποια ποσόστωση στις προσλήψεις στον δημόσιο τομέα. Η επίλυση θεμάτων στέγασης, συνθηκών διαβίωσης, αστικό-δημοτικής κατάστασης των εγκλειστών μετά την αποφυλάκιση τους, υπηρεσιών υγείας, απασχολησιμότητας, κοινωνικής προνοίας, κοινωνικοποίησης και πολιτισμού είναι άμεσα συνυφασμένα με την οικονομική εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των νέων αυτών και την πρόσβαση τους στις απολαβές της σύγχρονης κοινωνίας, στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, δικαίωμα στο επιχειρείν μέσω χρηματοδότησης τους από ειδικούς κρατικούς φορείς αλλά και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους

Τα παλιότερα χρόνια υπήρχε μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ του σχολείου και της κοινωνίας. Οι δυο αυτοί φορείς της γνώσης ήταν εντελώς ξεκομμένοι και αντιμάχονταν ο ένας τον άλλον. Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι η κοινωνία και το σχολείο δεν έχουν τεράστια απόσταση ανάμεσά τους. Οι σχέσεις τους σαφώς έχουν βελτιωθεί. Ο όρος *community education* απλώθηκε σε όλες τις χώρες και προσπαθεί να φέρει το σχολείο κοντά στην κοινωνία και να οργανώσει τη σχολική ζωή σαν τμήμα των τοπικών και περιφερειακών συμβάντων. Η βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία στηρίζεται στα βιώματα των μαθητών και έτσι πασχίζει για την μεγαλύτερη σύσφιξη των σχέσεων σχολείου κοινωνίας. Η οικονομική διαπολιτισμική Εκπαίδευση θα αναπτύξει τις δεξιότητες των μαθητών να κατανοήσουν με πρακτικά παραδείγματα την ίδρυση και τη λειτουργία μιας επιχείρησης, αποκτούν όλοι εξοικείωση με την σχετική ορολογία και τις σχετικές διαδικασίες όσων αφορά στην επιχείρηση και όσων ακολουθούν σε σχέση με αυτή.

Η διδασκαλία των οικονομικών μαθημάτων μπορεί να βοηθήσει στην ενοποίηση και την πρακτική εφαρμογή των οικονομικών γνώσεων που λαμβάνονται από κάθε επί μέρους οικονομικό μάθημα. *Σ' αυτή την προσπάθεια αξιοποιεί το ρόλο των γονέων των μαθητών σαν συνεργατών της σχολικής πράξης που δίνει νέες διαστάσεις στη μορφωτική δράση. (Μόκιας 2012).*

Συνεπώς συμπερασματικά η ομαδική και κοινή δράση που αποτελούν τα χαρακτηριστικά της βιωματικής επικοινωνιακής διδασκαλίας ενισχύουν τα προσδοκώμενα οφέλη της Διδασκαλίας των Οικονομικών που εκτός των άλλων πρέπει να αποσκοπούν σε μία μεταβατική εξελισσιμότητα διαχείρισης συναισθημάτων, ενσυναίσθησης, σταδιακή αντικατάσταση εγωκεντρικών σκέψεων από πιο συνεργατικές και αλτρουιστικές συμπεριφορές, την ενίσχυση δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, τη δημιουργική και κριτική σκέψη, την επεξεργασία και

επαναπροσδιορισμός στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών αλλά και η δημιουργία και ενίσχυση θετικής ταυτότητας και αυτο-εικόνας. Η ενσωμάτωση στην ομάδα των μαθητών-εγκλείστων επιφέρει θετικά αποτελέσματα στο να εργαστούν συγκεντρωτικά σε ένα θέμα ή να επιμερίσουν τη δράση της με βάση τα ενδιαφέροντα και τις διαφορετικές αναζητήσεις των μελών της. Τα μέλη της ομάδας συζητούν τις πιθανές επιλογές, τα μέλη της ομάδας εμπλέκονται σε παραγωγική διάδραση όπου μαθαίνουν να ανταλλάσσουν απόψεις, να επιλύουν τις γνωστικές τους ασυμφωνίες και να διαχειρίζονται δύσκολα οικονομικά θέματα.

5.2 Προτεινόμενη Μέθοδος Διδασκαλίας των Οικονομικών Μαθημάτων

Βιωματική Επικοινωνιακή Διδασκαλία.

Μέχρι σήμερα η διδασκαλία των οικονομικών που απευθύνονταν σε ευαίσθητες ομάδες μαθητών, είχε κύριο σκοπό ο μαθητής (ένας από τους παράγοντες της μάθησης) κατά την διάρκεια της διδασκαλίας να παραμένει ένας παθητικός δέκτης ξένων επιθυμιών και πορισμάτων. Ο δάσκαλος,(ο δεύτερος παράγοντας της μάθησης),ο μεσολαβητής που μεταβιβάζει τη γνώση στον μαθητή. Με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής αποξενώνονταν από την σχολική πραγματικότητα, χωρίς περιθώρια δράσης και χωρίς διάθεση για συνεργασία με τους συμμαθητές του και με το δάσκαλο. Για τον λόγο αυτό η βιωματική – επικοινωνιακή διδασκαλία έρχεται να κάνει το μαθητή κοινωνό της δυναμικής του σχολείου με την ενεργή συμμετοχή του στην απόκτηση της γνώσης των οικονομικών μαθημάτων. Η γνώση γίνεται κτήμα του μαθητή με αφετηρία της διδακτικής πράξης με προσωπικές του βιωματικές καταστάσεις. (Μόκιας, 2012).

Η βιωματική διδασκαλία εξελίσσεται σε τρεις φάσεις:

- 1.Ο μαθητής προσπαθεί να μεταφέρει τους προβληματισμούς του στο κέντρο της συζήτησης με τους συμμαθητές του.
- 2.Στη φάση της ανάλυσης αναζητούνται οι διάφορες πτυχές του βιώματός του και ποια στοιχεία της αναζήτησης αυτής μπορεί να γίνουν αντικείμενα διδακτικής δραστηριότητας.
- 3.Στη φάση αυτή γίνεται προσπάθεια για συγκερασμό των βιωματικών καταστάσεων με τις προδιαγραφές του αναλυτικού προγράμματος.

Για την επίτευξη της βιωματικής διδασκαλίας είναι απαραίτητη η ενίσχυση της ατομικής και ομαδικής αυτονομίας.

Ορισμένοι παραδέχονται την απόλυτη ακολουθία της διδακτέας ύλης. Σύμφωνα μ' αυτούς λοιπόν, αν θα μπορούσαμε να αλλάξουμε το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης θα καταργούνταν αυτόματα και οι συντηρητικές δομές του σχολείου αφού η ύλη παίζει κυρίαρχο ρόλο στη διδακτική πράξη. Φαίνεται όμως πως δεν φτάνει να αλλάξει το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης μόνο. Παράλληλα πρέπει να αλλάξει η μορφή της διδασκαλίας και οι διδακτικοί στόχοι. Οι στόχοι και η μορφή της διδασκαλίας πρέπει να συντονίζονται. Το ζητούμενο είναι η αυτονομία του μαθητή. Σαν αυτονομία εννοείται ο αυτενέργεια και η χειραφέτησή του. Τα άτομα και οι ομάδες έχουν λόγο να αποφασίζουν, να εκφράζουν απόψεις, να διαφωνούν, να ενεργούν υπεύθυνα. Μ' αυτή την έννοια ο όρος αυτονομία είναι επικρατέστερος της έννοιας μαθησιακή ικανότητα. Η βιωματική διδασκαλία κινείται στην κατεύθυνση

της αποδοχής , της ισότητας, της συνεργασίας και αντικρούει την επικράτηση του ανταγωνισμού, της επίδειξης γνώσεων, της περιθωριοποίησης των αδύνατων κατά τη διδακτική πράξη. Οι γνώσεις στη βιωματική διδασκαλία δεν είναι αυτοσκοπός αλλά εργαλείο στη διαδικασία της μάθησης, και μάθηση δε σημαίνει απλή μετάδοση γνώσεων αλλά αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και διαδικασία αντιμετώπισης των γεγονότων μέσα στο περιβάλλον του μαθητή.(Μόκιας,2012).

Το παραδοσιακό σχολείο στοχεύει στον εφοδιασμό των μαθητών με πληθώρα γνώσεων που θα τους βοηθήσουν ως ενήλικες να λύσουν προβλήματα που θα τους απασχολήσουν στο μέλλον. Το προοδευτικό σχολείο στοχεύει να μάθει ο μαθητής τον τρόπο που οικοδομεί τη γνώση, να αποκτήσει δηλαδή τις ικανότητες που θα τον οδηγήσουν στην κατάκτηση της επιστημονικής αλήθειας. Και η κατάκτηση της επιστημονικής αλήθειας μπορεί να επιτευχθεί με άσκηση σε πραγματικές καταστάσεις από το κοινωνικό περιβάλλον, γι' αυτό ένα μέρος της σχολικής δραστηριότητας είναι απαραίτητο να μεταφέρεται εκτός σχολείου ή να μπαίνει η ίδια η κοινωνία μέσα στο σχολείο.

Αναφέραμε ότι τα βιώματα έχουν πρωτεύοντα ρόλο κατά την βιωματική διδασκαλία. Πώς όμως θα γίνεται η επιλογή των κατάλληλων βιωμάτων που θα γίνουν αντικείμενα διδακτικής πράξης; Στην επιλογή των βιωμάτων υπάρχουν δυο βασικά κριτήρια:

1. Η ένταση του προβληματισμού (πρέπει να προκαλεί το συνεχές ενδιαφέρον).
2. Πόσο μπορεί ο προσωπικός προβληματισμός ενός παιδιού να προκαλέσει το ενδιαφέρον μιας μεγάλης μερίδας της διδακτικής ομάδας.

Βέβαια χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μη δημιουργηθούν καταπιεστικές τάσεις στις ομάδες, να μη περιθωριοποιούνται κάποια άτομα και να επιβάλλονται κάποια άλλα κλπ.

Η βιωματική διδασκαλία είναι και επικοινωνιακή. Όλα τα μέλη της ομάδας καταθέτουν τις απόψεις, τις εμπειρίες, τα επιχειρήματά τους σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης παρουσία του εκπαιδευτικού ο οποίος αποτελεί ισότιμο μέλος της ομάδας. Η διεξαγωγή του μαθήματος θεωρείται ως αντίληψη της σχέσης ο ένας δίπλα στον άλλον κι όχι ο ένας εναντίον του άλλου. Οι λέξεις επικοινωνία και αλληλεπίδραση κυριαρχούν ως παιδαγωγικές αντιλήψεις, σε μία έντονη εισαγωγή των επικοινωνιακών διαδικασιών στην τάξη και στο σχολείο .(Μόκιας,2012).

Τα θέματα της βιωματικής διδασκαλίας είναι παρμένα από την καθημερινή ζωή, τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, τις σχέσεις των ανθρώπων κλπ. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να δραστηριοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών, να το διατηρήσει σε υψηλό επίπεδο, να του δώσει ευκαιρίες για κίνηση, για δράση. Η δράση των μαθητών οδηγεί σε απορίες και η ανάγκη επίλυσης των αποριών αυτών οδηγεί στην αναζήτηση της επιστημονικής αλήθειας. Ο μαθητής πρέπει να γνωρίζει το σκοπό και τη χρησιμότητα της γνώσης που αποχτά. Έτσι γεννιέται μέσα του και η επιθυμία για την απόχτησή της. Πρέπει να γνωρίζει επίσης ο μαθητής ποιες δυνατότητες έχει για να πραγματοποιήσει αυτό που θέλει. Η πορεία του μαθήματος είναι παραγωγική καθώς ο μαθητής με βάση τις παρατηρήσεις και τα ενδιαφέροντά του καταλήγει σε κάποιες υποθέσεις τις οποίες προσπαθεί να διαψεύσει ή να επιβεβαιώσει ώστε να καταλήξει σε ανάλογα συμπεράσματα. Η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης στη διδασκαλία στοχεύει στην καλλιέργεια της ικανότητας του μαθητή να μαθαίνει, δηλαδή να αντιμετωπίζει προβληματικές καταστάσεις ή προβλήματα και να δίνει τη λύση.

Οι ανάγκες του μέλλοντος δεν εξυπηρετούνται με συσσώρευση γνώσεων αλλά με την ανάπτυξη της σκέψης και μάλιστα της δημιουργικής σκέψης. Ο μαθητής βρίσκεται

μπροστά σε μια προβληματική κατάσταση την οποία αγωνίζεται να ξεπεράσει. Κάνει κάποιες υποθέσεις, υποβάλλει σε κριτική τις υποθέσεις αυτές και καταλήγει στο συμπέρασμα που είναι η λύση της προβληματικής κατάστασης. Ο τρόπος αυτός της εργασίας καλλιεργεί την αμφισβήτηση, την κριτική, την αυτοκριτική και την αναζήτηση της προσωπικής άποψης. (Μόκκας 2012).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μαυρόπουλος,Α.(2004),*Στοιχεία Διδακτικής Μεθοδολογίας*.Αθήνα:Σαββάλας
- Ματσαγγούρας,Η.(2006),*Η Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Ανδρέου, Α.(2011),*ΤΠΕ και οικονομική εκπαίδευση: Η τεχνολογία συναντά τη διδασκαλία των οικονομικών μαθημάτων*, Πάτρα: Πανελλήνιο Συνέδριο
- Ρούσσο, Σ.(2012),*Πολιτικές και Οικονομικές Επιπτώσεις της Σχολικής Διαρροής σε Τοπικό Επίπεδο .Ζητήματα σε Πολιτικούς Θεσμούς και Ενταξης στην Αγορά Εργασίας*. Πελοπόννησος,εκδ.ιδίου.
- Ανδρέου, Α., Δρ.Μπαλτούκος ,Δρ.Παναούρα. (2014),*Εγχειρίδιο προς Εκπαιδευτές Ενηλίκων-Βασικές Αρχές Διδασκαλίας Ενηλίκων που ανήκουν σε ενάλωτες ομάδες πληθυσμού*.Λευκωσία: Έκδοση Πανεπιστήμιο Frederick
- Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ. (2011),*Η Εκπαίδευση στην Τσιγγάνικη Κοινωνία* .Αθήνα: Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.ΜΕΛΛΙ.Ε.Π.Ε.Κ,(2007), *Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα*.Εισήγηση στοπανελλήνιο συνέδριο ,Αθήνα.
- Δούβλη, Γ.(2011),*Διδακτικές προσεγγίσεις σε πολιτισμικές τάξεις*. Θεσσαλονίκη: Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών θεμάτων,9,5-18.Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο <http://www.pischools.gr/publications/epitheorisi/teykos9>.
- Δημάκος, Γ. (2014), *Η συμβολή της Εκπαίδευσης στην Οικονομική Ανάπτυξη*. Αθήνα: ΜαθηματικήΕπιθεώρηση. Διαθέσιμοστοδικτυακότόπο www.pischools.gr/download/publications/epitheorisi/.../005-019.p.d.f
- Περδικούρης, Α.(2012), *ΣύγχρονεςΜέθοδοικαιΤεχνικέςΔιδασκαλίας*.Αθήνα.εκδ.ιδίου
- Μόκιας,Ι.(2012),*Βιωματική Επικοινωνιακή Διδασκαλία*.Αθήνα. Διαθέσιμοστο δικτυακό τόπο users.sch.gr/jmokias/viomatiki_did.doc
- Χατζηθεοχάρους, Π., Νικολοπούλου, Β., Γιοβάννη Ε.,(2010) *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ανηλίκων* .Από το Εκπαιδευτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών των ΣΔΕ, Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. – ΓΓΔΒΜ – ΙΔΕΚΕ. Αθήνα:ΙΔΕΚΕ.
- Τζωρτζοπούλου, Κοτζαμάνη ,Α .(2008).ΕθνικόΚέντροΚοινωνικώνΕρευνών(NationalCentreForSocialResearch),*Η Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών Διερεύνηση των Προβλημάτων και της Προοπτικής Επίλυσης τους*.Αθήνα: Κείμενα Εργασίας 2008/19, WorkingPapers 2008/19
- Δημητρούλη, ΚΘέμελη, Ο.Ρηγούτσου,Ε.(2012),*Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στιςΦυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας*. Αθήνα:Ι.Δ.ΕΚ.Ε
- Φίλιας, Β.(1997),*Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Πιπερόπουλος, Γ.(1998),*Κοινωνικά προβλήματα*. Αθήνα:Ελληνικά Γράμματα.
- Ψαχαρόπουλος, Γ.(1999), *Οικονομική της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Παπαγεωργίου, Π.(2003).*Εισαγωγή στην Οικονομική των Ανθρώπινων Πόρων και της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Σταμούλη
- Γιαννακόπουλος,Ν.(2015),*Οικονομική της Εκπαίδευσης Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*.Αθήνα.Σταμούλη.

- Ρηγούτσου, Ε. (2005). *Συμβουλευτική Κρατουμένων*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων
- Μαντζούκας, Σ. (2007). *Ποιοτική Έρευνα σε έξι εύκολα βήματα- Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση*. *Ανασκόπηση*, 46(1), 88-98.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Α. (2008). *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις*. *The Journal for Open and Distance Education and Education Technology*, 4(1).
- Τζανή, Μ. (2005). *Σημειώσεις για το Μάθημα «Μεθοδολογία έρευνας κοινωνικών επιστημών»*. Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- David N. Well. (2013), *Οικονομική Μεγέθυνση*. Αθήνα: Πασχαλίδης.
- A. Gregory N. Mankiw, Mark P. Taylor. (2006), *Αρχές Οικονομικής θεωρίας με Αναφορά στις Ευρωπαϊκές Οικονομίες*, Αθήνα: GUTENBERG.
- Ernesto Screpanti, Stefano Zamagni. (2004), *Η Ιστορία της Οικονομικής Σκέψης*, Αθήνα : Τυπωθήτω.
- Anderson, K. and Overy, K. (2010), *Engaging Scottish young offenders in education through music and art*, *International Journal of Community Music* 3: 1
- Bamford, A., Skipper, H. (2007) *An evaluative report of arts in prisons*, Anne Peaker Centre for Arts in Criminal Justice (APC), Canterbury: United Kingdom
- Boyadjieva, P., Milenkova, V., Gornev, G., Petkova, K. & Nenkova, D. (2010). *The role of Bulgarian educational institutions for the promotion of access of adults to formal education* Sofia: Institute of Sociology. National report for comparative report of Subproject 5 of LLL2010, Educational Disadvantage Centre, St. Patrick's College, Dublin.
- Engel, L., Holford, J. & Mleczko, A. (2010), *The access of adults to formal and non-formal adult education. Country report: England*. LLL2010 project, Subproject 5. University of Nottingham: Nottingham, UK.
- Williams, C. (2007). *Research Methods*. *Journal of Business & Economic Research*, 5(3).
- Turner III, D. (2010). *Qualitative Interview Design: A practical guide for novice investigators*. *The Qualitative Report*, 15(3).
- Seidman, I. (2006), *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (3rd ed.). New York: Teachers College Press.

- Stephens, R. (1992). To What Extent and Why Do Inmates Attend School in Prison. *Journal of Correctional Education*, 43(1): 52-56.
- Toch, H. (1975). *Men in crisis: Human Breakdowns in Prison*. Aldine: New York.
- Vacca, J. S. (2004). Educated Prisoners are less likely to Return to Prison. *The Journal of Correctional Education*, 55(4): 297-305.
- Goffman, E. (1961). *Asylums. Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. New York: Anchor.
- Martinson, R.(1974). what works? Questions and answers about prison reform. *Public Interest*, 10: 22-54.
- Mears, D. and Aron, L.(2003). *Addressing the Needs of Youth with Disabilities in the Juvenile Justice System: The Current State of Knowledge*. Washington, DC: Urban Institute.
- Ripley, P. (1993). *Prison Education Role in Challenging Offending Behaviour*. Mendip Papers MP047.

ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- House of Commons Justice Committee.(2016).The treatment of young adults in the criminal justice system. Retrieved on 12-12-2017 from <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmjust/169/169.pdf>
- Hawley,Jo.,Murphy,I.,Souto-Otero,M.(2013).Prison Education and Training in Europe. Retrieved on 12-12-2017 from http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2013/prison_en.pdf
- Ministry of Justice.(2013-2014).England and Wales: Youth Justice Statistics. Youth Justice Board. Retrieved on 12-12-2017 from https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/399379/youth-justice-annual-stats-13-14.pdf